

Tiskové zprávy

v období od 1. ledna 2021 do 7. července 2021

TZ 1

Vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1711/20 dne 4. ledna 2021 - rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Princip omezené důvěry v dopravě nelze vykládat tak, že řidič vždy musí předpokládat porušení pravidel silničního provozu jinými účastníky

Ústavní soud, Brno, TZ 1/2021

II. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj David Uhlíř) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Nejvyššího soudu a rozsudky Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2, neboť jimi bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Stěžovatel byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 uznán vinným přečinem těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti, jehož se měl dopustit tím, že se jako řidič osobního motorového vozidla dostatečně nevěnoval řízení a nesledoval situaci v provozu na pozemní komunikaci, v důsledku čehož narazil do ženy přecházející vozovku; konkrétně měla být pozornost stěžovatele odpoutána chováním manžela poškozené, který stál na protější straně vozovky a značně gestikuloval a hlasitě volal na poškozenou, která přecházela vozovku mimo přechod a nekolmo k místu, kam měla namířeno. Za to mu byl uložen trest odnětí svobody v trvání šesti měsíců, jehož výkon mu byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvanácti měsíců. Stěžovatel následně neuspěl s odvoláním u Městského soudu v Praze, ani s dovoláním u Nejvyššího soudu. Stěžovatel ve své (v pořadí první) ústavní stížnosti především namítal, že nebyl dostatečně zjištěn skutkový děj a že ani jeden ze soudních znalců své závěry o viditelnosti poškozené z pohledu řidiče jedoucího vozidla nečinil se znalostí místa nehody za obdobných světelných podmínek, když se s místem nehody neseznámil za tmy a mírného deště a veškeré své výpočty a závěry činili toliko od stolu. Ústavní soud stížnosti vyhověl a nálezem ze dne 12. 6. 2018, sp. zn. I. ÚS 3765/17 rozhodnutí obecných soudů zrušil (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3hgxfjp>). Ústavní soud v tomto nálezu obecným soudům uložil, aby znovu vyhodnotily podmínky viditelnosti, které panovaly na místě v době střetu, neboť skutkové závěry, které učinily, nebyly dostatečně podloženy důkazním materiálem. V návaznosti na to se měly znovu zabývat otázkou reakční doby řidiče v daném místě a čase. Dále vyslovil názor, že tzv. princip omezené důvěry v dopravě nelze vykládat tak, že řidič vždy musí předpokládat porušení pravidel silničního provozu jinými účastníky. V novém řízení byl však stěžovatel opět uznán vinným, ačkoliv odvolací soud s ohledem na jeho další bezúhonnost a velký časový odstup (téměř 5 let) upustil od jeho potrestání.

Stěžovatel se poté znova obrátil na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména namítá, že obecné soudy nerespektovaly předchozí nález Ústavního soudu a opět svým postupem porušily jeho právo na soudní ochranu.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

V posuzované věci stěžovatel projížděl zřejmě rychlostí do 36 km/hod. po místní komunikaci před osmou hodinou večerní. Situace, kterou vytvořili dva dospělí účastníci silničního provozu v jeden okamžik na dvou místech vozovky neopatrným a bezohledným chováním, byla neočekávatelná a objektivně stěží zvladatelná. Dospělý účastník silničního provozu stojící na kraji vozovky, který nápadně gestikuluje, může být nepředvídatelnou situací v provozu. Odpovědnost za škodlivý následek může být dána pouze v situaci, kdy bude prokázáno, že řidič gestikulujícímu účastníku věnoval pozornost nepřiměřeně dlouho a tím porušil potřebnou míru opatrnosti. Hledisko vyššího věku manžela poškozené a poškozené, kteří se pohybovali bez viditelných známek omezení, za daných okolností nehraje roli. Není proto důvod na posuzovanou věc princip omezené důvěry v dopravě neaplikovat.

Součástí soudního rozhodnutí, v němž je osoba uznána vinou nedbalostním trestným činem, musí být pečlivé zhodnocení všech okolností, které soud vedly k názoru, že tato osoba náležitou opatrnost nezachovala a jednala tedy zaviněně. Soudy musí v tomto smyslu pečlivě zkoumat objektivní i subjektivní hledisko potřebné míry opatrnosti.

V projednávaném případě Ústavní soud dospěl k závěru, že obecné soudy znovu porušily právo stěžovatele chráněné článkem 36 odst. 1 Listiny, neboť dospěly k vadnému závěru o existenci nedbalostního zavinění stěžovatele, aniž by tento závěr vyplýval z jejich skutkových zjištění a z provedených důkazů.

Ústavní soud zároveň připomíná, že spravedlivému vypořádání vztahů mezi řidičem a poškozeným není na překážku, nelze-li prokázat zavinění. Zákodárce si byl vědom zvýšených rizik spojených s provozováním dopravy, a proto povinnost k náhradě újmy způsobené z provozu dopravních prostředků stanovil jako povinnost objektivní (či dokonce absolutní, byla-li škoda způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu), nezávislou na zavinění.

Věc se nyní vrací k Obvodnímu soudu pro Prahu 2, který bude při svém dalším rozhodování vázán právním názorem, vysloveným v tomto nálezu. Ústavní soud svým rozhodnutím nikterak nepředjímá výsledek řízení ve věci samé.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1711/20 vyhlášený dne 4. ledna 2021 v 9:00 hodin naleznete zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

Upozornění: Do 31. 1. 2021 jsou nálezy Ústavního soudu vyhledávány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 2

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 65/20 dne 4. ledna 2021 - rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Náklady exekuce a otázka procesního zavinění při jejím zastavení pro nemajetnost (ústavně konformní výklad § 89 exekučního řádu)

Ústavní soud, Brno, TZ 2/2021

II. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Ludvík David) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil výroky usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně a Okresního soudu ve Zlíně ukládající stěžovateli uhradit náklady exekuce, neboť jimi bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Stěžovateli (*1979) byla v roce 1999 uložena povinnost uhradit Dopravní společnosti Zlín-Otrokovice s. r. o. (v tomto řízení vedlejší účastnice) částku ve výši 206 Kč s příslušenstvím představující pokutu za jízdu „na černo“ v prostředcích městské hromadné dopravy. K uspokojení pohledávky byla v roce 2004 nařízena exekuce. Stěžovatel trpí závažnou duševní chorobou, a to reziduální schizofrenií; onemocnění má trvalý charakter a dostupnými medicínskými prostředky již není vyléčitelné. Proto mu byl v roce 2018 jmenován opatrovník a od ledna roku 2019 pobírá invalidní důchod pro třetí stupeň invalidity. Stěžovatelův zdravotní stav mu v současné době neumožňuje vykonávat jakoukoli výdělečnou činnost. S ohledem na popsanou situaci opatrovník stěžovatele v červnu roku 2019 zažádal o zastavení exekuce pro nemajetnost. Soudní exekutorka návrhu nevyhověla, nicméně Okresní soud ve Zlíně následně usnesením exekuci zastavil. Dospěl k závěru, že nelze očekávat, že by v současné době došlo k vymožení alespoň nákladů exekuce. Stěžovatel je závislý na sociálních dávkách, jeho důchod je ve výši, ze které exekuční srážky provádět nelze, a nemá žádný movitý, ani nemovitý majetek. Přes výše uvedené nicméně okresní soud stěžovateli uložil povinnost náhrady nákladů exekuce ve výši 7 865 Kč podle § 89 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Konstatoval, že vedlejší účastnice jakožto oprávněná zastavení exekuce pro nemajetnost stěžovatele procesně nezavinila. Procesní zavinění je naopak na straně stěžovatele, který nezaplatil svůj dluh. Odvolací Krajský soud ve Zlíně – pobočka ve Zlíně k nákladům exekuce pouze konstatoval, že vedlejší účastnice zastavení exekuce pro nemajetnost nezavinila, neboť zachovala přiměřenou míru opatrnosti při zahájení exekuce.

Stěžovatel se poté obrátil na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména namítal, že nelze dovodit jeho zavinění na zastavení exekučního řízení pro nemajetnost, jelikož tato nemajetnost je způsobena objektivními skutečnostmi, a to především tím, že je dlouhodobě invalidní, pobírá invalidní důchod a je neschopný. Povinnost hradit náklady exekuce se mu jeví nespravedlivá tím spíše, že výše nákladů je téměř čtyřicetinasobná oproti jistíně vymáhané v rámci exekuce.

Ačkoliv jde o bagatelní částku, Ústavní soud v této věci připustil věcný přezkum. Z přístupu obecných soudů k určení náhrady nákladů exekuce podle § 89 exekučního řádu je zřejmá stále přetrvávající nejistota a judikturní nejednotnost ve vztahu k otázce procesního zavinění při zastavení exekuce pro nemajetnost. Posuzovaná částka navíc několikanásobně převyšuje stěžovatelovy majetkové a finanční poměry, takže se z jeho subjektivního pohledu jedná o existenční otázku.

Ústavní soud po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaného spisu a vyjádření dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Problematikou ústavně konformního výkladu § 89 exekučního řádu se Ústavní soud zabýval opakovaně (k tomu blíže viz body 25 – 29 nálezu). V nálezu sp. zn. IV. ÚS 191/18 ze dne 28. 5. 2019 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3aOrJ2X>). Ústavní soud zopakoval východiska své předchozí judikatury spočívající v tom, že skutečnost, že povinný je (toho času) nemajetný, sama o sobě není důvodem jeho zvláštní ochrany, a to na úkor soudního exekutora, jemuž by v principu právo na náhradu nákladů exekuce nemělo být nepřiznáváno; procesní zavinění povinného se předpokládá. K nepřiznání náhrady nákladů exekuce soudnímu exekutorovi lze výjimečně dospět, jmenovitě tam, kde nelze procesní zavinění na zastavení exekuce přičítat ani povinnému, ani oprávněnému. Situace, kdy nelze zavinění na zastavení exekuce pro nemajetnost přičítat povinnému, jsou zcela výjimečné; dochází k nim zejména v případech, kdy povinný je při zahájení exekuce solventní, avšak tento jeho stav se v důsledku protiprávního jednání třetí osoby či vyšší moci změnil.

Z napadených rozhodnutí obecných soudů, zejména pak z rozhodnutí soudu odvolacího vyplývá, že se tyto soudy nedostatečně vypořádaly s otázkou posouzení procesního zavinění stěžovatele na zastavení exekuce. Obecné soudy toliko mechanicky a formalisticky, bez zvážení specifických okolností případu, ztotožnily procesní zavinění stěžovatele s primárním nezaplacením exekvovaného dluhu. V posuzovaném případě je však nemajetnost stěžovatele způsobena výskytem a vývojem závažné duševní choroby, která vylučuje jakoukoli výdělečnou činnost. Závažné duševní onemocnění je dle Ústavního soudu zřejmým příkladem v nálezu sp. zn. IV. ÚS 191/18 identifikované výjimky z obecného předpokladu procesního zavinění povinného spočívající v zásahu vyšší moci. Pokud obecné soudy v napadených rozhodnutích v rozporu s výše uvedenými judikaturními závěry Ústavního soudu konstatovaly, že procesní zavinění zastavení neúspěšné exekuce lze shledat na straně stěžovatele, pochybily, a porušily tak stěžovatelovo právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

Pokud jde o ochranu zájmů soudní exekutorky, Ústavní soud konstantně judikuje, že osoba zapsaná do seznamu exekutorů svým návrhem na zápis a provedením zápisu do seznamu dala souhlas s prováděním činnosti exekutora a s tím spojenými riziky, k nimž náleží i riziko, že ne ve všech případech dosáhne exekutor uspokojení svých zákonných nároků. Exekutor navíc vystupuje při své činnosti v postavení podnikatele, čemuž odpovídá coby základní charakteristika postavení podnikatele soustavná činnost prováděná za účelem dosažení zisku a na vlastní riziko. Exekutor pak má z úspěšného provedení exekuce zisk (odměnu), ale současně nese i riziko spočívající v tom, že majetek povinného nebude dostačovat k uspokojení oprávněného, ale i nákladů exekuce. Nadto, v případech, kdy obecné soudy dospějí k závěru o nezavinění povinného, není vyloučeno oprávněnému uložit povinnost uhradit (alespoň) účelně vynaložené výdaje soudního exekutora.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 65/20 vyhlášený dne 4. ledna 2021 v 9:00 hodin naleznete zde.

*Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu*

Upozornění: Do 31. 1. 2021 jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 3

Vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/20 dne 11. ledna 2021 - rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Pravidla pro uznání cizozemského rozhodnutí o osvojení zůstávají beze změny

Ústavní soud, Brno, TZ 3/2020

Plénium Ústavního soudu (soudkyně zpravodajka Milada Tomková) zamítlo návrh Krajského soudu v Praze na zrušení § 63 odst. 1 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve slovech „a osvojení by bylo přípustné i podle hmotněprávních ustanovení českého práva“, neboť neshledalo, že by napadené ustanovení bylo v rozporu s ústavním pořádkem.

Krajský soud v Praze (navrhovatel) podal návrh na zrušení předmětného ustanovení v souvislosti s jím projednávaným odvoláním proti rozsudku Okresního soudu v Nymburce, kterým byl zamítnut návrh dvou registrovaných partnerů (občana České republiky a občana Trinidadu a Tobagu) na uznání rozhodnutí Vrchního soudu v New Jersey, USA, jímž dotyční osvojili dvě nezletilé děti (občany USA). Podle okresního soudu totiž nebyla splněna jedna z podmínek uznání podle § 63 odst. 1 zákona o mezinárodním právu soukromém, konkrétně že by osvojení bylo přípustné i podle hmotněprávních ustanovení českého práva, neboť český právní řád společné osvojení dítěte registrovanými partnery neumožňuje. Navrhovatel se s tímto závěrem ztotožnil, předmětnou podmínku však považoval za neústavní, neboť neumožňuje soudu uznat „faktickou a právní realitu“, poskytnout ochranu rodinnému životu ve smyslu čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a rozhodnout podle nejlepšího zájmu dítěte.

Navrhovatel neshledával neústavní samotná pravidla pro osvojování, jak jsou zakotvena v občanském zákoníku, nýbrž pouze úpravu v zákoně o mezinárodním právu soukromém, podle níž tato pravidla platí i pro účely uznávání cizozemských osvojení. Podstatou posuzovaného návrhu tedy byla úvaha, že ústavnímu pořádku odporuje (s výjimkou výhrady veřejného pořádku a výlučné pravomoci soudů České republiky) požadavek trvat na respektování vlastních pravidel pro osvojování i při rozhodování o uznání cizozemského rozhodnutí, kde byl osvojitelem občan České republiky. Takový názor Ústavní soud neshledává.

Česká republika je v souladu s čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky svrchovaný stát. Jedním z definičních znaků a základních projevů státní svrchovanosti je přitom výkon jurisdikce ve vztahu k událostem a osobám na vlastním výsostném území. Podmínka stanovená v napadeném ustanovení tedy není ničím jiným než typickým projevem suverenity České republiky v podobě nepřiznání primátu vnitrostátního práva cizího státu nad právem českým. Ústavní pořádek neobsahuje nic, čím by zákonodárce v tomto směru omezoval. Zejména rozhodnutím vnitrostátních orgánů cizích států nepřiznává žádné speciální postavení v tom směru, že by příkazoval přiznat jim stejné účinky, jako by šlo o rozhodnutí orgánů českých, ačkoli by taková rozhodnutí v České republice vůbec ani nemohla být vydána. Tak výrazné omezení vlastního zákonodárce ve prospěch zákonodárce cizího by v ústavním pořádku muselo být stanoveno explicitně a jednoznačně.

Jde-li o čl. 10 odst. 2 Listiny, Ústavní soud již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/15 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3bdYjes>) uvedl, že negativním rozhodnutím ve věci

osvojení nemůže být porušeno právo na rodinný život, přičemž ze zákonné úpravy je patrné, že zákonodárce v otázce osvojování preferuje manželský vztah, což Ústavní soud označil za ústavně konformní. Ustanovení zákona o mezinárodním právu soukromém, jehož zrušení se navrhovatel nyní domáhal, přitom neklade na uznání cizozemských rozhodnutí vyšší nároky, než jsou kladeny na samotná osvojení podle českého práva.

Namísto tak není ani navrhovatelova argumentace nezbytností uznat „faktickou“ životní realitu. Možnost či nemožnost uznat „faktickou“ životní realitu totiž plyne přímo z úpravy v občanském zákoníku. Jediným relevantním důsledkem napadené úpravy je, že v určitých případech nastává nemožnost uznání reality „právní“ ve smyslu reality vnitrostátního práva jiného státu. Jak už ovšem bylo řečeno, ústavní pořádek vnitrostátnímu právu cizích států, není-li smluvně ujednáno jinak, v tomto ohledu žádné zvláštní výsady na území České republiky nepřiznává. Smí-li zákonodárce stanovit pravidla pro osvojování, zásadně také může bránit tomu, aby tato pravidla byla „obcházena“ prostřednictvím zahraniční právní úpravy, tedy osvojováním českých občanů či českými občany v jiném státě.

Ústavnímu soudu je známo, že Evropský soud pro lidská práva (ESLP) považuje v některých případech za relevantní i to, zda byl faktický rodinný život právně uznán. ESLP nicméně dosud neshledal, že by neuznání cizozemského rozhodnutí o společném osvojení registrovanými partnery bylo v rozporu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Jakkoliv nelze vyloučit, že se náhled ESLP v budoucnu změní, již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 10/15 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/382H24Y>) se Ústavní soud přihlásil k názoru, že ke změně institutů, které se dotýkají rodiny, manželství či vztahů mezi dospělými a dětmi, je lépe než evropský soudce předurčen národní zákonodárce. Na tomto postoji nehodlá nic měnit ani nyní, přičemž nemíní vývoj judikatury ESLP předbíhat. Zákonodárce je totiž k řešení takových otázek, jakými jsou základní věci člověka jako biologického druhu, jeho života a jeho vztahů, tedy otázek rodiny, rodičovství a manželství, předurčen nejen lépe než Evropský soud pro lidská práva, nýbrž i než Ústavní soud samotný.

K nálezu zaujali odlišné stanovisko Pavel Šámal, Kateřina Šimáčková a Vojtěch Šimíček.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/20 vyhlášený dne 11. ledna v 8:00 hodin naleznete zde.

Upozornění: Do 31. 1. 2021 jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 4

Vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 21/19 dne 20. ledna 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Ústavní soud zamítl návrh Nejvyššího soudu na zrušení části zákona o půdě, která při výpočtu finanční náhrady odkazuje na vyhlášku z počátku 90. let

Ústavní soud, Brno, TZ 4/2021

Plénium Ústavního soudu (soudce zpravodaj Radovan Suchánek) zamítlo návrh Nejvyššího soudu na zrušení § 16 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o půdě“), ve slovech „stanovené podle § 28a“.

Nejvyšší soud (dále jen „navrhovatel“) podal návrh na zrušení předmětného ustanovení v souvislosti s jím vedeným řízením o dovolání, ve kterém mu Státní pozemkový úřad předložil otázku možnosti odchýlení se od textu § 16 a § 28a zákona o půdě, v souladu s nímž za pozemky, které se podle tohoto zákona nevydávají, a za něž nelze poskytnout jiný pozemek, náleží peněžitá náhrada v cenách podle vyhlášky č. 182/1988 Sb., o cenách staveb, pozemků, trvalých porostů, úhradách za zřízení práva osobního užívání pozemků a náhradách za dočasné užívání pozemků, ve znění vyhlášky č. 316/1990 Sb. (dále jen „vyhláška“). Navrhovatel tak stojí před otázkou, jak řešit situaci, v níž podle judikatury Ústavního soudu je výklad zákona o půdě, podle něhož je určení výše náhrady pouze podle vyhlášky porušením čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, nicméně sám text zákona nedává prostor pro stanovení výše náhrady přesahující vyčíslení podle vyhlášky. Navrhovatel dospěl k závěru, že ústavně souladným řešením situace by bylo zrušení napadeného ustanovení zákona o půdě, které odkazuje na stanovení výše náhrady podle § 28a téhož zákona, a tedy na vyčíslení podle vyhlášky. Navrhovatel má předně za to, že prosté znění předmětných ustanovení zákona o půdě neumožňuje dovodit závěr o nároku na peněžitou náhradu ve výši přesahující ocenění stanovené podle vyhlášky.

Ústavní soud dospěl k závěru, že návrh není důvodný. Napadené ustanovení bylo i v souvislosti s § 28a zákona o půdě ústavněprávně vyloženo v nálezu sp. zn. II. ÚS 4139/16 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/35Q4bHu>), ve kterém dospěl Ústavní soud mimo jiné k závěru, že lpění na doslovném výkladu napadeného ustanovení je známkou přepjatého formalismu, který musí ustoupit smyslu a účelu finanční náhrady – tím je v tomto případě zmírnění následků některých majetkových křivd, k nimž došlo vůči vlastníkům zemědělského a lesního majetku v období let 1948 až 1989. Smyslem nynějšího přezkumu napadeného ustanovení proto není opětovně vyložit napadené ustanovení, nýbrž posoudit, zda se jeho výklad již nenachází mimo ústavněprávní meze, tedy zda není potřeba se od něj odchýlit, příp. zda vůbec postačuje a není nutné jej pro neústavnost napadeného ustanovení vyloučit.

Nedávná judikatura stojí na závěru, že finanční náhrada podle restitučních předpisů nemá být určována v historické výši, která dnes dosahuje zlomku ceny nemovitosti. Tento výklad považuje Ústavní soud za žádoucí a ve zbytku odkazuje na uvedená i související rozhodnutí svá a Evropského soudu pro lidská práva, zejména rozsudek ze dne 5. 11. 2002 ve věci Pincová a Pinc proti České republice, č. 36548/97 (blíže k tomu viz body 47 až 53 nálezu).

Ústavní soud připomíná, že finanční náhrada nemusí být nutně ekvivalentem aktuální tržní ceny, nicméně má umožnit odčinění nebo zmírnění křivd tak, jako by tomu bylo při vydání věci. Touto myšlenkou vedené určování přiměřené a rozumné výše náhrady je prismatickým ústavního pořádku dostatečné pro vyloučení porušování ústavně zaručených práv jednotlivců.

Ústavní soud se nemůže ztotožnit s důvody, pro které navrhovatel považuje současný výklad napadeného ustanovení celkově za neudržitelný. Ústavní soud má za to, že poukazované problémy, z nichž část bude patrně při rozhodování o restitučních nárocích stále přítomna z důvodu doby uplynulé od přijetí restitučních zákonů, by zrušení napadeného ustanovení nevyřešilo. Naopak by s sebou neslo další rizika spjatá s vyrovnáváním se rozhodovací praxí s použitím značně neurčité právní normy.

Ústavní soud dospěl k závěru, že v rozporu s ústavním pořádkem je pouze doslovný, byť jazykově jednoznačný výklad napadeného ustanovení, nikoli výklad zohledňující jeho účel, kterému tak musí být dána přednost. A to zejména proto, že v rozhodovací činnosti již panuje shoda na výkladu a použití napadeného ustanovení a každý hypotetický zásah do této praxe je z povahy věci výjimečný a musí být vážen obzvláště pečlivě.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 21/19 vyhlášený dne 20. ledna 2021 v 14:00 hodin naleznete zde.

*Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu*

Upozornění: Do 31. 1. 2021 jsou nálezy Ústavního soudu vyhledávány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 5

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1107/20 dne 20. ledna 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Vrchní soud v Praze se musí znovu zabývat odvoláním jednoho z obžalovaných v případě podvodu se žádostmi o výplatu prostředků z penzijního připojištění

Ústavní soud, Brno, TZ 5/2021

I. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Vladimír Sládeček) částečně vyhověl ústavní stížnosti a zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze a usnesení Nejvyššího soudu, neboť jimi bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý (řádny) proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ve zbytku byla ústavní stížnost odmítnuta pro nepřipustnost.

Stěžovatel se měl dopustit skutku, který sestával z 39 dílčích útoků spočívajících, stručně řečeno, v tom, že spolu s dalšími spolupachateli použil data klientů Penzijního fondu České pojišťovny a. s. (dále jen „fond“), které jeden ze spolupachatelů neoprávněně získal z elektronické databáze fondu, vyplnili žádosti o výplatu z penzijního připojištění, opatřili je nepravdivými údaji a zfalšovanými podpisy klientů a zaslali je fondu v úmyslu získat neoprávněný majetkový prospěch. Fond pak provedl výplatu u tří těchto žádostí v celkové výši 1 411 458 Kč, k výplatě na základě dalších žádostí v celkové výši 12 927 250 Kč nedošlo. Stěžovatel byl uznán vinným ze spáchání zvláště závažného zločinu podvodu, za což (a za další sbíhající trestnou činnost) mu byl uložen souhrnný trest odnětí svobody v trvání pěti let, peněžité trest ve výši 15 000 Kč a zákaz řízení motorových vozidel v trvání jednoho roku.

Stěžovatel zejména nesouhlasil se závěrem trestních soudů, že jeho odpovědnost za popsáný skutek lze dovodit ze schůzky obžalovaných v pražské cukrárně, kde byly ujednány kontury podvodu. Z provedených důkazů podle něj vyplynulo, že tato schůzka proběhla až po výplatě peněz z prvních dvou smluv. Tudíž je podle něj zřejmé, že se na uvedených útocích nemohl podílet. Stejně tak soudy podle názoru stěžovatele přehlédly absenci jakýchkoliv důkazů spojujících ho s posledními dvěma útoky.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná. Vrchní soud v Praze ani Nejvyšší soud totiž ve svých rozhodnutích nereagovaly na podstatné námitky stěžovatele proti skutkovým a právním závěrům, k nimž dospěl Krajský soud v Českých Budějovicích, a které se týkaly jeho účasti na prvních dvou a posledních dvou útocích.

Věc se nyní vrací k Vrchnímu soudu v Praze, jehož povinností bude posoudit, zda je účast stěžovatele na uvedených čtyřech dílčích útocích pokračujícího podvodu skutečně spolehlivě prokazatelná. Pokud tomu tak bude, musí takový svůj závěr náležitě odůvodnit a důsledně se vypořádat s námitkami stěžovatele. V opačném případě přichází v úvahu uznat stěžovatele vinným pouze z části pokračujícího zločinu podvodu, tedy v rozsahu dílčích útoků, na nichž bude jeho účast bez důvodných pochybností prokázána.

Ústavní soud pro úplnost dodává, že k tomu, aby došlo k nápravě zjištěného porušení základních práv stěžovatele, dostačuje zrušení rozhodnutí vrchního a Nejvyššího soudu. Z toho důvodu část ústavní stížnosti, směřující proti rozhodnutí krajského soudu, odmítl pro nepřipustnost.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1107/20 vyhlášený dne 20. ledna 2021 v 14:00 hodin naleznete [zde](#).

Upozornění: Do 31. 1. 2021 jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 6

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4293/18 dne 26. ledna 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Odškodnění majetkové újmy v případě trestního řízení ukončeného zprošťujícím rozsudkem a příčinná souvislost mezi zahájením trestního stíhání a odstoupením z politické funkce

Ústavní soud, Brno, TZ 6/2021

I. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Tomáš Lichovník) částečně vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Nejvyššího soudu a výroky rozsudků Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 nepřiznávající stěžovateli náhradu majetkové újmy, neboť jimi bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 a právo vlastnické zaručené čl. 11 Listiny základních práv a svobod. Ve zbytku ústavní stížnost odmítl.

Stěžovatel, bývalý starosta Městské části Praha 2, byl po 38 měsících trvajícím trestním řízení zproštěn obžaloby z trestných činů zneužívání pravomoci veřejného činitele, porušování povinností při správě cizího majetku a zneužití pravomoci úřední osoby. Jelikož se svými nároky na náhradu majetkové i nemajetkové újmy, která mu vznikla v důsledku nezákonného trestního stíhání, úspěšně u České republiky - Ministerstva spravedlnosti pouze z menší části, domáhal se jich následně v řízení před obecnými soudy. Stěžovatel konkrétně požadoval náhradu nákladů vynaložených na vlastní obhajobu, náhradu nemajetkové újmy ve výši 3 800 000 Kč a náhradu majetkové újmy ve výši 2 331 566 Kč představující ztrátu na výdělku za dobu trestního stíhání, neboť hned druhý den po doručení usnesení o zahájení trestního stíhání rezignoval na funkci starosty Městské části Praha 2. Obecné soudy přiznaly stěžovateli náklady na obhajobu i menší část požadované náhrady nemajetkové újmy (celkem 10 000 Kč za každý měsíc trestního stíhání), nárok na náhradu majetkové újmy mu však nepřiznaly. Soudy to odůvodnily tím, že to byl sám stěžovatel, kdo rezignoval na funkci starosty a k zániku funkce tak nedošlo v příčinné souvislosti s nezákonným usnesením o zahájení trestního stíhání. Stěžovateli pak podle nich nic nebránilo, aby se i po rezignaci pracovně uplatnil. Stěžovatel se poté obrátil na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména nesouhlasí s tím, že jeho rezignace nebyla v příčinné souvislosti s trestním stíháním a uvedl, že byla vynucena v důsledku zahájení trestního stíhání jako výraz akceptace určité politické kultury. Výši nemajetkové újmy pak stěžovatel považuje za nedostatečnou, a to s ohledem na intenzitu způsobeného zásahu v jeho životě a nemožnost plnohodnotné účasti na veřejném a politickém životě.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je z části důvodná. Ústavní soud považuje za jádro ústavní stížnosti především to, jak se obecné soudy vypořádaly s náhradou škody za způsobenou materiální a nemateriální újmu, která měla být stěžovateli způsobena jeho trestním stíháním.

Stran výše náhrady za způsobenou nemajetkovou újmu jsou napadená rozhodnutí obecných soudů řádně odůvodněná a není úlohou Ústavního soudu, aby v tomto směru přehodnocoval závěry obecných soudů. Přesto považuje za potřebné zmínit svou pochybnost o dostatečné výši přiznávaných náhrad obecně. Jestliže stát zasáhne do života člověka nedůvodným trestním stíháním, poškodí či dokonce zničí jeho postavení ve společnosti a mnohdy i v rodině, musí výše odškodnění odpovídat takovému zásahu. Výše odškodnění nemateriální újmy totiž jistým způsobem vypovídá i o účtě k soukromému a veřejnému životu jednotlivých lidí. A mohlo by být výzvou pro obecné soudy, aby zvážily, zda již v minulosti přiznaná odškodnění, se kterými poměřují nově přiznávaná, byla opravdu dostatečná.

V případě tvrzené materiální újmy, která měla být stěžovateli způsobena jeho rezignací vyvolanou zahájením trestního stíhání, však Ústavní soud shledal důvody pro svůj zásah.

Z rozhodnutí obecných soudů se podává, že tyto se při posuzování nároku stěžovatele zaměřily na zjištění, zda jsou naplněny tři základní podmínky pro přiznání náhrady škody - protiprávní jednání, existence škody a příčinná souvislost mezi nimi. Obecné soudy přitom dospěly k závěru, že v

projednávaném případě není dána příčinná souvislost, neboť stěžovatel nevyčkal, až bude z veřejné funkce odvolán, ale dobrovolně rezignoval.

Ústavní soud dospěl k závěru, že obecné soudy postupovaly při hodnocení otázky existence příčinné souvislosti mezi zahájením trestního stíhání a způsobenou škodou příliš formalisticky. Zásadní jsou totiž okolnosti rezignace stěžovatele. Stěžovatel byl po více než dvacet let veřejně činnou osobou, v rozhodné době dokonce starostou městské části. Snad je možné stále konstatovat, že výkon politické funkce úzce souvisí s dodržováním určitých morálních a mravních pravidel. S důvěryhodností politika. Stát zahájením trestního stíhání zasáhl stěžovatele na místě pro něj nanejvýš citlivém, zpochybnil jeho důvěryhodnost. Ta je přitom rozhodná pro další působení ve veřejné funkci či obecně v politice. V takovém případě se však stát nemůže zprostit své odpovědnosti za vzniklou škodu, neboť zpětné nabytí důvěry bývá, když ne nemožné, tak přinejmenším velmi obtížné.

Vztah mezi politikem a občanem/voličem je do značné míry založen na důvěře, která jde ruku v ruce s morálními hodnotami, uplatňovanými v té které společnosti. Pokud dojde k zahájení trestního stíhání, je zpravidla morální apel na politika natolik intenzivní, že mu nezbývá, než se výkonu veřejné funkce vzdát, a to aniž by musel být odvolán. Ve své podstatě se jedná o akt vyvození osobní odpovědnosti, který plyne z obecného požadavku na to, aby veřejné funkce vykonávaly osoby s určitým morálním kreditem a nadány důvěrou občanů. A důvěra v demokratické instituce je vytvářena (mimo jiné) prostřednictvím osob, jež stojí v jejich čele. Nikoliv naopak. Jinými slovy řečeno, veřejná funkce zde není od toho, aby z ní politik čerpal svoji důvěryhodnost, ale je to právě osoba politika, kdo se značnou měrou podílí na důvěryhodnosti instituce jako takové. Z toho důvodu je více než žádoucí, aby v obdobných situacích, kdy dojde k trestnímu stíhání osoby zastávající veřejnou funkci, tato zvážila, už jen z respektu k dané instituci, své další setrvání ve funkci.

Pokud stěžovatel naznal, že je v souladu s politickou kulturou, aby v případě zahájení jeho trestního stíhání rezignoval na výkon veřejné funkce, lze mu to jen stěží přičítat k tíži. Nejedná se o "pouhé" politické gesto. S ohledem na důvěru občanů v systém zastupitelské demokracie jde o gesto natolik zásadní, že by jej právo, co by jeden z normativních systémů, nemělo přehlížet. Pokud stěžovatel jednal v souladu se zásadami politické kultury, „neměl by být na svém jednání škodný“, resp. neměl by se nacházet v horším postavení, než kdyby se těchto pravidel nedržel. Viděno z jiného úhlu pohledu, tímto přístupem by byl politikům poskytnut silný argument, proč mají (musí) ve své funkci setrvat i přesto, že je proti nim zahájeno trestní stíhání. Takový přístup k věci však považuje Ústavní soud, z pohledu zachování důvěry v základní demokratické hodnoty, za nežádoucí.

Věc se nyní vrací k Obvodnímu soudu pro Prahu 2, který bude při svém dalším rozhodování o přiznání materiální újmy vázán právním názorem Ústavního soudu, vysloveným v tomto nálezu.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4293/18 vyhlášený dne 26. ledna 2021 v 14:00 hodin naleznete [zde](#).

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

Upozornění: Do 31. 1. 2021 jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 7

Ústavní soud odmítl ústavní stížnost proti předběžným opatřením v případě dívky, která nebyla očkovaná proti tetanu

Ústavní soud, Brno, TZ 7/2021

I. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaromír Jirsa) odmítl ústavní stížnost stěžovatelek (matky a nezletilé dcery) směřující proti usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích a Okresního soudu v Českém Krumlově jako zjevně neopodstatněnou, neboť neshledal, že by těmito rozhodnutími byla porušena jejich základní práva a svobody.

Orgán sociálně právní ochrany dětí podal k Okresnímu soudu v Českém Krumlově návrh na vydání speciálního předběžného opatření podle § 452 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, kterému okresní soud vyhověl a nařídil předběžné opatření, jímž umístil nezletilou dceru stěžovatelky do péče dětského oddělení nemocnice. Návrh byl podán z podnětu nemocnice, která považovala nezletilou za dítě ohrožené na životě a zdraví v důsledku možného onemocnění tetanem poté, co po prvotním ošetření utrpěného úrazu hlavy (kopnutí koněm s tržnou rankou) opustila spolu s matkou nemocnici na základě negativního reversu, aniž by byla proti hrozícímu tetanu očkována. Nařízené předběžné opatření nicméně nebylo přes několik neúspěšných pokusů realizováno. K odvolání matky nezletilé Krajský soud v Českých Budějovicích nařízené předběžné opatření potvrdil v upraveném znění, které upřesňovalo, že do péče nemocnice se nezletilá umísťuje za účelem posouzení jejího zdravotního stavu a poskytnutí nezbytné lékařské péče v souvislosti s úrazem, který utrpěla dne 25. 11. 2020.

V mezidobí od podání ústavní stížnosti do rozhodnutí o ní bylo předběžné opatření usnesením okresního soudu ze dne 16. 12. 2020 k návrhu matky pravomocně zrušeno, neboť okresní soud zjistil, že matka již zdravotní stav dcery řeší, dítěti je poskytována zdravotní péče a je pravidelně sledováno pediatrem, u kterého je registrováno. Stěžovatelky přesto trvaly na projednání ústavní stížnosti a žádaly vyslovení neústavnosti „extrémního a drastického“ zásahu do práv zaručených čl. 3 odst. 1 a čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, jakož i čl. 10 odst. 1 a 2 a čl. 15 Listiny základních práv a svobod, jehož se obecné soudy měly dopustit vydáním předběžného opatření a pokusy o jeho výkon.

Z pohledu Ústavního soudu jsou pro závěr o přípustnosti posuzovaného zásahu do základních práv stěžovatelek, tedy matky i nezletilé dcery, podstatné tři okolnosti: Zaprvé, nezletilá utrpěla mechanický úraz hlavy, pro který byla po provedení potřebných vyšetření z traumatologie odeslána na dětské oddělení na pozorování. Zadruhé, tržná ranka z koňského prostředí zapříčiňuje - bez patřičného zaléčení - riziko rozvoje tetanu s možným následkem smrti. Zatřetí, dítě v době podání návrhu na nařízení předběžného opatření nebylo registrováno u žádného pediatra.

Z ústavní stížností napadených rozhodnutí je patrné, jaké důvody okresní soud k jeho rozhodnutí vedly a ty nejsou – v podmínkách rozhodování o návrhu do 24 hodin na základě osvědčených skutečností – nepřiměřené. Tím je souzená věc kvalitativně odlišná např. od případu řešeného rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva ze dne 11. 12. 2014 ve věci *Hanzelkovi proti České republice*.

Byla-li proto okresnímu soudu v rámci rozhodování o návrhu na vydání předběžného opatření v řádu hodin předložena lékařská zpráva osvědčující, že bez řádného zaléčení hrozí u nezletilého dítěte propuknutí tetanu a že dítě se ocitá mimo dosah zdravotní péče, pak nelze jako nepřiměřený hodnotit úsudek, na základě kterého soud považuje dítě za potenciálně ohrožené přinejmenším na zdraví, ne-li přímo na životě.

Stěžovatelky vyzdvihují nepřiměřenost nařízeného předběžného opatření odkazem na obsah propouštěcí zprávy nemocnice ze dne 25. 11. 2020, v níž je uvedeno, že „pacientka toho času není v přímém ohrožení života“. I tuto námitku vypořádal uspokojivě již odvolací soud, který nepřehlédl, že okresní soud uvedenou zprávu neměl k dispozici; a i kdyby měl, není důvod se domnívat, že by byl jeho úsudek jiný.

Podle Ústavního soudu se totiž vzájemně nevylučují informace, že nezletilá sice na jedné straně není v danou chvíli v přímém ohrožení života, na straně druhé však existuje po nějakou dobu po úrazu důvodná obava, že její zdraví, ba i život, mohou být záhy ohroženy, došlo-li by k manifestaci tetanu.

Trvá-li ohrožení rozvojem nemoci po kontaminaci tkáně bakterií způsobující tetanus podle některých zdrojů až 30 dnů, nelze podle Ústavního soudu považovat za nepřiměřený požadavek odborného lékařského dohledu v prvních dnech bezprostředně následujících po úrazu nezletilé. Opustila-li matka s nezletilou nemocnicí v den úrazu po prvotním ošetření na základě negativního reversu navzdory doporučení lékařů (k hospitalizaci a očkování), pak lze mít obavu o zdraví dítěte za osvědčenou, což jako zjištění potřebné k nařízení předběžného opatření podle zákona stačí. Okresnímu soudu tak z pohledu podkladů, které měl pro své rozhodnutí k dispozici, není co vytknout, jak následně potvrdil i krajský soud, který důvody nařízení předběžného opatření rozvedl ještě pečlivěji.

Podrobnosti pokusů o výkon vydaného předběžného opatření nejsou Ústavnímu soudu známy, což není pro posouzení věci podstatné. Je-li předběžné opatření vykonatelné jeho vydáním, nelze soudu vytýkat, že činí kroky k jeho výkonu. Nová a nečekaná zkušenost s (neúspěšně) opakovanými pokusy o výkon soudního rozhodnutí, kterým má být dítě odnato z péče rodičů, je nepříjemná a musela být pro celou rodinu stěžovatelek stresující, to však samo o sobě nepřiměřený zásah do jejich základních práv nepředstavuje, neboť se tak stalo na základě soudního rozhodnutí vydaného v mezích ústavnosti.

Text usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3444/20 je dostupný [zde](#).

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 8

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2103/20 dne 2. února 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Ústavní soud se zastal vážně nemocného seniora, který měl být v rozporu s dobrými mravy vystěhován z bytu

Ústavní soud, Brno, TZ 8/2021

IV. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Pavel Šámal) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Nejvyššího soudu a rozsudky Krajského soudu v Praze a Okresního soudu v Rakovníku, neboť vadnou interpretací a aplikací práva o dobrých mravech, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, došlo k porušení základních práv stěžovatele podle čl. 2 odst. 3 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Stěžovatel (nar. 1939) čelil před obecnými soudy žalobě na vyklizení bytu o velikosti 1 + 1, který obývá se svou manželkou. V bytovém domě žije nepřetržitě od roku 1976, dříve obýval byt s větší výměrou (se sjednaným nájmem na dobu neurčitou), k přestěhování do menšího bytu pak došlo v květnu roku 2014 v souvislosti s výzvou majitele domu (v původním řízení žalobce, v řízení před Ústavním soudem vedlejšího účastníka), aby větší byt uvolnil za účelem výměny oken. Nová smlouva o nájmu byla stěžovateli vhozena do schránky v říjnu 2014, stěžovatel ho akceptoval svým podpisem v červenci 2015, kdy byl k podpisu nájemní smlouvy vyzván při jednání na úřadu práce v souvislosti s upozorněním úřednice, že bez platné nájemní smlouvy nemůže obdržet příspěvek na bydlení (při tomto jednání dopsala úřednice do textu nájemní smlouvy poznámku „na neurčito“). Ve skutečnosti byla však smlouva uzavřena na dobu jednoho roku s tím, že je sjednáno automatické prodloužení nájmu, ledaže smluvní strana sdělí druhé smluvní straně do 31. 1. příslušného kalendářního roku, že na dalším pokračování nájmu bytu nemá zájem. Vedlejší účastník pak dopisem ze dne 12. 6. 2017 stěžovateli sdělil, že na dalším prodloužení nájmu nemá zájem a vyzval ho k vyklizení bytu. Stěžovatel s tím však nesouhlasil a vedlejší účastník začal řešit vyklizení bytu soudní cestou.

Obecné soudy shodně dospěly k závěru, že stěžovatel obývá byt neoprávněně, neboť nájemní vztah na základě nájemní smlouvy skončil dne 31. 3. 2018. Na platnosti uzavřené nájemní smlouvy pak podle nich nic nemění ani věk či zdravotní stav stěžovatele a jeho manželky či citový vztah k domu, ve kterém prožil větší část života a v klidu by v něm chtěl dožít. Soud prvního stupně uložil stěžovateli vyklidit byt do čtyř měsíců od právní moci rozsudku, odvolací soud s přihlédnutím k okolnostem věci prodloužil lhůtu na šest měsíců. Nejvyšší soud dovolání stěžovatele odmítl. Stěžovatel se poté obrátil na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména namítal, že soudy porušily jeho právo na soudní ochranu, když odmítly uplatnit tzv. korektiv dobrých mravů podle § 8 resp. § 2 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Stěžovatel považuje uplatněný nárok na vyklizení bytu za rozporný s dobrými mravy a za zneužití práva, neboť namítá, že vedlejší účastník využil jeho tíživé situace, věku, nepříznivého zdravotního stavu a také faktické situace, kdy byl stěžovatel již přestěhován do nového bytu.

Ústavní soud na návrh stěžovatele usnesením ze dne 12. 8. 2020 odložil vykonatelnost napadených rozhodnutí do právní moci rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. V posuzované věci vedlejší účastník, pohybující se jako majitel několika nájemních domů v oblasti realit, zneužil toho, že je stěžovatel s ohledem na svůj vysoký věk a nepříznivý zdravotní stav slabší smluvní stranou. Vedlejší účastník stěžovatele předtím, než mu byla předložena nová nájemní smlouva, přestěhoval do menšího bytu, obsah nájemní smlouvy mu nevysvětlil, přestože věděl, že jde o seniora v pokročilém věku se závažnými

zdravotními problémy včetně psychických. Navíc nájemní smlouvu vhodil stěžovateli do poštovní schránky až pět měsíců poté, co se stěžovatel do menšího bytu přestěhoval. Využil přitom i toho, že stěžovatel ji podepsal až s delším časovým odstupem a z jeho hlediska pouze pro zachování nároku na příspěvek na bydlení.

Ústavní soud konstatuje, že se zřetelem k výše popsanému jednání vedlejšího účastníka, které odporuje dobrým mravům, jakož i s přihlédnutím k 580 odst. 1 a § 588 věty první občanského zákoníku je nutno ujednání obsažené v předmětné nájemní smlouvě o tom, že se nájem sjednává na dobu určitou, považovat pro rozpor s dobrými mravy za absolutně neplatné, s tím, že se zde v důsledku této absolutní neplatnosti tohoto ujednání uplatní § 2204 odst. 1 občanského zákoníku, podle kterého, neujednají-li strany dobu trvání nebo den skončení nájmu, platí, že jde o nájem na dobu neurčitou. Uvedené pochybení okresního soudu a krajského soudu pak nenapravit ani Nejvyšší soud.

Věc se nyní vrací k Okresnímu soudu v Rakovníku, který při svém rozhodování bude vázán právním názorem Ústavního soudu, vysloveným v tomto nálezu.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2103/20 vyhlášený dne 2. února 2021 v 10:00 hodin naleznete [zde](#).

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

Upozornění: Po dobu nouzového stavu jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 9

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 22/17 dne 2. února 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Ústavní soud nevyhověl návrhu skupiny senátorů, zákon o ochraně přírody a krajiny a stavební zákon zůstávají beze změny

Ústavní soud, Brno, TZ 9/2021

Plénum Ústavního soudu (soudce zpravodaj Radovan Suchánek) zamítlo návrh skupiny senátorů na zrušení § 70 odst. 3 věty první zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění zákona č. 225/2017 Sb., ve slovech „podle tohoto zákona“, a zastavilo řízení o návrhu na zrušení § 4 odst. 9 až 11 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění zákona č. 225/2017 Sb.

Zákonem č. 225/2017 Sb. zákonodárce novelizoval s účinností k 1. 1. 2018 více než čtyři desítky právních předpisů, převážně na úseku stavební správy, ochrany životního prostředí a správy daní, mezi nimi rovněž stavební zákon a zákon o ochraně přírody a krajiny. Před novelizací zákon o ochraně přírody a krajiny stanovil, že se občanská sdružení mohou účastnit správních řízení, kde by mohly být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny. Po novelizaci jde už výslovně jen o "řízení podle tohoto zákona", tedy zákona o ochraně přírody a krajiny. Skupina 17 senátorů (dále jen „navrhovatelka“) nesouhlasí s tím, že spolky ztratily možnost účastnit se například některých řízení podle stavebního zákona, u kterých se neposuzují vlivy na životní prostředí podle jiného, speciálního zákona (EIA), zejména jí pak vadí vyloučení účastenství spolků z rozhodovacích procesů u tzv. „středně velkých záměrů“. Namítá přitom, že existuje řada alternativních a účinných legislativních způsobů, jak omezit účast ve stavebních řízeních a zajistit tak rychlé a efektivní správní řízení. Navrhovatelka dále napadá tři novelizované odstavce stavebního zákona, které omezují možnost přezkumu zákonnosti závazných stanovisek vydávaných pro účely řízení podle stavebního zákona. Navrhovatelka požadavek na zrušení předmětných ustanovení opírá v obecné rovině o tvrzení, že tato ustanovení porušují zejména právo domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu veřejné moci podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) ve spojení s právem na příznivé životní prostředí podle čl. 35 odst. 1 Listiny a vlastnickým právem podle čl. 11 odst. 1 Listiny, jakož i právem podle čl. 38 odst. 1 Listiny na to, aby věc každého byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti s možností vyjádřit se ke všem prováděných důkazům.

Jelikož napadená ustanovení stavebního zákona byla s účinností od 1. 1. 2021 zásadním způsobem novelizována a pozbyla tak v průběhu řízení před Ústavním soudem platnosti, Ústavní soud řízení o návrhu na jejich zrušení zastavil.

Ohledně návrhu na zrušení části ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny dospěl Ústavní soud k závěru, že není důvodný.

Ústavní soud se v prvé řadě zabýval námitkou navrhovatelky, že napadené ustanovení je v rozporu s čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

Tvrzení o neústavnosti omezení účastenství spolků ve správních řízeních navrhovatelka zakládá na představě jakéhosi obecného „základního procesního práva na účastenství v řízení“ a z předchozí judikatury Ústavního soudu dovozuje nutnost přiznat spolkům účastenství en bloc ve správních řízeních. Co se však týče účastenství ve správních řízeních (slovy Listiny „u jiného orgánu“), nelze přehlédnout, že toho se nelze podle čl. 36 odst. 1 Listiny domáhat vždy, ale pouze ve „stanovených případech“. Zákonodárce pak v zákoně o ochraně přírody a krajiny, jakož i v jiných zákonech (jmenovitě zákoně o EIA, zákoně o integrované prevenci nebo vodním zákoně) stanovil případy, kdy spolky mohou jako

účastníci vstupovat do příslušných správních řízení. Závěr o povinnosti státu přiznat spolkům účast ve všech správních řízeních pak nelze dovodit ani z navrhovatelkou uváděné judikatury Ústavního soudu.

Právní úprava účastenství v územním řízení, jakož i stavebním řízení, na které podle navrhovatelky dopadá novelizovaná právní úprava nejvíce negativně, je podle názoru Ústavního soudu dostatečně komplexní a zaručuje ochranu vlastnického práva a jiných věcných práv, která mohou být záměrem přímo dotčena.

V případě, že by se spolky, jakož i další osoby, kterým právní úprava nepřiznává účastenství v některých správních řízeních, cítily dotčeny na svých právech a svobodách rozhodnutím správního orgánu (typicky rozhodnutím o umístění stavby či povolení stavby), mohou se v souladu s čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny obrátit na správní soud.

Pokud jde o tvrzený zásah do práva na příznivé životní prostředí, přistoupil Ústavní soud k použití tzv. testu racionality. Tento test Ústavní soud použil v poměrně nedávné době rovněž při posuzování ústavnosti omezení práva dotčené veřejnosti účastnit se procesu posuzování vlivů na životní prostředí u tzv. prioritních dopravních záměrů, když zamítl návrh na zrušení ustanovení § 23a zákona o EIA (nález ze dne 17. 7. 2019 sp. zn. Pl. ÚS 44/18, tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/39udU8M>).

Ústavní soud tedy napadené ustanovení podrobil testu racionality, skládajícího se z následujících kroků: 1) vymezení podstatného obsahu (jádra) daného práva z hlediska jeho podstaty a smyslu; 2) posouzení, zda požadovaný nárok zasahuje do esenciálního obsahu (jádra) tohoto práva; 3) posouzení, jsou-li zájmy stojící proti požadovanému nároku legitimní, resp. zda nejde o svévolné zásadní snížení celkového standardu ochrany ústavně zaručených práv (posouzení, zda právní úprava sleduje legitimní cíl) a 4) posouzení, zda je právní úprava s ohledem na protichůdné zájmy rozumná (racionální), byť nikoliv nutně nejlepší, nejhodnější, nejúčinnější či nejmoudřejší.

Napadené ustanovení v testu racionality obstálo. Napadeným ustanovením se pouze zúžila, nikoliv vyloučila, procesní možnost uplatňování práva na příznivé životní prostředí ve správním řízení. Ekologické spolky se navíc i nadále mohou účastnit správních řízení, a to těch, v nichž lze skutečně identifikovat možnost reálného a vážného dotčení ochrany přírody a krajiny – zejména jde (vedle řízení podle zákona o ochraně přírody a krajiny) o řízení a postupy v režimu zákona o integrované prevenci, zákona o EIA a vodního zákona. Napadenou právní úpravu současně považuje Ústavní soud za legitimní, tím spíše, je-li vedena snahou o zrychlení územního a stavebního řízení. Přestože nejspíše neexistuje studie komplexně posuzující délku všech jednotlivých povolovacích procesů v České republice, ani příčiny neúměrné délky některých z nich, lze vyslovit premisu, že s rozšiřujícím okruhem účastníků řízení se délka těchto procesů v obecné rovině může prodlužovat. Konečně Ústavní soud uvádí, že byť si lze jistě představit řadu možná i vhodnějších a účinnějších způsobů, jak předcházet průtahům v některých správních řízeních, nehodnotí Ústavní soud napadenou právní úpravu jako protiústavní.

Konečně Ústavní soud nepokládá za důvodnou ani námitku směřující k porušení mezinárodních závazků České republiky, kdy navrhovatelka poukazuje pouze na jeden článek rezoluce Výboru Rady Evropy č. 77 (31), ze které nejenže nevyplývá právo spolků účastnit se všech správních řízení, ale navíc má právně nezávaznou povahu. Nad rámec námitek navrhovatelky pak Ústavní soud podotýká, že napadené ustanovení zákona nepovažuje za neslučitelné ani s Úmluvou o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (tzv. Aarhuská úmluva).

Společné odlišné stanovisko k výroku a odůvodnění nálezu uplatnili soudkyně Kateřina Šimáčková a soudci Ludvík David, Jan Filip, Jaromír Jirsa, Vojtěch Šimíček, David Uhlíř a Jiří Zemánek.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 22/17 včetně odlišného stanoviska vyhlášený dne 2. února 2021 v 14:00 hodin naleznete zde.

*Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu*

Upozornění: Po dobu nouzového stavu jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 10

Rozhodnutí prezidenta republiky o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny je přímo přezkoumatelné Ústavním soudem v řízení o ústavní stížnosti

Ústavní soud, Brno, TZ 10/2021

Plénium Ústavního soudu (soudce zpravodaj Vojtěch Šimíček) odmítlo návrh skupiny 18 senátorů na zrušení rozhodnutí prezidenta republiky o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ze dne 28. 12. 2020, č. 611/2020 Sb., neboť byl podán zjevně neoprávněným navrhovatelem.

Skupina senátorů (navrhovatelka) se u Ústavního soudu domáhala zrušení výše uvedeného rozhodnutí prezidenta republiky, kterým byly vyhlášeny volby do Poslanecké sněmovny a byly stanoveny dny jejich konání na pátek 8. října 2021 a sobotu 9. října 2021. Vyhlášení voleb s předstihem více než devíti měsíců považuje navrhovatelka za krajně neobvyklé. Za situace, kdy právní úprava nestanoví „horní časový limit“ pro vyhlášení termínu voleb, nelze podle navrhovatelky připustit bezbřehou a faktickou libovůli prezidenta republiky. Neadekvátně brzké stanovení termínu voleb se totiž negativně promítne do politické soutěže a do hospodaření politických stran, neboť zvýhodňuje vládní představitele, a naopak znevýhodňuje nevládní politické strany.

Ústavní soud dospěl k závěru, že rozhodnutí prezidenta republiky o vyhlášení voleb není tzv. jiným právním předpisem, jak se domnívá navrhovatelka, ale rozhodnutím, které je přímo přezkoumatelné Ústavním soudem v řízení o ústavní stížnosti. V podmínkách demokratického právního státu je totiž nutno trvat na tom, že každé rozhodnutí veřejné moci, které je svojí povahou způsobilé zasáhnout do základních práv a svobod jednotlivce, musí podléhat soudnímu přezkumu.

Jakkoliv ovšem platí, že takové rozhodnutí je přezkoumatelné v řízení o ústavní stížnosti, není navrhovatelka oprávněna k jejímu podání a tohoto důvodu musel být návrh odmítnut.

Navrhovatelka totiž pojala svoje podání jako návrh na zrušení podzákoného právního předpisu (tzv. abstraktní kontrola norem), a svoji argumentaci proto nezaložila na porušení svých ústavně zaručených základních práv a svobod. Skupina senátorů ostatně nositelem základních práv v tomto případě být ani nemůže; tím by mohli případně být jednotliví senátoři. Konkrétním příkladem zásahu do základních práv způsobeného právě vyhlášením voleb je ostatně navrhovatelkou odkazovaný nálezný sp. zn. Pl. ÚS 27/09 (tzv. kauza Melčák, text nálezu je dostupný zde: <https://bit.ly/3iWTSGU>), kde v důsledku rozhodnutí prezidenta republiky o vyhlášení voleb (ve spojení s ústavním zákonem o zkrácení 5. volebního období Poslanecké sněmovny) došlo k ukončení mandátu poslance (stěžovatele), a tedy k porušení základního práva podle čl. 21 odst. 4 Listiny, který z tohoto důvodu předmětné rozhodnutí o vyhlášení termínu voleb napadl ústavní stížností.

K námitkám stran vzniku nových povinností kandidujících subjektů v důsledku předmětného rozhodnutí pak Ústavní soud uvádí, že si jich je dobře vědom. Nicméně stanovení termínu voleb v nyní posuzovaném případě (tzn. určení termínu se značným předstihem) představuje pouze příslovečný „startovní výstřel“ zahájení volební kampaně, který však sám o sobě neznamená zásah do práv kandidujících politických stran nebo voličů. Teprve když by totiž byla vydána např. sankční rozhodnutí za porušení některé ze zákonných povinností, otevřel by se procesní prostor pro soudní ochranu, v rámci které by bylo možno vyložit aplikovaná zákonná ustanovení ústavně konformním způsobem.

K usnesení uplatnili odlišná stanoviska soudci Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek a Pavel Šámal.

Text usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 2/21 včetně disentů je dostupný zde.

Soudce zpravodaj Vojtěch Šimíček poskytne vyjádření médiím v 15 hodin v budově Ústavního soudu.

Miroslava Čihalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 11

Ústavní soud zrušil část volebního zákona pro porušení rovnosti volebního práva a šancí kandidujících stran

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 44/17 dne 3. února 2021

Ústavní soud, Brno, TZ 11/2021

Skupina senátorů (dále též „navrhovatelka“) navrhla Ústavnímu soudu zrušení několika ustanovení zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky. Důvodem tvrzené neústavnosti těchto ustanovení je jednak použití tzv. D'Hondtovy volební formule¹ při současném rozdělení České republiky do 14 různě velkých volebních krajů a návrhem byla také zpochybněna ústavnost uzavíracích klauzulí pro politické strany a hnutí kandidující v koalici².

Ve vztahu k neústavnosti rozdělení České republiky do 14 volebních krajů za současného uplatnění tzv. D'Hondtovy metody navrhovatelka namítá porušení principu rovného volebního práva, resp. rovnosti hlasů a zásady poměrného zastoupení. Především v menších volebních krajích mají hlasy voličů stran, které překročily uzavírací klauzuli, natolik odlišnou hodnotu, že voliči menších stran jsou systémově diskriminováni. Neústavnost načítacího kvora pro koalice odůvodnila navrhovatelka poukazem na neopodstatněnost tohoto institutu, který neplní předpokládanou integrační funkci a do zákona se dostal – dle navrhovatelky – značně nestandardní cestou.

Po důkladném uvážení Ústavní soud návrhu vyhověl a část napadených ustanovení volebního zákona zrušil.

Ústavní soud ve svém nálezu nejprve podrobně věnoval obecným principům a východiskům volebního práva, mezím přezkumu ústavnosti volebního zákonodárství, ústavnímu požadavku poměrného zastoupení ve volbách do Poslanecké sněmovny a vztahu jednotlivých prvků volebního systému; to vše na pozadí dosavadní judikatury a právně-historické komparace.

Ve vztahu k námitkám navrhovatelky ohledně různé velikosti volebních krajů Ústavní soud dovodil, že pokud má být základem poměrného zastoupení vyjádření poměru voličské podpory jednotlivých kandidátních listin v rámci Poslanecké sněmovny, nelze bez opory v ústavě rozdělit volební území na různě velké volební jednotky, neboť to může uplatnění poměrného zastoupení deformovat. Poměrnost zastoupení nelze podle Ústavního soudu měřit jen podle volebních krajů, kde je nyní poměrnost zajištěna v neprospěch menšiny, ale podle výsledku voleb do Poslanecké sněmovny jako celku. Relativní rovnosti tak musí být dosaženo v rámci

¹ Podstata metody D'Hondtovy formule spočívá v tom, že se počet hlasů pro každou stranu jednotlivě dělí postupně čísly ze stanovené číselné řady (tzv. „volební dělitel“), přičemž počet vypočtených podílů je limitován počtem kandidátů této strany. Tyto podíly se posléze seřadí od nejvyššího k nejnižšímu a vznikne tak řada tolika podílů, kolik se v daném volebním obvodu rozděluje mandátů. Mandáty se přidělí stranám v pořadí, v jakém jsou seřazeny hodnoty „jejich“ vypočtených podílů hlasů

² Podle § 49 odst. 1 písm. b) až d) volebního zákona se uplatní umělé uzavírací klauzule ve výši 10 %, 15 % a 20 % hlasů pro politické strany kandidující společně ve dvoučlenných, tříčlenných a čtyř a vícečlenných koalicích

celé republiky, a to jak z hlediska rovného přístupu k voleným funkcím, tak i tím, že voliči v každém kraji musí mít stejnou možnost ovlivnit celkový výsledek volby. I když stávající členění volebního území na různě velké volební kraje není samo o sobě neústavní, spolu s dalšími prvky volebního systému porušuje principy rovnosti hlasů a rovnosti šancí kandidujících politických stran, což neústavní je. Přestože námitky navrhovatelky směřovaly zejména proti tomu, že volebními kraji pro volby do Poslanecké sněmovny jsou vyšší územní samosprávné celky podle § 26 volebního zákona, tento koncept volebních krajů Ústavní soud nezrušil. Podle jeho názoru je dostačující zrušení dalších prvků techniky volební reprezentace, které byly obsaženy v § 48 a 50 volebního zákona, což umožní zákonodárci přijmout novou systémovou nápravu volebního systému i bez toho, aby se změnil počet nebo struktura volebních krajů.

Ústavní soud naopak nepřisvědčil tomu, že by 5% uzavírací klauzule pro vstup politické strany do Poslanecké sněmovny byla protiústavní. Zde navázal na svoji předchozí judikaturu (Pl. ÚS 25/96), a potvrdil, že Ústava zakotvuje princip poměrného zastoupení za účelem konání voleb právě „do Poslanecké sněmovny“. Účelem voleb tak není pouze závazné zjištění názorů voličů, ale i ustavení komory Parlamentu, která bude způsobilá plnit všechny funkce zákonodárného sboru v podmínkách parlamentní demokracie. Roztříštěnost mnoha politických stran, neschopných zajistit sněmovní většinu, by plnění těchto funkcí mohla znemožnit.

Stanovení uzavíracích klauzulí pro koalice politických stran naopak Ústavní soud shledal v rozporu s Ústavou. Napadená úprava byla do volebního zákona vložena v roce 2000 a i její tvrzenou protiústavností se již v minulosti Ústavní soud zabýval (Pl. ÚS 42/2000). Nyní dospěl k závěru, že tato umělá regulace koalic neplní svůj smysl, neboť může zkreslovat legitimitu volebního výsledku a nutí strany k vytváření koalic ex lege (ve snaze dostat se do Poslanecké sněmovny, nikoliv prosazovat názorově podobný program), a proto je tato právní úprava nepřiměřená a nedůsledná. Pokud chce zákonodárce umožnit, aby se do Poslanecké sněmovny dostaly i menší strany než se ziskem 5 %, tak to musí v nové právní úpravě zřetelně vyjádřit.

Ústavní soud zdůraznil, že na základě své působnosti musel posoudit – a proto posoudil - ústavnost napadených ustanovení a následně zrušil ta, která způsobovala porušení principu rovnosti hlasů. Organizace již vyhlášených voleb však tímto rozhodnutím nebyla dotčena. Rizika spojená se změnou volebních pravidel by nastala až po uplynutí lhůty pro podávání kandidátních listin, tedy v srpnu 2021. To dává zákonodárci dostatečný prostor pro přijetí nové právní úpravy, která zrušené části čtyř paragrafů volebního zákona nahradí. Opačné řešení, tedy odložení vykonatelnosti nálezu Ústavního soudu na období po volbách, by snížilo legitimitu nově ustavené Poslanecké sněmovny, vyvolalo nedůvěru ve zvolenou politickou reprezentaci a mohlo by vést k riziku retrospektivního zneplatnění hlasování v rámci volebního soudnictví. Tento nálezný proto nabude vykonatelnosti dnem jeho vyhlášení ve Sbírce zákonů.

Společné odlišné stanovisko k nálezu uplatnili soudci Ludvík David, Jaroslav Fenyk, Josef Fiala a Radovan Suchánek.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 44/17 včetně odlišného stanoviska, vyhlášený dne 3. února 2021 v 9:00 hodin, naleznete zde.

TZ 12

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3076/20 dne 9. února 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Kdo odpovídá za výrok prezidenta republiky v televizním diskuzním pořadu?

Ústavní soud, Brno, TZ 12/2021

IV. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Josef Fiala) vyhověl ústavní stížnosti stěžovatelky České republiky – Ministerstva financí a zrušil usnesení Nejvyššího soudu a rozsudky Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1, neboť jimi bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 3 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Obvodní soud pro Prahu 1 rozhodl o povinnosti stěžovatelky zaslat Zdeňku Šarapatkovi (v tomto řízení vedlejší účastník) omluvu následujícího znění: „Dne 16. 11. 2017 uvedl prezident České republiky Ing. Miloš Zeman v rámci televizního pořadu s názvem ‚Týden s prezidentem‘ vysílaný na televizní stanici TV Barrandov následující tvrzení: ‚Zdeněk Šarapatka je člověk, který kdysi pracoval, teď nevím, jestli v Lidovém domě nebo Úřadu vlády, už je to hrozně dávno, ale vím, že jsem ho vyhodil pro neschopnost.‘ PaedDr. Zdeněk Šarapatka, Ph.D., nebyl Úřadem vlády České republiky vyhozen pro neschopnost, neboť jeho pracovní poměr byl v daném případě rozváznán dne 9. 10. 2000 dohodou uzavřenou mezi PaedDr. Zdeňkem Šarapatkou, Ph.D., a Úřadem vlády České republiky, a to z iniciativy PaedDr. Zdeňka Šarapatky, Ph.D. Česká republika se za tento dehonestující výrok omlouvá.“ Obvodní soud uvedl, že pořad Týden s prezidentem je prezentován jako exkluzivní rozhovor s prezidentem České republiky, který v něm promlouvá k veřejnosti. S výkonem funkce prezidenta je spojena realizace celé škály aktivit. S ohledem na ústavní zakotvení postavení prezidenta jako součásti moci výkonné je třeba realizaci i těchto úloh (s výjimkou případného excesu) hodnotit jako výkon pravomoci státního orgánu. Posuzovaný výrok vykazoval podle obvodního soudu místní, časový i věcný vztah k činnosti prezidenta. Pronesený výrok byl nepravdivý, neboť pracovní poměr vedlejšího účastníka na Úřadu vlády skončil v roce 2000 dohodou o jeho rozvázání. Posuzovaný výrok tak obvodní soud vyhodnotil jako nesprávný úřední postup ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“). Stěžovatelka se nejprve neúspěšně pokusila zvrátit rozsudek u odvolacího a dovolacího soudu a poté se obrátila na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména namítala, že podle jejího názoru na věc nedopadá zákon č. 82/1998 Sb., neboť prezident republiky pronesl svoje výroky v pořadu jako soukromá osoba, a nešlo tedy o výkon veřejné moci, za kterou by měla nést odpovědnost stěžovatelka. Odkázala přitom na argumentaci obsaženou v odlišném stanovisku k usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 9/17 (tisková zpráva a text usnesení jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3aEiSPE>).

Ústavní soud konstatuje, že závěr o nepravdivosti posuzovaného výroku ani závěr o tom, že daný výrok zasáhl do osobní cti vedlejšího účastníka, nejsou v ústavní stížnosti zpochybnovány, pravdivostí výroku či zásahu do osobní cti se tak nezabýval. Předmětem přezkumu Ústavním soudem je toliko otázka, zda obecné soudy neporušily základní práva či svobody stěžovatelky závěrem, že za posuzovaný výrok nese stát odpovědnost podle zákona č. 82/1998 Sb.

Výrok prezidenta republiky pronesený v televizním diskuzním pořadu, má-li souvislost s činností prezidenta, spadá pod výkon funkce prezidenta republiky podle čl. 54 odst. 3 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a představuje úřední postup ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny. Poruší-li prezident svým výrokiem, který je úředním postupem, práva jiného, odpovídá za újmu způsobenou tímto výrokiem stát podle čl. 36 odst. 3 Listiny. Naopak, nemá-li výrok souvislost s činností prezidenta a nepředstavuje tak

výkon funkce prezidenta ani jeho úřední postup, nebrání čl. 36 odst. 3 Listiny ani čl. 54 odst. 3 Ústavy tomu, aby za svůj výrok nesl právní odpovědnost sám prezident jako soukromá osoba podle obecných soukromoprávních předpisů. Při hodnocení, zda výrok pronesený prezidentem takovou souvislost má, je třeba posuzovat časové kritérium (zda byl výrok pronesen ve funkčním období prezidenta), kritérium fóra (za jakých okolností a kde byl výrok pronesen) a kritérium obsahu výroku. Nezohlední-li obecné soudy, že výrok neměl souvislost s činností prezidenta, a rozhodnou o povinnosti státu odčinit újmu na osobnostních právech jiného způsobenou výrokem, za který prezident odpovídá sám jako soukromá osoba, poruší právo státu na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny) ve spojení s čl. 2 odst. 3 Listiny, neboť státu ukládají učinit něco, co mu zákon neukládá, tj. odčinit újmu za jednání, za něž stát neodpovídá.

Ústavní soud ve světle výše uvedených kritérií shledal, že výrok neměl potřebnou souvislost s výkonem funkce prezidenta republiky (výrok nespadal pod výkon funkce prezidenta republiky ve smyslu čl. 54 odst. 3 Ústavy ani úřední činnost prezidenta ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny) a pro tuto chybějící souvislost za něj nenesla odpovědnost stěžovatelka, nýbrž samotný prezident jako soukromá osoba.

Absenci obsahové souvislosti výroku s činností prezidenta Ústavní soud považuje za natolik zřetelnou, že převážila nad tím, že výrok byl pronesen v televizním pořadu, kam byl Miloš Zeman pozván, aby jako prezident promluvil k veřejnosti.

Stěžovatelka tak byla činěna odpovědnou za jednání jiné osoby, za které nese odpovědnost sama tato jednáající osoba. V nezohlednění skutečnosti, že výrok neměl potřebnou souvislost s činností prezidenta, pak Ústavní soud spatřuje porušení stěžovatelčina základního práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny) ve spojení s čl. 2 odst. 3 Listiny, neboť stěžovatelka v důsledku napadených rozhodnutí byla nucena odčinit újmu (poskytnout omluvu) za jednání, za něž nenesla odpovědnost ona, nýbrž samotný původce výroku, tj. měla učinit to, co jí zákon neukládá.

Věc se nyní vrací k Obvodnímu soudu pro Prahu 1, který bude při svém dalším rozhodování vázán právním názorem Ústavního soudu, vysloveným v tomto nálezu.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3076/20 vyhlášený dne 9. února 2021 v 9:00 hodin naleznete zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

Upozornění: Po dobu nouzového stavu jsou nálezy Ústavního soudu vyhledávány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 13

Vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1564/20 dne 17. února 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Ústavněprávní dimenze odškodnění duševních útrap podle § 2958 občanského zákoníku

Ústavní soud, Brno, TZ 13/2021

II. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Ludvík David) vyhověl ústavní stížnosti stěžovatele a zrušil rozhodnutí Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Plzni a Okresního soudu v Klatovech, neboť jimi bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právech na ochranu tělesné integrity zaručené čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Stěžovatel napadl rozhodnutí obecných soudů, kterými nebylo vyhověno jeho žalobě na náhradu újmy na přirozených právech člověka podle § 2956 a násl. občanského zákoníku (OZ). Tvrdil, že dosud nebyly odškodněny jeho duševní útrapy po úraze při automobilové nehodě, jejímž následkem byla mj. amputace dolní končetiny, těžké zranění hlavy a poškození dalších orgánů. Popsal následky svých zranění včetně psychického strádání, kterým trpí v celém období po úraze. Obecné soudy však dovodily, že tato újma na zdraví stěžovatele byla již odškodněna v rámci dílčích nároků na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění.

Ústavní soud dospěl k závěru, že obecné soudy jednotlivé újmy na zdraví stěžovatele dostatečně neodlišily. V rámci § 2958 OZ jsou upraveny tři dílčí nároky, a to nárok na náhradu bolestného, ztížení společenského uplatnění a konečně nárok na náhradu tzv. další nemajetkové újmy vzniklé poškozením zdraví. Právě pod posledně uvedený nárok lze duševní útrapy, resp. některé jednorázové či opakované události v životě poškozeného po úraze, podřadit. Tímto směrem je třeba vést další řízení, přičemž nelze opomenout ani skutečnost, že příslušná metodika odškodňování dalších dvou dílčích nároků podle § 2958 OZ (bolest, ztížení společenského uplatnění) předmětné aspekty psychického strádání nevyčerpává.

Právní věta: Právní úprava náhrady újmy na přirozených právech člověka vychází z antropocentrické koncepce, jež má v intencích obecných garancí občanského zákoníku (§ 3) chránit lidský život, zdraví, osobnostní statky a v neposlední řadě „svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého“ (§ 81 odst. 1). Patrna je tu zřejmá shoda soukromoprávní regulace s doktrínou lidských práv, jejímiž justifikačními důvody jsou mj. lidské potřeby, tužby a přání. Ačkoli zákonodárce poskytl v rámci úpravy předmětného odškodnění již úvodem prostor pro náhradu nemajetkové újmy způsobené duševními útrapami (§ 2956), v nárokové rovině upřednostnil tradiční varietu práv na náhradu bolesti a ztížení společenského uplatnění (§ 2958), na náhradu nákladů péče o zdraví (resp. léčení, § 2960), na peněžité kompenzace (§ 2962 a násl.) a přidal též právo na zadostiučinění (satisfakci) proti úmyslně jednajícím škůdci (§ 2957). Právo poškozeného na náhradu duševních útrap (psychického strádání) se za stávající interpretace ocitlo v podobě „další nemajetkové újmy“ v zóně mezi z časového hlediska spíše jednorázovou náhradou bolesti a náhradou ztížení společenského uplatnění, svázanou s trvalým stavem. Škodní děje tu mají spočívat v jednorázových či opakovaných ztrátách a strádáních poškozeného, zapříčiněných omezením jeho tělesné i duševní integrity a znamenajících omezení v jeho soukromém a rodinném životě. Obecné soudy pak mají povinnost, jakkoli to může být spojeno s výkladovými obtížemi, rozpoznat – při řádně uplatněných a relevantních žalobních tvrzeních - tyto situace a posléze v objektivizovatelných případech přiznat náhradu nemajetkové újmy, byť půjde o náhradu přiměřenou v relaci k ostatním dílčím nárokům tohoto druhu.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1564/20 vyhlášený dne 17. února 2021 v 9:00 hodin naleznete zde.

*Miroslava Číhalíková Sedláčková,
tisková mluvčí Ústavního soudu*

Upozornění: Do 1. 4. 2021 jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 14

Ústavní soud zrušil část usnesení vlády zakazující maloobchodní prodej a poskytování služeb

Vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 106/20 dne 22. února 2021

Ústavní soud, Brno, TZ 14/2021

Plénium Ústavního soudu (soudce zpravodaj Vojtěch Šimíček) částečně vyhovělo návrhu skupiny senátorů a zrušilo dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů ustanovení bodu I./1. usnesení vlády ze dne 28. ledna 2021 č. 78, o přijetí krizového opatření, vyhlášeného pod č. 31/2021 Sb. Ve zbytku bylo řízení zastaveno, neboť napadená ustanovení v průběhu řízení před Ústavním soudem pozbyla platnosti.

Skupina 63 senátorů (dále jen navrhovatelka) napadla u Ústavního soudu část usnesení vlády o přijetí krizových opatření, kterými je (až na výjimky) zakázán maloobchodní prodej a poskytování služeb. Navrhovatelka tvrdí, že tento zákaz nepřiměřeně a iracionálně zasahuje do základního práva svobodně podnikat podle čl. 26 Listiny základních práv a svobod. Zejména namítá nerovný přístup k podnikatelům dle prodávaného druhu zboží. Vláda přitom v napadených usneseních ani při jejich přijímání nevysvětlila, proč přikročila k zakazu u některých provozoven a proč jiné mají ze zakazu výjimku.

S ohledem na poměrně krátkou „životnost“ přijímaných krizových opatření Ústavní soud v minulosti konstatoval, že dojde-li v průběhu řízení před Ústavním soudem ke zrušení krizového opatření, avšak obsahově obdobná norma bude vtělena do krizového opatření nového, navrhovatel může návrh patřičně doplnit. K této situaci došlo i v této věci, což Ústavnímu soudu umožnilo, aby se návrhem zabýval věcně.

Ústavní soud předně zdůrazňuje, že nepochybně existenci legitimního cíle, který napadené opatření sleduje. Tímto cílem je podle vyjádření vlády zabránění či alespoň zmírnění šíření onemocnění COVID-19, s tím souvisejícímu kolapsu zdravotnického systému a rozsáhlé újmě na zdraví a životech obyvatel. Jiná je však otázka, zda je dostatečně ospravedlnitelné a přiměřené i odlišné zacházení s jednotlivými skupinami podnikatelů, které napadené opatření zavádí. Konkrétně, zda pro toto odlišné zacházení existují dostatečně silné důvody, a to i v tom ohledu, zda nebylo možno sledovaného cíle dosáhnout za použití méně invazivních prostředků zasahujících základní práva dotčených subjektů. K této zásadní otázce poměrování zavedeného úplného zakazu maloobchodního prodeje a poskytování služeb za současného stanovení výjimek se však vláda nijak nevyjadřuje a není ani zřejmé, zda použití méně invazivních omezujících prostředků vůbec zvažovala.

Ústavní soud si plně uvědomuje, že vláda byla v souvislosti s pandemickou krizí postavena před problémy, jejichž řešení prostřednictvím právní regulace je mimořádně obtížné. Organům veřejné moci (u nás i v zahraničí) chybějí zkušenosti s řešením krize obdobného rozsahu, epidemická situace je velmi dynamická a ani mezi odborníky nepanuje úplná shoda na tom, jak ji hodnotit a co nejlépe regulovat. Je však zároveň nutné zdůraznit, že regulace práv a povinností jednotlivců, potažmo rozhodování o tom, které skupině obyvatel zůstanou práva zachována a která naopak ponese břemena spojená s jejich omezením, nesmí být v moderním ústavním státě pouze projevem politické vůle.

Každé krizové opatření je politickým rozhodnutím, které musí být založeno na odborných podkladech, nicméně odpovědnost za ně nese vláda, nikoliv její odborní poradci. Vláda proto musí zvažovat nejen konkrétní odborné podklady, kterými disponuje, nýbrž musí zohledňovat celkový kontext a dopady svých opatření i do dalších oblastí společenského života, a to v krátkodobém i dlouhodobém hledisku. Právě proto je nezbytné, aby byla schopna každé takové rozhodnutí racionálně odůvodnit a aby důvody těchto opatření byly navenek seznatelné. V opačném případě totiž postrádají odpovídající legitimitu.

Vláda zvolila řešení spočívající v paušálním zákazu veškerého maloobchodního prodeje a poskytování služeb v provozovnách, přičemž současně stanovila velké množství výjimek, připomínající až „telefonní seznam“ (celkem 36). Základním deficitem tohoto postupu je však okolnost, že z žádného relevantního zdroje není patrné, na základě čeho vláda dospěla právě k tomuto řešení. Ani praktická nejistota a nedostatek perfektních informací neznamenají, že vláda může učinit „cokoliv“ a spoléhat se přitom pouze na instinkt či politický kompromis. Rozhodnutí vlády se totiž musí opírat o odborná doporučení, vycházející z maximální míry dostupných znalostí o dané nemoci a jejímu šíření.

Podstatným rozměrem nyní posuzované věci je rovněž způsob, jakým vláda v napadeném opatření zakázala a povolila prodej výrobků a poskytování služeb. Právním předpisem totiž nelze obecně a zcela neodůvodněně zakázat „vše“ a formou výjimek pak určité oblasti zasažené zákazem „zpětně povolit“ (opět bez jakéhokoliv odůvodnění). Navíc je třeba při posuzování intenzity zásahu do práva svobodně podnikat a odlišného zacházení mezi jednotlivými subjekty vycházet i z toho, že v současné době již měla vláda dostatek času, aby přijatá opatření mnohem lépe promyslela a odůvodnila, než tomu bylo v době nastavení omezujících opatření v březnu 2020. Z pohledu plynutí doby je totiž třeba klást na odůvodnění zásahů do základních práv nyní vyšší nároky, než tomu bylo v okamžité reakci v počátku pandemie. Důvodem tohoto zpřísnujícího požadavku je jak skutečnost, že měla vláda mnohem více informací, praktických zkušeností a také času napadenou regulaci promyslet a systematicky odůvodnit, tak i okolnost, že dlouhodobý a opakovaný zásah do základního práva na podnikání je mnohem invazivnější a „bolestivější“, než krátkodobé a dočasné omezení.

Ústavní soud si je dobře vědom toho, že na právní předpisy, vydávané v době vyhlášeného nouzového stavu, nelze klást stejné nároky jako za „klidného počasí“, tzn. není např. nezbytné vždy trvat na formalizované podobě důvodové zprávy. Současně však nelze připustit ani opačný extrém: situaci, kdy vláda dokonce ani v řízení před Ústavním soudem, kdy je již přezkoumáváno konkrétní krizové opatření, není schopna či ochotna uvést žádné relevantní a konkrétní důvody, proč je daný zákaz nezbytný, proč nelze vystačit s méně robustními zásahy do základních práv a v čem spočívá racionalita uvedených výjimek. Jakkoliv je totiž z povahy věci zřejmé, že některé z těchto výjimek jsou skutečně nezbytné (např. prodej potravin, léků nebo pohonných hmot), vyžaduje řada jiných výjimek přesvědčivé vysvětlení, ze kterého by teprve bylo patrné, že se ze strany vlády nejedná o nepřípustnou libovůli (např. navrhovatelkou zmiňovaná květinářství nebo prodejny zbraní a střeliva). Toto odůvodnění přitom není jen nezbytným podkladem pro přezkum prováděný Ústavním soudem, nýbrž také pro společenskou akceptaci a tedy i legitimitu krizových opatření.

K nálezu uplatnili odlišné stanovisko soudci Jaroslav Fenyk, Josef Fiala a Vladimír Sládeček.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 106/20 včetně odlišných stanovisek, vyhlášený dne 22. února 2021 v 9:00 hodin, naleznete [zde](#).

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 15

Vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2449/20 dne 25. února 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Překážka litispence v řízení ve věci rodičovské zodpovědnosti podle nařízení Brusel II bis

Ústavní soud, Brno, TZ 15/2021

I. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaromír Jirsa) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil rozsudky Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně, neboť jimi bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Otec (v tomto řízení stěžovatel) a matka (v tomto řízení vedlejší účastnice) vedou „spor“ ohledně rodičovské zodpovědnosti k jejich nezletilému synovi (nar. v roce 2010, v tomto řízení vedlejší účastník). Řízení bylo vedeno jak před soudy v Itálii, tak před soudy v České republice. V Itálii však bylo zahájeno o něco dříve, a proto Městský soud v Brně řízení ve věci později podaného návrhu matky přerušil s odkazem na čl. 19 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále jen „nařízení Brusel II bis“ či „Nařízení“). Italský soud následně určil svoji příslušnost pro řízení ve věci rodičovské zodpovědnosti ve smyslu čl. 8 nařízení Brusel II bis, podle něhož jsou soudy členského státu příslušné ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má v době podání žaloby obvyklé bydliště na území tohoto členského státu. Ve věci meritorně rozhodl tak, že vyslovil pozbytí rodičovské zodpovědnosti matky a svěřil dítě do výlučné péče otce. Následně bylo českými soudy vydáno několik předběžných opatření upravujících styk nezletilého s otcem. Stěžovatel v řízení před Městským soudem v Brně namítal překážku litispence, protože v Itálii stále probíhalo řízení o jeho dovolání a domníval se, že když italský soud stanovil svou příslušnost, měl by český soud naopak prohlásit svoji nepřislušnost a řízení zastavit. Místo toho však městský soud meritorně rozhodl tak, že nezletilého svěřil do péče matky a stěžovateli stanovil povinnost platit výživné. Soud dále uvedl, že jeho příslušnost vychází z čl. 8 nařízení Brusel II bis, neboť nezletilý má na území České republiky obvyklé bydliště. S přihlédnutím k čl. 23 písm. b) a ž f) Nařízení pak dospěl k závěru, že uznání rozhodnutí italských soudů by odporovalo veřejnému pořádku a především by byl ohrožen nejlepší zájem dítěte. K odvolání otce i matky Krajský soud v Brně rozhodnutí potvrdil jako věcně správné. Stěžovatel se poté obrátil na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména namítá, že české soudy rozhodly i přes jím opakovaně vznesenou námitku litispence a nesprávný procesní postup vedl k tomu, že v této věci existují dvě protichůdná soudní rozhodnutí členských států.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Klíčové bylo zhodnotit, zda byl český soud mezinárodně příslušný k rozhodnutí ve věci rodičovské odpovědnosti podle unijních pravidel vyjádřených v nařízení Brusel bis II a zda odůvodnění obecných soudů ohledně mezinárodní příslušnosti z ústavně právního hlediska ob stojí.

Ve věci rodičovské zodpovědnosti k nezletilému byla zahájena paralelní soudní řízení u obecných soudů v Itálii i České republice – takový stav je z hlediska předvídatelnosti, funkčnosti unijního justičního prostoru, a zejména předního zájmu dítěte, nežádoucí.

Nařízení Brusel II bis upravuje tzv. překážku litispence (věci zahájené). Je-li podle čl. 19 odst. 2 Nařízení řízení ve věci rodičovské zodpovědnosti ke stejnému dítěti v téže věci zahájeno u soudů různých členských států, přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení až do doby, než je určena příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první. Pokud je podle čl. 19 odst. 3 Nařízení následně určena příslušnost soudu, který zahájil řízení jako první, prohlásí se soud, jež řízení zahájil později, za nepřislušný ve prospěch tohoto soudu.

Účelem pravidel upravujících překážku litispendence je zamezit právě souběžným řízením před soudy různých členských států a rozporům v rozhodnutích, které by z nich mohly plynout.

Soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, nemá žádnou diskreci ohledně postupu podle čl. 19 Nařízení, tzn. pravidla o přerušení a případném prohlášení nepřislušnosti mají imperativní charakter. Rozhodnout o své příslušnosti zkrátka může jen soud, který zahájil řízení jako první. Soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, je tímto rozhodnutím vázán a nesmí žádným způsobem přezkoumávat jeho správnost či zákonnost. Jinými slovy, soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, se nesmí chovat jako „odvolací soud“ ve vztahu k soudu, který zahájil řízení jako první.

Postup Městského soudu v Brně tak z ústavněprávního hlediska neobstojí. Je rovněž nutné podotknout, že důvody, pro které lze odmítnout uznání rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti, musí být vykládány restriktivně, neboť představují překážku uskutečnění jednoho ze základních cílů Nařízení – unijního systému založeného na zásadě vzájemné důvěry. Použití ustanovení o veřejném pořádku obsaženého v čl. 23 písm. a) Nařízení přichází v úvahu pouze v případě, že by s přihlédnutím k nejlepším zájmům dítěte uznání rozhodnutí vydaného v jiném členském státě nepřijatelným způsobem narušovalo právní řád členského státu, v němž se o uznání žádá, neboť by byla dotčena nějaká základní zásada; takový zásah by musel představovat zjevné porušení právního pravidla považovaného v právním řádu členského státu, v němž se o uznání žádá, za zásadní. Je však nutné zdůraznit, že podle čl. 24 nařízení Brusel II bis nesmí být přezkoumávána příslušnost soudu členského státu původu.

Ústavní soud rozumí snaze českých obecných soudů rozhodnout v nejlepším zájmu dítěte. V nejlepším zájmu dítěte však není, aby existovala dvě protichůdná rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti a aby nebylo postaveno na jisto, které z nich má přednost.

Věc se nyní vrací k Městskému soudu v Brně, který se musí ústavně konformním způsobem vypořádat s existencí rozhodnutí italských soudů ve věci samé. V případě, že nebude dán důvod pro neuznání italských rozhodnutí, budou muset obecné soudy dále zkoumat, zda se nezměnily poměry tak, že je nutné znovu rozhodnout ve věci rodičovské odpovědnosti. Rozhodnutí o rodičovské odpovědnosti (včetně rozhodnutí o mezinárodní příslušnosti) totiž není v čase absolutně neměnné, a proto je nutné existenci překážky věci pravomocně rozsouzené (*res iudicata*) zkoumat právě s ohledem na změnu poměrů a vznik nových okolností.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2449/20 vyhlášený dne 25. února 2021 v 9:00 hodin naleznete zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

Upozornění: Po dobu nouzového stavu jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 16

K odpovědnosti státu za škodu při nesprávném zadržení řidičského průkazu

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2009/20 dne 26. února 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Ústavní soud, Brno, TZ 16/2021

IV. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jan Filip) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil rozsudek Městského soudu v Praze, neboť jím bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem podle čl. 36 odst. 3 Listiny ve spojení s čl. 11 odst. 1 (právo vlastnit majetek) a čl. 26 odst. 1 (právo svobodně podnikat) Listiny.

Stěžovatel byl 6. 5. 2018 zastaven při řízení motorového vozidla hlídkou Policie České republiky, která u něho provedla silniční kontrolu včetně orientačního testu DrugWipe, který vyšel jako pozitivní na látku amfetamin a metamfetamin. Stěžovatel popřel, že by byl pod vlivem návykových látek a na výzvu policistů se podrobil lékařskému vyšetření moči a krve s negativním výsledkem. Během silniční kontroly byl stěžovateli zadržen řidičský průkaz podle § 118b zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů. Usnesením ze dne 4. 6. 2018 Magistrát hlavního města Prahy vydal záznam o usnesení, kterým rozhodl o zastavení řízení o zadržení řidičského průkazu stěžovatele, neboť v pravomocně skončeném řízení o skutku ze dne 6. 5. 2018, pro který byl uvedený řidičský průkaz zadržen, nebyl uložen trest zákazu řízení motorových vozidel a věc přestupku byla záznamem o usnesení ze dne 4. 6. 2018, podle § 76 odst. 1 písm. a) zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, odložena. Dne 4. 6. 2018 převzal právní zástupce stěžovatele předmětný řidičský průkaz, což značí, že stěžovatel jej neměl v držení od 6. 5. 2018 do 4. 6. 2018.

Stěžovatel v listopadu 2018 nejprve neúspěšně uplatnil u České republiky – Ministerstva dopravy (vedlejší účastnice řízení před Ústavním soudem) nárok na náhradu škody a nemajetkové újmy, jež mu byla způsobena neoprávněným zadržením řidičského průkazu. Posléze podal žalobu k Obvodnímu soudu pro Prahu 1. Zatímco obvodní soud mu částku ve výši 36 534 Kč s příslušenstvím přiznal, odvolací Městský soud v Praze žalobu zamítl. Na rozdíl od obvodního soudu totiž dospěl k závěru, že v řízení o zadržení řidičského průkazu bylo postupováno v souladu s příslušnou právní úpravou obsaženou v zákoně o silničním provozu a nejde tak o nesprávný úřední postup ve smyslu § 5 a 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“). Stěžovatel se poté obrátil na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti mimo jiné namítá, že byl omezen v možnosti užívat svůj majetek a vykonávat své povolání v důsledku postupu orgánů veřejné moci, a má proto nárok na náhradu za jejich postup. Stěžovatel zdůrazňuje, že se nedopustil žádného protiprávního jednání v silničním provozu, přesto mu bylo znemožněno téměř měsíc řídit motorová vozidla.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. I když jde o částku tzv. v bagatelní výši, závěry přijaté městským soudem mohou mít vliv i na jiná další řízení, a proto „ústavněprávní hodnota sporu“ převáží nad „kvantitativní stránkou věci“.

Skutková situace je jednoduchá. Stěžovateli byl na dobu přibližně jednoho měsíce zadržen orgány veřejné moci řidičský průkaz přesto, že nejednal jakkoli protiprávně, přičemž udělal nejen z pohledu zákona, ale též z pohledu obecné slušnosti vše správně (zejména se dobrovolně podrobil lékařskému

vyšetření, což není vždy obvyklé, a to i invazivním zásahem cestou odběru krve) tak, aby prokázal svou nevinu. Klíčovou otázkou pro posouzení věci je pak vlastně jen to, kdo je zodpovědný za výsledek falešně pozitivního testu DrugWipe a jeho případné materiální důsledky, jestli stát nebo stěžovatel.

Ústavní soud shledal, že v demokratickém právním státě je nepřipustné, aby v důsledku toho, že orgán veřejné moci použije při silniční kontrole motorového vozidla orientační test na přítomnost drog v těle řidiče, jehož výsledky jsou falešně pozitivní, nesl jakékoliv negativní materiální následky jednotlivce.

Je-li jednotlivec povinen snášet zásahy, popř. úkony prováděné orgány veřejné moci, musí mít v demokratickém právním státě podle čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky k dispozici prostředky ochrany a nápravy, a to včetně odškodnění podle čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod, prokáže-li se, že nejednal jakkoli protiprávně, a nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (jako např. při nesprávném zadržení řidičského průkazu) bylo zasaženo nezákonně do jeho základních práv a svobod.

Z pohledu naplnění podmínek odpovědnosti státu za škodu v posuzované věci je významné, že stěžovateli vznikla skutečná újma prokazatelným nesprávným úředním postupem státu (použitím falešně pozitivního – tedy nesprávného – testu na drogy, za který nese odpovědnost stát), přičemž újma stěžovatele spočívala v nemožnosti řídit motorové vozidlo. Bude proto úkolem nového posouzení věci zjistit, jaká škoda vznikla v důsledku (příčinná souvislost) nesprávného úředního postupu a s ním souvisejícího zásahu do základních práv stěžovatele podle čl. 11 odst. 1 a čl. 26 odst. 1 Listiny a potřebou získání kvalifikované právní pomoci, bez které by uvedený zásah zřejmě trval ještě déle.

V nyní posuzované věci tak byly naplněny veškeré předpoklady pro přiznání náhrady újmy stěžovateli způsobené nezákonným postupem státu, přesto městský soud vyloučil odpovědnost státu a omezil tak ústavně chráněné právo stěžovatele na náhradu škody podle čl. 36 odst. 3 Listiny v rozporu s principy právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2009/20 vyhlášený dne 26. února 2021 v 9:00 hodin naleznete zde.

*Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu*

Upozornění: Po dobu nouzového stavu jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 17

Ústavní soud České republiky završil své předsednictví v Konferenci evropských ústavních soudů

Ústavní soud, Brno, TZ 17/2021

Ve dnech 24. a 25. února 2021 proběhl XVIII. Kongres Konference evropských ústavních soudů (Conference of European Constitutional Courts, CECC). Fakticky i symbolicky jím bylo završeno téměř čtyřleté působení Ústavního soudu České republiky v čele organizace, která sdružuje jednačtyřicet evropských institucí provádějících ústavní přezkum. Do předsednické role CECC byl Ústavní soud jednomyslně zvolen na XVII. Kongresu v gruzínském Batumi v roce 2017. O necelý rok později bylo již za českého pořadatelství uspořádáno v Praze přípravné jednání tzv. Kruhu předsedů, kterého se zúčastnilo přes třicet nejvyšších představitelů evropské justice. V rámci uvedeného mítinku bylo mimo jiné schváleno tematické zaměření XVIII. Kongresu CECC, a sice Lidská práva a základní svobody: vztah mezinárodních, nadnárodních a národních katalogů v 21. století. V souladu s usnesením Kruhu předsedů, výkonného a rozhodovacího orgánu CECC, měl XVIII. Kongres proběhnout v Praze ve dnech 25. – 29. května 2020. S ohledem na pandemii onemocnění COVID-19 ovšem nebylo možné akci v původním termínu uskutečnit. Cestou korespondenčního hlasování se Kruh předsedů jednomyslně shodl na odložení Kongresu CECC na závěr února roku 2021 a na analogickém prodloužení českého předsednictví. Bohužel ani nový termín neunikl stínu pandemie.

Ve snaze úspěšně završit své předsednické poslání a při vědomí mimořádných opatření k zamezení dalšímu šíření nemoci COVID-19 rozhodl Ústavní soud, že zorganizuje XVIII. Kongres CECC při vzdálené účasti reprezentantů členských soudů. Navzdory četným výzvám, které přenesení jednání do on-line prostoru představovalo, byl XVIII. Kongres mimořádným úspěchem, přičemž participace dosáhla téměř devadesáti procentní hranice. Ve středu 24. února se uskutečnilo jednání Kruhu předsedů, které umožnilo přímou debatu a interakci zástupců členských institucí (včetně hlasování). Následující den ve čtvrtek 25. února proběhl samotný XVIII. Kongres, jenž byl prostřednictvím streamovacího kanálu přenášen ke dvěma stovkám pozvaných hostů. K přednesení příspěvku byl přizván tucet zahraničních osobností z prostředí ústavního soudnictví. Na Kongresu tak (prostřednictvím videonahrávky) promluvili pan Ivan Fiačan (předseda Ústavního soudu Slovenské republiky), pan Frank Clarke (předseda Nejvyššího soudu Irska), pan Stephan Harbarth (předseda Spolkového ústavního soudu Německa), pan Robert Spano (předseda Evropského soudu pro lidská práva), pan Koen Lenaerts (předseda Soudního dvora Evropské unie), paní Snježana Bagić (místopředsedkyně Ústavního soudu Chorvatské republiky), pan Boris Velchev (předseda Ústavního soudu Bulharské republiky), pan Christoph Grabenwarter (předseda Ústavního soudu Rakouska), paní Domnica Manole (předsedkyně Ústavního soudu Moldavské republiky), pan Gianni Buquicchio (předseda Benátské komise), pan Kairat Mami (předseda Ústavní rady Republiky Kazachstán a úřadující předseda Asociace asijských ústavních soudů a ekvivalentních institucí) a pan Manuel Aragão (předseda Ústavního tribunálu Angoly a úřadující předseda Konference ústavních jurisdikcí Afriky). Předsednický soud byl reprezentován svým předsedou panem Pavlem Rychetským, který svým vystoupením Kongres zahájil a svým poselstvím k obraně společných myšlenek evropského ústavního soudnictví jej také zakončil. Ústavní soud České republiky zde zastupoval také jeho místopředseda pan Jaroslav Fenyk, jenž z titulu své funkce generálního zpravodaje XVIII. Kongresu CECC představil posluchačům Generální zprávu, věnující se výše uvedenému tématu XVIII. Kongresu CECC, a dále soudci pan Jiří Zemánek a pan David Uhlíř, kteří se ujali rolí moderátorů konferenčních bloků.

Navzdory technickým výzvám se Ústavnímu soudu dostalo od členských soudů z celé Evropy mnoho pozitivních reakcí, neboť toto unikátní on-line setkání bylo velmi dobře připraveno a jeho realizace prokázala schopnost celého organizačního týmu přizpůsobit formát XVIII. Kongresu novým, povýtce nepříznivým podmínkám. Ukázalo se tak, že spolupráce evropských ústavních soudů má smysl a že hodnoty, ke kterým se členské soudy CECC hlásí, jsou hodny ochrany v jakékoliv době.

*Pavel Dvořák,
vedoucí odboru vnějších vztahů a protokolu*

TZ 18

Česká republika nemůže nést odpovědnost za délku řízení před Evropským soudem pro lidská práva

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1154/20 dne 8. března 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Ústavní soud, Brno, TZ 18/2021

I. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaromír Jirsa) zamítl ústavní stížnost stěžovatelů směřující proti usnesení Nejvyššího soudu a rozsudku Městského soudu v Praze, neboť ji neshledal důvodnou.

Stěžovatelé se v řízení před obecnými soudy domáhali proti České republice – Ministerstvu spravedlnosti zaplacení nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem – nepřiměřenou délkou řízení vedeného u Krajského soudu v Brně. Ve vztahu k původnímu řízení bylo Evropským soudem pro lidská práva (ESLP) konstatováno porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod pro odepření práva stěžovatelů na přístup k soudu (viz rozsudek ESLP ve věci *Chadzitaskos a Franta proti České republice* ze dne 27. 9. 2012). K návrhu stěžovatelů bylo následně obnoveno řízení před Ústavním soudem a nálezem sp. zn. Pl. ÚS 32/13 ze dne 20. 5. 2014 Ústavní soud původně napadená rozhodnutí zrušil (tisková zpráva a text nálezů jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3q5TPKI>).

Zatímco Obvodní soud pro Prahu 2 stěžovatelům převážnou část požadovaného odškodnění za nepřiměřenou délku původního řízení přiznal, odvolací Městský soud v Praze jejich žalobu zamítl. Poukázal přitom na ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu (rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 2780/2015 či sp. zn. 30 Cdo 4011/2016) a dospěl k závěru, že při posouzení přiměřenosti délky řízení se zásadně nepřihlíží k délce řízení o povolení obnovy; podle odvolacího soudu nebylo možné započítat dobu od pravomocně skončeného řízení do doby, než byla Ústavním soudem povolena jeho obnova. Soud rovněž přihlédl k tomu, že v původním řízení byla ze strany ESLP za porušení Úmluvy ze strany České republiky stěžovatelům přiznána satisfakce. Bez zohlednění délky řízení před ESLP pak podle odvolacího soudu řízení netrvalo nepřiměřeně dlouho. Nejvyšší soud následně dovolání stěžovatelů odmítl pro nepřípustnost. Stěžovatelé se obrátili na Ústavní soud. Jsou totiž přesvědčeni, že z původního řízení v jejich věci nelze vyjmout dobu, po kterou bylo vedeno řízení před ESLP. Dále namítají, že odkazovaná judikatura Nejvyššího soudu na jejich věc nedopadá, přičemž zásadní rozdíl dovozují ze skutečnosti, že v jejich věci šlo o obnovu řízení před Ústavním soudem, nikoliv občanského soudního řízení podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Ústavní soud dospěl k závěru, že do celkové délky původního řízení pro posouzení její přiměřenosti za účelem odškodnění nemajetkové újmy ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny a § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, skutečně nelze zahrnout i dobu, po kterou běželo řízení před ESLP, ovšem z jiných důvodů, než které obecné soudy uvedly v napadených rozhodnutích. V tomto ohledu tedy přisvědčil stěžovatelům, že odůvodnění obecných soudů je nepřesvědčivé a vnitřně rozporné, a uvedl na pravou míru důvody, proč Česká republika nemůže nést odpovědnost za délku řízení před Evropským soudem pro lidská práva, ovšem bez vlivu na výsledek řízení.

V mezinárodním právu veřejném fungují odpovědnostní vztahy na bázi kodifikovaného mezinárodního obyčejového práva (zachyceného v roce 2001 Komisí OSN pro mezinárodní právo v dokumentu nazvaném *Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování*). Vznik mezinárodněprávní odpovědnosti vyžaduje kumulativní splnění dvou podmínek: 1. existenci mezinárodně protiprávního chování (zahrnující jak aktivní jednání, tak i opomenutí jednat – např. nečinnost) subjektu mezinárodního práva (nejčastěji státu či mezinárodní organizace), které je: 2.

přičitatelné odpovědnému subjektu mezinárodního práva (opět zejména státu či samotné mezinárodní organizaci). Pro dovození odpovědnosti členského státu Rady Evropy, jejímž orgánem Evropský soud pro lidská práva je, za délku jeho řízení, však podle Ústavního soudu není splněna ani jedna z nich – zaprvé chybí právní základ (neexistuje právní norma, která by ESLP zavazovala rozhodovat v přiměřené době), zadruhé i kdyby existoval, chování ESLP (ať už protiprávní, či nikoli) není členskému státu přičitatelné, neboť jde o soudní orgán na členských státech nezávislé, autonomní mezinárodní organizace disponující vlastní vůlí. Členský stát Rady Evropy (tedy i Česká republika) zkrátka nemá na délku řízení před ESLP přímý vliv; pouhá skutečnost členství státu v mezinárodní organizaci jeho odpovědnost nezakládá.

Co státu naopak přičitatelné je, je důvod obnovy řízení před Ústavním soudem. V tomto ohledu se Ústavní soud ztotožnil se stěžovateli, že část odůvodnění odvolacího a dovolacího soudu, připodobňující vzniklou situaci k řízení o obnově občanskoprávního (nebo i trestního) řízení, je nepřesvědčivá a nelogická.

Nejvyšší soud se nijak nevypořádal s diametrálně odlišnou povahou institutu obnovy řízení podle občanského soudního řádu a podle zákona o Ústavním soudu, které nelze vzájemně zaměňovat. Povaha porovnávaných procesních institutů je i přes shodné pojmenování nesrovnatelná a nezaměnitelná. Účelem obnovy řízení podle zákona o Ústavním soudu není odstranění vad skutkových zjištění, které vznikly tím, že soudu (a před tím účastníkům řízení) v době jeho rozhodování nebyly objektivně vzato známy důkazy nebo skutečnosti způsobilé změnit skutkový stav věci, jako je tomu v řízení před obecnými soudy. Řízení podle § 119 a násl. zákona o Ústavním soudu je možné zahájit pouze v návaznosti na rozhodnutí mezinárodního soudu, který shledal na vnitrostátní úrovni porušení základních práv stěžovatele. Obnova řízení před Ústavním soudem není obnovou soudního řízení v tradičním slova smyslu.

Jelikož však (z jiných, v nálezu vyložených důvodů) platí, že Česká republika nemůže odpovídat za délku řízení před ESLP, skutečně ji nelze do posouzení celkové délky původního řízení zahrnout. Pro závěr o (ne)důvodnosti žalovaného nároku je tak rozhodující jedině posouzení délky řízení před vnitrostátními soudy a v tomto ohledu dospěly obecné soudy k odůvodněnému závěru, že samotná délka řízení před českými soudy nepostačuje s ohledem na složitost a konkrétní okolnosti věci k závěru o její nepřiměřenosti a z ní plynoucí existence nesprávného úředního postupu, kterým by stěžovatelům vznikla nemateriální újma.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1154/20 vyhlášený dne 8. března 2021 v 9:00 hod. naleznete zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

Upozornění: Po dobu nouzového stavu jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 19

Vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3906/17 dne 9. března 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Nahlédnutí do spisu v přípravném řízení jako samostatný úkon právní služby podle § 11 odst. 3 advokátního tarifu

Ústavní soud, Brno, TZ 19/2021

I. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj David Uhlíř) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5, neboť jím bylo porušeno právo stěžovatele na náhradu škody způsobenou nezákonným rozhodnutím při výkonu veřejné moci podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Stěžovatel čelil obvinění z trestného činu účastenství na vraždě. Věc však byla nakonec odložena, protože se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájení trestního stíhání. Stěžovatel byl zastoupen advokátem, za jehož právní služby zaplatil částku 83 792,50 Kč. Tuto částku následně požadoval po Ministerstvu spravedlnosti podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Ministerstvo jeho nárok z větší části uznalo, nicméně nepřiznalo mu částku ve výši 3 872 Kč za úkon nahlížení do spisu. Stěžovatel se poté neúspěšně domáhal této částky prostřednictvím žaloby podané k Obvodnímu soudu pro Prahu 5. Obvodní soud dospěl k závěru, že úkon nahlédnutí do spisu v průběhu vyšetřování neodpovídá žádnému úkonu právní služby podle § 11 odst. 1 a 2 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Takovým úkonem by bylo pouze prostudování spisu při skončení vyšetřování, ke kterému dochází před vstupem trestního řízení do soudní fáze, o takový případ však nešlo. Obhájce stěžovatele měl příležitost účastnit se probíhajících vyšetřovacích úkonů, což činil, a proto měl o průběhu vyšetřování dostatečný přehled. Stěžovatel se poté obrátil na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména namítá, že právo na obhajobu se realizuje i nahlížením do spisu. Nahlédnutí do spisu v dané fázi řízení bylo podle jeho názoru nepochybně účelným úkonem nutným k obraně jeho práv. Výklad, provedený obvodním soudem za situace trestního řízení, za nějž hrozí uložení výjimečného trestu, považuje za neudržitelný.

Česká advokátní komora ve svém vyjádření uvedla, že praxe soudů, při níž odmítají uzнат oprávněnost nároku na náhradu toho, co žalobce vynaložil jako náklad za poskytovanou obhajobu v trestním řízení, je častá. Argument soudu, že úkon nahlédnutí do spisu v průběhu vyšetřování neodpovídá žádnému úkonu právní služby podle § 11 odst. 1 a 2 advokátního tarifu, je podle jejího názoru nepřijatelný. Česká advokátní komora poukazuje na to, že v ustanovení § 11 odst. 3 advokátního tarifu je uvedeno, že i za úkony v předchozích odstavcích neuvedené, náleží odměna jako za úkony, jímž jsou svou povahou a účelem nejbližší.

Jakkoliv v této věci jde o tzv. bagatelní částku, považuje Ústavní soud za adekvátní připustit věcný přezkum, protože odůvodnění obvodního soudu vyvolává přetrvávající nejistotu a judikaturní nejednotnost.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Stěžovatelovo trestní stíhání pro trestný čin účastenství na vraždě bylo zahájeno dne 14. 4. 2016. Proti usnesení o zahájení trestního stíhání se prostřednictvím svého obhájce bránil stížností. Stěžovateli v tu dobu reálně hrozil mnohaletý trest odnětí svobody. Pokud by si stěžovatel obhájce sám nezvolil, splňoval by zřejmě podmínky pro nutnou obhajobu. V době před vydáním rozhodnutí státním zástupcem o jeho stížnosti stěžovatelův obhájce využil možnosti nahlédnout do trestního spisu, aby zjistil aktuální stav vyšetřování a mohl připravit další taktiku obhajoby ve věci obvinění z takto závažné trestné činnosti. Do soudní fáze trestní stíhání poté nedospělo pro zásah státního zástupce vyvolaný obranou stěžovatele.

V posuzované věci tak bylo s ohledem na okolnosti případu namístež úkon nahlížení do spisu považovat za samostatný úkon právní služby, za který náleží náhrada podle § 11 odst. 3 advokátního tarifu, neboť se svou povahou kvalitativně blíží úkonu podle § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu. Úkon nahlížení do spisu byl z hlediska povinného zastoupení při celkovém zohlednění průběhu trestního řízení účelný a stát by měl stěžovateli náklady, které na svou obhajobu za tento úkon vynaložil, nahradit.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3906/17 vyhlášený dne 9. března v 9:00 hodin naleznete zde.

*Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu*

Upozornění: Po dobu nouzového stavu jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 20

Vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3285/19 dne 17. března 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Spor o lesy vydané rodu Colloredo-Mansfeld se vrací na začátek

Ústavní soud, Brno, TZ 20/2021

II. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaroslav Fenyk) vyhověl ústavní stížnosti stěžovatele Leonharda Josefa Colloredo-Mansfelda a zrušil rozsudky Okresního soudu v Hradci Králové, Krajského soudu v Hradci Králové a usnesení Nejvyššího soudu, neboť jimi bylo porušeno stěžovatelovo ústavně zaručené základní právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Stěžovatel (syn paní Kristiny Colloredo-Manfeld, do jejíhož procesního postavení vstoupil v průběhu řízení) vystupoval v řízení před obecnými soudy v postavení žalovaného. Žalobcem bylo město Třebechovice pod Orebem, v jehož katastrálním území se nachází pozemky, které jsou předmětem sporu. Tyto pozemky, které byly před druhou světovou válkou ve vlastnictví rodu Colloredo-Mansfeld, byly rozhodnutím Ministerstva zemědělství České republiky, Pozemkového úřadu v Hradci Králové ze dne 10. 10. 2008, vydány dle § 9 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o půdě“) a § 3 zákona č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č. 93/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zák. č. 243/1992 Sb.“), vydány do vlastnictví matky stěžovatele; toto rozhodnutí napadl žalobce v řízení před obecnými soudy.

Nárok na předmětné pozemky odvozuje stěžovatel od vlastnického práva dr. Josefa Colloredo-Mansfelda, svého děda. V období Protektorátu Čechy a Morava byly předmětné pozemky zkonfiskovány německou Státní tajnou policií (Gestapo) a ke dni 19. 2. 1942 byl proveden vklad vlastnického práva k nim pro Německou říši v zemských deskách. Po skončení druhé světové války československý stát zkonfiskoval předmětné pozemky jako náležející Německé říši. Byl na ně rovněž vydán konfiskační výměr, který byl později po 25. 2. 1948 zrušen a byly přiděleny obci Štěnkov. Podstata sporu o předmětné pozemky spočívala, stručně řečeno, v tom, zda stěžovateli (resp. jeho matce) svědčilo právo na vydání předmětných pozemků v rámci restitucí po roce 1989, nebo zda pro to nejsou splněny právní podmínky. Obecné soudy dospěly k závěru, že právo na vydání pozemků stěžovateli nesvědčilo, zjednodušeně řečeno z toho důvodu, že k přechodu vlastnického práva k předmětným pozemkům na stát nedošlo v rozhodném období (tedy od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990).

Stěžovatel se závěrem obecných soudů nesouhlasí, a proto se obrátil na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti namítá, že napadenými rozhodnutími obecných soudů byla porušena jeho ústavně zaručená základní práva dle čl. 11 Listiny základních práv a svobod (právo vlastnit majetek), čl. 36 odst. 1 Listiny (právo na soudní ochranu), jakož i čl. 4 Ústavy České republiky.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Ústavně zaručené základní právo stěžovatele na soudní ochranu bylo všemi třemi napadenými rozhodnutími obecných soudů porušeno, neboť tato rozhodnutí se vyhýbají řešení otázky, která je pro správné právní

posouzení věci zcela stěžejní. Obecné soudy vycházely paušálně z toho, že předmětné pozemky byly zkonfiskovány dle některého z konfiskačních dekretů, aniž zvažovaly, zda se na tyto pozemky konfiskační dekrety vůbec vztahují či nedopadla-li na ně některá z výjimek předvídaných těmito dekrety. Je však nemožné právně posoudit stěžovatelem uplatňovaný nárok bez důkladného objasnění skutkové otázky postoje děda stěžovatele k Československé republice a Německé říši v období od 29. 9. 1938 do 8. 5. 1945 tak, jak se manifestoval v jeho skutcích. Na něm totiž závisí správnost celé právní konstrukce obecných soudů, že vlastnické právo k předmětným pozemkům na stát nepřešlo až v rozhodném období, nýbrž ještě před ním, od níž se odvíjel i způsob rozhodnutí ve věci samé.

Před obecnými soudy bylo vedeno právními nástupci dr. Josefa Colloredo-Mansfelda již mnoho restitučních sporů a prakticky žádný z nich se neobešel bez posuzování těchto rozhodných okolností. Tím, že se jim v nynější věci obecné soudy vůbec nevěnovaly, nezjistily dostatečný skutkový podklad pro správné právní posouzení věci. Ani Ústavní soud v této věci se tak těmito okolnostmi z ústavněprávního hlediska nemohl zabývat. Napadená rozhodnutí tedy nezrušil proto, že by dle jeho názoru bylo na místě opačné rozhodnutí, ale, zjednodušeně řečeno, že věc nebyla dostatečně projednána, aby vůbec nějaké rozhodnutí v jejím meritu mohlo být učiněno.

Věc se nyní vrací k Okresnímu soudu v Hradci Králové, který bude při svém dalším rozhodování vázán právním názorem Ústavního soudu, vysloveným v tomto nálezu. Ústavní soud výsledek tohoto opakovaného řízení v žádném případě nepředvídá ani nepředesílá, ať však bude jakýkoliv, bude povinností obecných soudů jej řádně a srozumitelně odůvodnit.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3285/19 vyhlášený dne 17. března 2021 v 10:00 hod. naleznete zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

Upozornění: Po dobu nouzového stavu jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 21

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2480/20 dne 22. března 2021- rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

K právu rodičky na vydání plodového lůžka (placenty)

Ústavní soud, Brno, TZ 21/2021

III. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Vojtěch Šimíček) zamítl ústavní stížnost směřující proti rozsudkům Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Praze a Okresního soudu v Mělníku, neboť dospěl k závěru, že k porušení základních práv stěžovatelky nedošlo.

Stěžovatelka se v řízení před obecnými soudy domáhala proti zdravotnickému zařízení zaplacení částky 500 000 Kč, představující nemajetkovou újmu způsobenou při poskytování zdravotní (porodní) péče. Zásah do osobnostních práv měl spočívat zejména v nerespektování porodního přání, neohleduplném a nedůstojném zacházení a rovněž v tom, že jí po porodu nebyla vydána placenta. Obecné soudy shodně dospěly k závěru, že všechny úkony provedené zdravotnickým zařízením byly provedeny lege artis a sledovaly cíl chránit zdraví dítěte popřípadě i rodičky, a proto uzavřely, že nedošlo k zásahu objektivně způsobitelnému vyvolat majetkovou újmu. Ohledně (ne)vydání placenty konstatoval Nejvyšší soud, že slovní spojení „části lidského těla se zpopelňují“ v § 26 odst. 12 zákona o péči o zdraví lidu zdravotnickému zařízení neumožňuje jiný postup než vyjmenované části lidského těla zpopelnit nebo za zákonem stanovených podmínek použít pro lékařské účely. Dochází tak k vyloučení principu autonomie vůle. Stěžovatelka v ústavní stížnosti kromě jiného předestřela svůj názor, že nebrání-li tomu prokazatelné důvody spočívající v nutnosti ochrany veřejného zdraví, má rodička právo na vydání placenty.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

Právo na nedotknutelnost osoby podle čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod či čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod není právem absolutním. Lze do něj zasáhnout na základě zákona a přiměřeně ke sledovanému legitimnímu zájmu, jímž je ochrana jiného základního práva nebo ústavním pořádkem chráněného statku, kterým je rovněž ochrana života a zdraví dítěte v průběhu porodu. Je proto nutno vážít zájmy matky na ochraně nedotknutelnosti její osoby a zájmy dítěte na životě a zdraví. Právo rodičky na nedotknutelnost její osoby v ústavněprávní rovině omezit lze, avšak jen za předpokladu, že je skutečně (alespoň s vysokou pravděpodobností) život a zdraví plodu bezprostředně ohrožen a provedené zákroky jsou přiměřené sledovanému účelu záchraně života a zdraví dítěte.

Základní hodnotou ústavního pořádku je respekt ke svobodě jednotlivců (čl. 1 Listiny a preambule k Ústavě). Součástí této svobody je možnost jednotlivců činit vlastní rozhodnutí o způsobu svého života. Stát má pouze omezenou možnost do tohoto rozhodování zasahovat a omezovat je. Každý má právo rozhodovat o svém vlastním těle.

Požadavek na vydání placenty, adresovaný zdravotnickému zařízení, je projevem osobní autonomie rodičky, a jako takový požívá ústavněprávní ochrany. Soudům nepřísluší osobní rozhodnutí směřující k vydání placenty a motivaci rodiček hodnotit, jejich úkolem je naopak tento niterný projev osobní autonomie jednotlivce respektovat a chránit, nicméně vždy jen se současným zajištěním ochrany ústavně aprobovaných veřejných statků či práv dalších osob. Ústavní soud proto nesdílí tezi o apriorním (!) odepření vydání placenty odůvodněnou paušálně pojímaným zájmem na ochraně veřejného zdraví. Stěžejním pravidlem omezování základních práv je totiž šetření podstaty a smyslu omezovaného práva (čl. 4 odst. 4 Listiny). Situace je ovšem odlišná, jsou-li dány závažné důvody, pro které je vydání placenty zdravotnickým zařízením nepřípustné, neboť je v rozporu s veřejným zájmem na ochraně zdraví.

Tak tomu bylo i v dané věci. Ve stěžovatelských případech akutně hrozila v důsledku uplynutí delší doby od odtoku plodové vody infekce, což odůvodnilo podání antibiotik. Ta byla navíc podána až na základě zvýšených zánětlivých markerů. S ohledem na zjištěné výsledky dokazování v dané věci tak nebylo možno vyloučit závěr o patologickém stavu placenty a její nevydání proto nepředstavovalo zásah do základních práv stěžovatelky.

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2480/20 vyhlášený dne 22. března 2021 v 9:00 hodin naleznete zde.

Upozornění: Po dobu nouzového stavu jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 22

Ústavní soud odmítl z procesních důvodů návrh skupiny senátorů na zrušení usnesení vlády o vyhlášení nouzového stavu ze dne 14. 2. 2021

Ústavní soud, Brno, TZ 22/2021

Plénium Ústavního soudu (soudce zpravodaj Vladimír Sládeček) odmítlo návrh skupiny 35 senátorů na zrušení usnesení vlády ze dne 14. 2. 2021 č. 125 o vyhlášení nouzového stavu pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky na dobu od 00:00 hodin dne 15. února na dobu 14 dnů, vyhlášeného pod č. 59/2021 Sb., neboť k jeho projednání není příslušný. Řízení o návrzích na zrušení navazujících usnesení vlády o přijetí krizových opatření bylo zastaveno, neboť tato usnesení v průběhu řízení před Ústavním soudem pozbyla platnosti.

Již z předcházející judikatury Ústavního soudu (srov. např. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 8/20, Pl. ÚS 11/20) lze připomenout, že neobsahuje-li samotné rozhodnutí o nouzovém stavu ve smyslu čl. 6 odst. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, přímo konkrétní krizová opatření, je jeho přímý a „izolovaný“ přezkum Ústavním soudem v zásadě vyloučen, neboť v takovém případě jde primárně o „akt vládnutí“ politické povahy a náleží tak do rámce ústavně politického přezkumu Poslaneckou sněmovnou. Ostatně Poslanecká sněmovna dne 18. 2. 2021 přijala usnesení, jímž zrušila nouzový stav k datu účinnosti zákona o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění covid-19, nejpozději však k 27. 2. 2021.

Pro úplnost Ústavní soud dodává, že se již napadeným rozhodnutím o vyhlášení nouzového stavu zabýval (srov. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 5/21, Pl. ÚS 9/21 a Pl. ÚS 10/21) a ve všech případech návrh odmítl.

Ačkoliv se tedy Ústavní soud nemohl zabývat věcným přezkumem usnesení vlády o vyhlášení nouzového stavu, připojil tzv. *obiter dictum*. Dodává, že ústavní zákon o bezpečnosti České republiky nelze vykládat prostřednictvím běžného zákona o krizovém řízení. Jestliže pak ústavní zákon o bezpečnosti České republiky kogentně stanoví, že vláda může vyhlásit nouzový stav nejdéle na dobu 30 dnů a uvedená doba se může prodloužit jen po předchozím souhlasu Poslanecké sněmovny (čl. 5 odst. 1 ve spojení s čl. 6 odst. 2), jiný postup při prodloužení nouzového stavu není možný. Nezmění-li se skutečnosti, na základě kterých byl vyhlášen nouzový stav, nelze „nově“ vyhlásit nouzový stav vládou od okamžiku, kdy „povolený“ nouzový stav skončil a Poslanecká sněmovna s jeho prodloužením nesouhlasila. Stanoví-li § 3 odst. 5 krizového zákona pravidlo, že „Není-li možné účelně odvrátit vzniklé ohrožení v rámci stavu nebezpečí, hejtman neprodleně požádá vládu o vyhlášení nouzového stavu“, především to není možné vykládat tak, že jde o jakousi výjimku ve vztahu k možnosti prodloužení nouzového stavu Poslaneckou sněmovnou podle čl. 6 odst. 2 ústavního zákona o bezpečnosti. Žádosti musí obligatorně předcházet vyhlášení stavu nebezpečí a teprve na základě zhodnocení situace závěr, že není „možné účelně odvrátit vzniklé ohrožení v rámci stavu nebezpečí“ (§ 3 odst. 5 krizového zákona). Navíc jde o pouhou žádost hejtmana/ů, kterou není vláda vázána.

K usnesení zaujali odlišné stanovisko soudci Jaroslav Fenyk, Josef Fiala, Jan Filip, Radovan Suchánek a soudkyně Milada Tomková.

Text usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 12/21 včetně disentů je dostupný zde.

Soudce zpravodaj Vladimír Sládeček poskytne vyjádření médiím dnes (tj. 25. 3. 2021) v 10 hodin ve foyer Ústavního soudu.

TZ 23

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1565/19 dne 7. dubna 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Ústavní soud zrušil rozhodnutí o odměně soudního exekutora za vyklizení Kliniky

Ústavní soud, Brno, TZ 23/2021

I. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Tomáš Lichovník) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 a příkaz k úhradě nákladů exekuce, vydaný soudním exekutorem, neboť jimi bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelky na ochranu vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Proti stěžovatelce byla na základě vykonatelného rozsudku vedena exekuce vyklizením nemovitostí – objektu tzv. Kliniky v Praze (ústavní stížnost proti samotnému vyklizení tohoto objektu odmítl Ústavní soud usnesením sp. zn. IV. ÚS 3419/18 ze dne 30. 10. 2018, tisková zpráva a text usnesení jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3whif8v>). Soudem pověřený exekutor rok před provedením exekuce předběžně odhadl svoji odměnu za provedení exekuce na částku 10 000 Kč. Exekuce předmětných nemovitostí vyklizením byla započata dne 10. 1. 2019 a dokončena 17. 1. 2019. Ústavní stížností napadeným příkazem k úhradě nákladů exekuce ze dne 13. 2. 2019 pak soudní exekutor rozhodl pouze o své odměně, a to v celkové výši 290 400 Kč včetně DPH. Postupoval podle ustanovení § 7 vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „exekuční tarif“), které zní: „*Odměna exekutora činí 10 000 Kč za každou vyklizenou nemovitost, stavbu, byt nebo místnost*“. Exekutor v odůvodnění příkazu uvedl, že novelou č. 291/2006 Sb. byla z citovaného ustanovení vypuštěna závěrečná část věty, která spojovala počet vyklizovaných nemovitých věcí s tím, jak jsou specifikovány v exekučním titulu. Pro účely stanovení výše odměny tak exekutor vyklizenou budovu posoudil jako nebytové prostory sestávající z 35 místností a dále započítal jeden přilehlý pozemek (zahradu), protože jeho nárok v části přiznané odměny by měl být stanoven částkou 360 000 Kč bez DPH. Uvedl, že je všeobecně známo, že budova byla původně využívána jako plicní klinika, tedy evidentně jako nebytový prostor. V této souvislosti se odvolával také na nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 630/03 ze dne 2. 11. 2004 a komentář k exekučnímu řádu (Kasíková, M. a kol.: Exekuční řád: komentář, 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 939), podle kterého je nutné nebytové prostory při určení odměny posuzovat podle počtu vyklizených místností bez započtení těch, které tvoří příslušenství nebytových prostor. Exekutor pak dále v odůvodnění napadeného příkazu uvedl, že s ohledem na specifika daného případu aplikoval moderační právo a svoji odměnu snížil na dvě třetiny z původní částky, tj. na částku 240 000 Kč + 21% DPH (50 400 Kč). Proti tomuto příkazu podala stěžovatelka námítky, o kterých rozhodl Obvodní soud pro Prahu 3 ústavní stížností napadeným usnesením ze dne 15. 3. 2019 tak, že napadený příkaz k úhradě nákladů exekuce potvrdil; převzal přitom *de facto* argumentaci soudního exekutora. Stěžovatelka se poté obrátila na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména namítala, že zvolený postup je nejen nepředvídatelný (tj. násobení odměny ve výši 10 000 Kč třiceti šesti a poté dvaceti čtyřmi), ale také neudržitelný. Podřazení celé vyklizené budovy pod pojem nebytové prostory považuje za ryze účelový a sloužící pouze k nepřiměřenému navýšení odměny exekutora.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Ústavní soud konstatuje, že argumentace v odůvodnění napadeného příkazu, kterou použil soudní exekutor a následně převzal i exekuční soud, je z ústavněprávního hlediska v příkrém rozporu nejen s judikaturou Ústavního soudu, relevantní komentářovou literaturou a standardními metodami interpretace práva, ale také s obecným principem elementární spravedlnosti. Soudní exekutor a následně i exekuční soud totiž svoji pozornost při výkladu § 7 exekučního tarifu zaměřili výhradně na právní hodnocení vyklizené budovy jakožto nebytového prostoru, aniž by použili základní metody interpretace aplikované normy, resp. aniž by vůbec zohlednili

úvodní a determinující pasáže komentáře týkající se stanovení odměny exekutora za exekuci vyklizením.

Rozhodujícím kritériem pro stanovení výše odměny je podle komentářové literatury i názoru Ústavního soudu to, jak jsou vyklizené nemovitosti označeny v exekučním titulu. Určujícím při stanovení výše odměny v daném případě tak nemohlo být vyklízení jednotlivých nebytových prostor, ale vyklízení budovy *en bloc*, tj. stavby jako celku; tak jak je ostatně označena i v exekučním titulu. Tato interpretace je podpořena rovněž komentářem týkajícím se vyklízení bytového domu, kdy je rozhodné, zda mají být podle exekučního titulu vyklizeny jednotlivé byty, nebo zda jde o vyklízení stavby jako celku. V druhém uvedeném případě pak náleží exekutorovi odměna pouze ve výši 10 000 Kč; tento výklad je pak nutné analogicky aplikovat i na případy vyklízení „nebytových“ staveb jako celku.

Ústavní soud už jen okrajově doplňuje, že úvahy o nebytovém prostoru pro účely stanovení výše odměny exekutora mohou nastoupit až tehdy, budou-li vyklizeny např. dvě ordinace téhož (povinného) lékaře ve zdravotním středisku či kanceláře (povinné) obchodní společnosti umístěné v 5. a 6. nadzemním podlaží šedesátipatrové administrativní budovy. To však za žádných okolností nebyl právě posuzovaný případ stěžovatelky.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1565/19 vyhlášený dne 7. dubna 2021 v 14:00 hodin naleznete zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

Upozornění: Po dobu nouzového stavu jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 24

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2071/20 dne 12. dubna 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Nejvyšší soud se musí znovu zabývat dovoláním ženy, která požaduje odškodnění za zdravotní komplikace po lékařském zákroku

Ústavní soud, Brno, TZ 24/2021

IV. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaroslav Fenyk) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Nejvyššího soudu, neboť jím bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Stěžovatelka se v řízení před obecnými soudy domáhala po Nemocnici Ivančice, příspěvkové organizaci zaplacení částky 800 000 Kč jako úhrady za bolestné a ztížení společenského uplatnění v souvislosti s gynekologickou operací, která skončila závažnými zdravotními komplikacemi. Okresní soud Brno-venkov stěžovatelce vyhověl. Vyšel ze zjištění, že stěžovatelka se u vedlejší účastnice podrobila gynekologické operaci, kdy po následné revizi dutiny bylo s odstupem téměř tří týdnů zjištěno, že při operaci došlo k přerýznutí močovodu stěžovatelky a jeho obsah po celou vytékal do dutiny břišní. V důsledku toho je stěžovatelka v plném invalidním důchodu, trpí chronickým postižením páteře, je nucena užívat léky na bolest a na snížení vysokého pulzu, antidepresiva, inkontinenční a další léčebné pomůcky. Krajský soud v Brně rozsudek soudu prvního stupně jako správný potvrdil. Proti tomuto rozsudku podala Nemocnice Ivančice dovolání k Nejvyššímu soudu, který rozhodnutí krajského soudu zrušil. Krajský soud poté žalobu stěžovatelky zamítl.

Stěžovatelka podala proti tomuto rozsudku krajského soudu dovolání, které však tentokrát Nejvyšší soud odmítl, protože podle jeho názoru dovolání nespĺňuje předpoklady přípustnosti dovolání.

Stěžovatelka se poté obrátila na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti nesouhlasí se závěrem Nejvyššího soudu a je přesvědčena, že její dovolání požadavkům na vymezení předpokladů přípustnosti dovolání základním způsobem dostalo.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Nejvyšší soud při posuzování, zda jsou v dovolání obsaženy údaje o jeho přípustnosti, nesmí rozhodovat přepjatě formalisticky. Opačný postup může vést až k porušení základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, což se v tomto případě stalo.

Tím, že se Nejvyšší soud jako soud dovolací soud v důsledku příliš formalistického výkladu zákona odmítl dovoláním vážně zdravotně postižené stěžovatelky zabývat, bylo stěžovatelce odepřeno její právo na to, aby dovolací soud posoudil její dovolání z hlediska jeho přípustnosti podle § 237 občanského soudního řádu a v případě, že by jej shledal přípustným, rozhodl ve věci samé.

Nad rámec uvedeného Ústavní soud poukazuje na to, že Nejvyšší soud již ve svém prvním rozhodnutí o dovolání, kterým naopak vyhověl zdravotnickému zařízení, konstatoval, že otázku, zda zdravotnické zařízení postupovalo v souladu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy (*lege artis*), je nutno posuzovat za pomoci znalců – lékařů, a podkladem pro právní závěr o porušení uvedené povinnosti je zpravidla znalecký posudek z oboru zdravotnictví. Jinými slovy sám uznal, že úvaha, zda vedlejší účastnice porušila právní povinnost, je otázkou nejen skutkovou, ale také právní, což je okolnost, která brání odmítnutí dovolání způsobem, kterým tak Nejvyšší soud učinil.

Věc se nyní vrací k Nejvyššímu soudu, který bude při svém dalším rozhodování vázán právním názorem Ústavního soudu, vysloveným v tomto nálezu.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2071/20 vyhlášený dne 12. dubna 2021 v 10:00 hodin naleznete zde.

Upozornění: Po dobu nouzového stavu jsou nálezy Ústavního soudu vyhlášovány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 25

Vyhlášení nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1343/20 dne 15. dubna 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou

Při řešení otázky věcné projednatelnosti návrhu účastníka na zastavení již skončené exekuce musí obecné soudy následovat ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu

Ústavní soud, Brno, TZ 25/2021

I. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaromír Jirsa) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Krajského soudu v Brně, neboť jím bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s principem předvídatelnosti soudního rozhodování ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky.

Stěžovatelka v roce 2013 uzavřela se společností PROFI CREDIT Czech, a. s. smlouvu o úvěru ve výši 11 000 Kč. V důsledku prodlení stěžovatelky s plněním smlouvy byl vydán rozhodčí nález, na základě kterého měla stěžovatelka zaplatit společnosti 40 780 Kč s příslušenstvím. Následně byla v srpnu roku 2016 soudním exekutorem provedena exekuce pro vymožení pohledávky, jejího příslušenství i nákladů exekučního řízení (cca 118 000 Kč pro oprávněnou společnost a 34 658 Kč na nákladech exekuce). Stěžovatelka byla po celou dobu rozhodčího i exekučního řízení pasivní a návrh na odklad a zastavení uvedené exekuce vymožené na základě podle jejího názoru nezpůsobilého exekučního titulu podala teprve v červnu roku 2019. V řízení před obecnými soudy však nebyla úspěšná. Městský soud v Brně řízení o zastavení exekuce zastavil pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení, neboť exekuční řízení bylo v době podání návrhů stěžovatelky již ukončeno. Toto rozhodnutí potvrdil i odvolací Krajský soud v Brně. Stěžovatelkou odkazovaná judikatura Nejvyššího soudu (zejména usnesení sp. zn. 20 Cdo 3331/2017 ze dne 15. 8. 2017) je podle názoru odvolacího soudu překonána pozdějším (a přílehavějším) usnesením Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3007/17 ze dne 10. 7. 2018. Stěžovatelka měla v průběhu rozhodčího i exekučního řízení dostatek prostoru k uplatnění své procesní obrany, který nevyužila a její neodůvodněnou pasivitu nelze podle odvolacího soudu po skončení exekuce zpětně zhojit. Stěžovatelka se poté obrátila na Ústavní soud. Domnívá se, že zastavením řízení o jejím návrhu na zastavení exekučního řízení s odůvodněním, že v rozhodné době bylo již exekuční řízení skončeno v důsledku uspokojení vymáhané pohledávky i jejího příslušenství, byla porušena její základní práva.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Judikatura Nejvyššího soudu (senátu 20 Cdo) stojí nyní zjevně na závěru, který Ústavní soud v tomto rozhodnutí nijak nehodnotí, že zastavení (již) skončené exekuce není absolutně vyloučeno, obzvláště v případech exekucí vedených na základě od počátku nezpůsobilého exekučního titulu, kterým může být rozhodčí nález vydaný v souvislosti se spotřebitelským úvěrem na základě neplatné rozhodčí doložky, postihující daného rozhodce nedostatkem pravomoci k jeho vydání (srov. na sebe navazující usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 ze dne 11. 5. 2011 a sp. zn. 31 Cdo 958/2012). K závěru o projednatelnosti návrhu dospěl Nejvyšší soud i v případech podobných stěžovatelčinu (viz usnesení sp. zn. 20 Cdo 3331/2017).

Obecné soudy, jež mají v nálezě rekapitulovanou judikaturu Nejvyššího soudu následovat, dovozují ze skutečnosti, že zmíněná rozhodnutí senátu 20 Cdo nejsou publikována ve Sbírce soudních rozhodnutí, nesouhlas občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu s výše uvedeným judikатурním trendem, namísto toho, aby dostupnými prostředky naléhaly na kolegium Nejvyššího soudu, aby zaujalo jednoznačné stanovisko podle § 14 odst. 3 zákona o soudech a soudcích. Ovšem do chvíle, než se tak stane, tj. než kolegium zaujme jasné a odůvodněné stanovisko (mající váhu soudního rozhodnutí vrcholného sjednocovatele soudní praxe), popř. než bude názor senátu 20 Cdo překonán velkým senátem v rámci rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu (§ 20 odst. 1 téhož zákona), jsou povinny obecné soudy zásadně respektovat nynější judikaturu senátu 20 Cdo, nepřednesou-li ve svém rozhodnutí přesvědčivé důvody, proč je v konkrétním případě nutné se od ní odchýlit.

Neodůvodní-li obecný soud přesvědčivým způsobem, proč se při právním posouzení věci (otázky věcné projednatelnosti návrhu účastníka na zastavení již skončené exekuce) neřídí ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu jako vrcholného sjednocovatele soudní praxe, jedná v rozporu s principem právní jistoty a předvídatelnosti soudního rozhodování ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy a absencí řádného odůvodnění porušuje právo účastníka na soudní ochranu zaručené článkem 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. K tomu došlo i v právě projednávané věci. Odvolací soud nerespektoval pro něj závaznou judikaturu Nejvyššího soudu, která ve stěžejní otázce – je-li návrh na zastavení exekuce projednatelný i v případě, že je již exekuce skončena – je ustálená; učinil tak, aniž by přesvědčivým způsobem vyložil, proč se od ní v projednávané věci odklání, a dále nedostatečně vypořádal relevantní námitky stěžovatelky.

Věc se nyní vrací ke Krajskému soudu v Brně, který bude při svém dalším rozhodování vázán právním názorem Ústavního soudu, vysloveným v tomto nálezu.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1343/20 vyhlášený dne 15. dubna 2021 v 10:00 hodin naleznete zde.

Upozornění: Nálezy Ústavního soudu, které byly přijaty v době nouzového stavu, jsou vyhledávány bez přítomnosti účastníků, právních zástupců a veřejnosti tak, že text nálezu je v okamžiku vyhlášení publikován v sekci Aktuality na webových stránkách soudu.

TZ 26

K povinnosti obecných soudů zastavit exekuční řízení v případě vymáhání dluhu vzniklého v době hospitalizace nezletilé osoby na základě § 16a odst. 1 písm. f) zák. o veřejném zdravotním pojištění, ve znění zák. č. 261/2007 Sb., účinném do 30. 11. 2011

Ústavní soud, Brno, TZ 26/2021

I. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaromír Jirsa) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, neboť jím bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Stěžovatelka je osobou s mentálním postižením, která byla v roce 2009 jakožto šestnáctiletá po dobu 75 dnů hospitalizována v psychiatrické léčebně, za což jí byl podle § 16a odst. 1 písm. f) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 261/2007 Sb. účinném do 30. 11. 2011, účtován regulační poplatek ve výši 60 Kč za den (celkem tedy 4 500 Kč). Jelikož daný poplatek nezaplatila ani stěžovatelka, ani její zákonní zástupci, uložily jí soudy povinnost regulační poplatek i s příslušenstvím zaplatit a tato povinnost je nyní po stěžovatelce vymáhána. Stěžovatelka byla v průběhu řízení před obecnými soudy zbavena způsobilosti k právním úkonům z důvodu duševní poruchy, která není přechodného rázu. Jako opatrovnice jí byla ustanovena její matka, která však v řízení o pohledávce zůstala zcela nečinná. Následně pověřený soudní exekutor vydal v září 2014 exekuční příkaz k provedení exekuce srážkami z důchodu stěžovatelky. Výše vymáhaného plnění činila téměř 20 000 Kč, nicméně podle sdělení České správy sociálního zabezpečení byl výkon rozhodnutí srážkami z důchodu neproveditelný, neboť po úhradě nákladů na pobyt stěžovatelky v ústavu sociální péče nebylo již z čeho srážky provádět. Následně k návrhu stěžovatelky exekuční soud exekuci zastavil. Konstatoval sice, že věcnou správnost exekučního titulu soud ve vykonávacím řízení nepřezkoumává, nicméně vedení exekuce je nepřipustné, protože ustanovení, na základě kterého byla stěžovatelce povinnost uložena, bylo zrušeno Ústavním soudem (nález sp. zn. Pl. ÚS 36/11 ze dne 20. 6. 2013). Krajský soud v Hradci Králové se s tímto právním názorem neztotožnil, vyhověl odvolání insolvenčního správce společnosti ZANA invest a. s. (společnost, která převzala od zdravotnického zařízení pohledávku – v tomto řízení vedlejší účastnice) a ústavní stížností napadeným usnesením návrh na zastavení exekuce zamítl. V odůvodnění uvedl, že kvůli prohlášenému konkurzu na majetek vedlejší účastnice je dán důvod pro zamítnutí návrhu stěžovatelky na zastavení exekuce na základě § 140a až 140e zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, ve znění pozdějších předpisů. Nad rámec uvedeného pak krajský soud s odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 491/15 ze dne 22. 9. 2015 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3sXR0Nv>) dospěl k závěru, že nález sp. zn. Pl. ÚS 36/11 na danou věc nedopadá. Stěžovatelka se poté obrátila na Ústavní soud, neboť se domnívá, že exekuce měla být zastavena z důvodu nedostatku její pasivní legitimace.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud se ztotožňuje s názorem krajského soudu v tom směru, že nález sp. zn. Pl. ÚS 36/11 nemá vliv na vykonatelnost exekučního titulu, neboť ten byl vydaný na základě „dřívější“ verze ustanovení, které bylo v mezidobí novelizováno.

V dalších ohledech však rozhodnutí krajského soudu aprobovat nelze. Odůvodnění zamítnutí návrhu stěžovatelky nesplňuje ústavněprávní požadavky plynoucí z práva na spravedlivý proces. Neurčitý odkaz na pět ustanovení insolvenčního zákona nelze považovat za srozumitelné a adekvátní odůvodnění soudního rozhodnutí. Krajský soud pak porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu i proto, že ve svém rozhodnutí ústavně konformním způsobem nevyložil § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu. Toto ustanovení přitom dává soudům možnost zvážit, zda mimořádné zájmy povinného na zastavení exekuce nepřevažují nad zachováním právní jistoty oprávněného.

Je zřejmé, že nalézací soud rozhodl o nároku vedlejší účastnice v rozporu s nálezem Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 728/15 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3gOqovR>), podle něhož jsou to výlučně zákonní zástupci, kteří mají povinnost uhradit regulační poplatek za hospitalizaci nezletilých pojištěnců. Výklad předmětného ustanovení zákona o veřejném zdravotním pojištění byl v případě stěžovatelky v rozporu s Úmluvou o právech dítěte, neboť úhrada regulačního poplatku byla vymáhána od osoby, která byla v době vzniku povinnosti jeho úhrady nezletilá. Tento právní závěr je pak nutné vzít v úvahu i při posuzování možnosti zastavení exekučního řízení.

Soudní rozhodnutí ukládající povinnost zaplatit regulační poplatek za hospitalizaci osobě, která v době hospitalizace byla nezletilá, vážně nemocná a objektivně zcela nezpůsobilá „dbát o svá práva“, ukládá povinnost, která není v souladu s ústavním pořádkem. Uložení takové povinnosti proto představuje zásadní vadu exekučního titulu, jehož výkon by vedl ke zjevné nespravedlnosti a mířil by proti základním principům právního státu. S principy právního státu totiž přímo souvisí i to, jak se stát postará o své objektivně „slabé“ občany, mezi které stěžovatelka nepochybně patřila a patří. Jen obtížně si lze představit slabšího účastníka soudního řízení, než byla stěžovatelka, která nemohla objektivně ovlivnit vývoj svého onemocnění, své rozumové schopnosti a způsob chování své zákonné zástupkyně, která se nestarala o její práva a neplnila své zákonné povinnosti.

Podle Ústavního soudu je z výše uvedených okolností zřejmé, že ochrana základních práv stěžovatelky byla v průběhu nalézacího řízení pouze iluzorní. Zásah do legitimního očekávání vedlejší účastnice je konečně ospravedlněn i skutečností, že vedlejší účastnice si při podání žaloby byla (nebo alespoň měla být) vědoma skutečnosti, že stěžovatelka byla v době hospitalizace nezletilá; zároveň vedlejší účastnici nic nebránilo vymáhat dlužnou částku po zákonné zástupkyni stěžovatelky.

Ústavní soud zároveň uložil krajskému soudu povinnost zaplatit stěžovatelce náklady řízení před Ústavním soudem. Porušení jejího práva na soudní ochranu ze strany krajského soudu bylo totiž natolik intenzivní, že tento výjimečný postup ospravedlnilo.

Věc se nyní vrací ke Krajskému soudu v Hradci Králové, který bude při svém dalším rozhodování vázán právním názorem Ústavního soudu.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1486/20 je dostupný zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 27

Podmínky pro zápis do seznamu členů profesní komory a právo na svobodnou volbu povolání

Ústavní soud, Brno, TZ 27/2021

II. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Ludvík David) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil rozsudek Městského soudu v Brně, rozsudek Krajského soudu v Brně a usnesení Nejvyššího soudu, neboť jimi byl porušen princip vázanosti výkonu státní moci zákonem zakotvený v čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky a v čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, jakož i základní právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Ústavní soud posuzoval návrh stěžovatele, který požádal již v roce 2007 Komoru patentových zástupců České republiky (dále jen „Komora“) o zápis do seznamu patentových zástupců. Stěžovatel složil odbornou zkoušku, avšak ze zákonem (§ 8 zákona č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, ve znění pozdějších předpisů) předepsaných podmínek zápisu neuznala Komora za způsobilé jeho vykázaní odborné praxe. Stěžovatel považoval za dostačující odbornou praxi v podobě několikaleté dokumentované spolupráce se specializovaným advokátem a pomoci svým klientům (pracoval jako daňový poradce) s dopady v oblasti průmyslového práva.

Žádný ze tří obecných civilních soudů, včetně soudu dovolacího, stěžovatelově žalobě o povinnost Komory jej zapsat a umožnit mu složení slibu patentového zástupce nevyhověl. Zejména nalézací a odvolací soud akcentovaly rámcový zákonný požadavek soustavnosti a pravidelnosti odborné praxe, považovaly stěžovatelův výklad pojmu odborné praxe za nepřijatelný a nezkoumaly existenci konkretizující úpravy podmínek odborné praxe u Komory; obdobná úprava je přitom u jiných profesních komor s povinným členstvím obsažena buď již v zákoně, nebo ve stavovských předpisech. Za východisko odborné praxe tu byla obecnými soudy označena pracovní pozice asistenta patentového zástupce.

Nedostatek posouzení úpravy podmínek odborné praxe u Komory Ústavní soud obecným soudům vytkl a přisvědčil tak argumentaci stěžovatele, jenž – při neexistenci relevantního stavovského předpisu – považoval úpravu odborné praxe u Komory za nepředvídatelnou, a tedy protiústavní. Obecné soudy neposkytly stěžovateli řádnou procesní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, neboť do svých důkazních zjištění řádně nezahrnuly (natož aby právně posoudily) již samotný fakt, že Komora podmínky tzv. jiné odborné praxe interně neupravila. Obecné soudy se budou muset v dalším řízení vypořádat i se způsobem, jakým Komora uvedený nedostatek, tedy absenci konkretizující stavovské úpravy, podle obsahu nalézacího spisu zřejmě odstranila.

Právní věta: Podmínky zápisu do seznamu členů, stanovené v jisté míře určitosti obecně závazným právním předpisem a doplněné stavovským předpisem profesní komory, představují ve svém celku závazný rámec, v jehož prostoru se musí profesní komora pohybovat. Nejsou-li podmínky pro vznik členství stanoveny verbálně jasně a obsahově jednoznačně, pak se v praxi rozvolňuje třeba jen rámcové kritérium zákona a uvádí v pochybnost rozsah autonomní sféry, náležející uchazeči o členství v komoře. Dochází k

tak rozkolísání z čl. 1 odst. 1 Ústavy vyvěrajícího principu právní jistoty a důvěry v právo, jakož i jeho subprincipů předvídatelnosti práva a legitimního očekávání adresátů právní normy vůči rozhodování subjektu, který se stal nositelem veřejné moci.

Je-li nastavena rozhodovací praxe obecných soudů tak, že některá jednání profesních komor, jejichž obsahem je stanovisko komory ke splnění podmínek členství, nepodléhají přezkumu podle soudního řádu správního, ale mohou být napadena civilní žalobou, je tomu třeba přizpůsobit intenzitu ústavního přezkumu i interpretaci práva civilními soudy. Vždy musí být obzvláště důsledně respektována maxima soudní ochrany základních práv, neboť v sázce je základní právo na svobodnou volbu povolání.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2988/19 je dostupný [zde](#).

TZ 28

Povinné očkování jako podmínka přijetí dítěte do mateřské školy a uplatnění tzv. sekulární výhrady svědomí

Ústavní soud, Brno, TZ 28/2021

IV. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Pavel Šámal) nálezem zamítl ústavní stížnost proti rozsudku Nejvyššího správního soudu, neboť neshledal, že by došlo k porušení ústavně zaručených práv nebo svobod stěžovatelky.

Stěžovatelka (nar. 2011, v řízení zastoupena matkou) se nepodrobila stanoveným pravidelným očkováním podle § 50 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů, a nebylo proto rozhodnutím ředitelky základní a mateřské školy ze dne 11. 2. 2015 přijata k předškolnímu vzdělávání. Po neúspěšném odvolání ke Krajskému úřadu Plzeňského kraje stěžovatelka podala žalobu ke Krajskému soudu v Plzni, kterou odůvodnila tzv. výhradou svědomí. Zejména namítala, že její dva starší sourozenci podstoupili povinná očkování a u obou se projeví zdravotní komplikace vedoucí k trvalým zdravotním komplikacím, a proto ji její matka nenechala očkovat. Stěžovatelka neuspěla s žalobou, ani s následnou kasační stížností. Po zásahu Ústavního soudu (nález ze dne 31. 7. 2017, sp. zn. III. ÚS 1167/17 je dostupný v databázi NALUS: <https://bit.ly/3sXJFgR>) ve věci znovu rozhodoval krajský soud, který žalobu opět zamítl s tím, že tvrzená kontraindikace očkování u sourozenců stěžovatelky nevede automaticky bez dalšího ke kontraindikaci očkování u stěžovatelky. Test oprávněnosti tzv. sekulární výhrady svědomí krajský soud neprovedl, neboť je podle něj nutné ho provést pouze v případech sankcionování či jiného vynuovení očkovací povinnosti, v důsledku čehož hrozí zásah do tělesné integrity. Následná kasační stížnost byla rovněž zamítnuta. Stěžovatelka se poté obrátila na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména vyjádřila nesouhlas se zákonnou povinností očkování a konkrétními důsledky jejího nerespektování spočívající k nepřijetí k předškolnímu vzdělávání. Soudy podle stěžovatelky měly provést test oprávněnosti tzv. výhrady svědomí u povinného očkování, neboť pro jeho provedení splnila požadavky (viz náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1253/14, který je spolu s tiskovou zprávou dostupný zde: <https://bit.ly/2QBek1z>).

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

Námitkami o neústavnosti právní úpravy povinného očkování se již Ústavní soud vypořádal v nálezu ze dne 27. 1. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 19/14 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3dY9wAO>), na který lze v tomto směru odkázat. Ústavní soud se v minulosti rovněž zabýval ústavností nepřijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání pro nepodstoupení povinného očkování podle § 50 zákona č. 258/2000 Sb. (viz náleží sp. zn. Pl. ÚS 16/14 ze dne 27. 1. 2015, který je spolu s tiskovou zprávou dostupný zde: <https://bit.ly/3nwhHrw>). Konečně lze poukázat i na nedávný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Vavříčka a další proti České republice* ze dne 8. 4. 2021, kde byla shledána očkovací povinnost stanovená českým právem, v důsledku jejíhož nepodrobení mohlo být nepřijetí k předškolnímu vzdělávání, přiměřeným opatřením k zajištění ochrany zdraví.

Ústavní soud se již v minulosti rovněž zabýval potenciální kolizí povinností souvisejících s očkovací povinností se svobodou myšlení, svědomí a náboženského vyznání. V již výše zmíněném nálezu sp. zn. I. ÚS 1253/14 definoval podmínky oprávněnosti tzv. výhrady svědomí s možnými důsledky nepodrobení se povinnému očkování, jež je, byť výjimečně, přípustná.

K uplatnění tzv. sekulární výhrady svědomí vůči povinnosti očkování nestačí samotný poukaz na subjektivní přesvědčení zákonného zástupce dítěte, které z tohoto důvodu nemá být přijato do mateřské školy, nýbrž prokázání, že taková výhrada je založena na objektivně prokazatelných důvodech.

Posouzení těchto důvodů je úkolem orgánů veřejné moci, které vycházejí z požadavků a) prokázání ústavní relevance tvrzení obsažených ve výhradě svědomí v porovnání s tím, jaký následek nepodrobení se očkovací povinnosti bude mít; b) naléhavosti důvodů, jež na podporu své výhrady nositel základní svobody nebo jeho zákonný zástupce v konkrétním případě uvádí; c) trvalosti, konzistentnosti a přesvědčivosti tvrzení a d) zvážení společenských dopadů, jež může v konkrétním případě uznána tzv. sekulární výhrada svědomí mít vzhledem k dosažené míře tzv. proočkovanosti obyvatelstva (sociální solidarita) proti přenosným nemocem a aktuální epidemiologické situaci.

Jakkoliv Ústavní soud nepovažuje ve shodě s nálezem sp. zn. Pl. ÚS 16/14 nepřijetí neočkovaného dítěte k předškolnímu vzdělávání za sankci, nýbrž za akt sociální solidarity nabývající svůj význam teprve s větším množstvím očkovaných, případné dopady podřízení se povinnosti strpět nepřijetí k předškolnímu vzdělání nelze přehlédnout. Orgán veřejné moci tak není zbaven povinnosti přiměřeně přezkoumat tzv. výhradu svědomí z hlediska shora uvedených čtyř požadavků, neboť důsledky použití ustanovení § 50 zákona č. 258/2000 Sb. mohou vést, byť nepřímo, k vynucení očkovací povinnosti, a proto nemůže *a priori* uplatněnou výhradu svědomí z přezkumu vyloučit. V nyní posuzované věci odůvodnění napadených rozhodnutí a rozhodnutí jim předcházející obdobně strukturovanou úvahu postrádají. Přestože však Nejvyšší správní soud a krajský soud výslovně odmítly tzv. test výhrady svědomí provést, jejich rozhodnutí jsou v zásadě založena na posouzení kritérií, ze kterých je třeba vycházet při zkoumání oprávněnosti testu tzv. výhrady svědomí. Proto by zrušení napadeného rozhodnutí s ohledem na zásadu efektivní ochrany ústavních práv a na skutečnost, že Ústavní soud přezkoumává řádně vedené řízení jako celek, bylo přehnaným formalismem. V té souvislosti však Ústavní soud považoval za nutné zdůraznit, že podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby, přičemž Ústavní soud stojí důsledně na tom, že závazné jsou nálezy, a to včetně tzv. nosných důvodů (*ratio decidendi, tragende Gründe*) ve smyslu precedenční závaznosti, samozřejmě ve vazbě na skutkový základ [srov. např. náleze ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05 (N 190/47 SbNU 465)], a proto je povinností správních soudů v dalších obdobných případech test tzv. sekulární výhrady svědomí provést a nemohou ho odmítat.

Text nálezů Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2530/20 je dostupný zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 29

Ústavní soud opět zrušil ustanovení trestního zákoníku zmocňující vládu ke konkretizaci pojmu množství větší než malé

Ústavní soud, Brno, TZ 29/2021

Plénium Ústavního soudu (soudce zpravodaj Pavel Šámal) částečně vyhovělo návrhu Okresního soudu v Chrudimi a zrušilo část ustanovení § 289 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, které zmocňovalo vládu k přijetí nařízení a stanovení, jaké konkrétní množství se považuje za větší než malé v případě omamných a psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů. Současně Ústavní soud rozhodl, že pozbývají platnosti § 2 a příloha č. 2 nařízení vlády č. 455/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny a houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku, ve znění nařízení vlády č. 3/2012 Sb. V obou případech zrušil právní úpravu dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů. Návrh na zrušení § 284 odst. 1 ve slovech „větším než malém“ a § 285 odst. 1 a 3 ve slovech „větším než malém“ a „ve větším rozsahu“ byl zamítnut, neboť Ústavní soud neshledal jejich neústavnost.

Okresní soud v Chrudimi (navrhovatel) podal návrh na zrušení předmětných ustanovení v souvislosti s dvěma obžalobami z přečinů týkajících se konopí setého, které bylo v jednom případě drženo (přečin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu podle § 284 odst. 1 trestního zákoníku) a ve druhém pěstováno (přečin nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku podle § 285 odst. 1 a 3 trestního zákoníku), za což mají být obžalovaní trestně postiženi, ačkoliv zákon ve spojení s judikaturou dopředu nestanovuje meze trestnosti s nutnou mírou určitosti, což podle názoru navrhovatele odporuje ústavnímu pořádku; odkazuje přitom na nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 46/18 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/32Yf4Fn>). Konkrétně namítá, že adresát trestněprávní normy musí mít dopředu alespoň v hrubých rysech představu, že dopustí-li se toho kterého jednání, půjde o jednání trestné. Těmto požadavkům však napadená ustanovení nedokáží dostát, protože trestněprávní praxe zjišťuje znaky trestnosti složitou expertizou (zejména stanovení množství THC), jejich výsledky adresát nemůže předvídat.

Ústavní soud konstatuje, že pojmy, které právo používá, by nepochybně měly být z hlediska právní jistoty jasné a jednoznačně formulované, současně však musí být dostatečně abstraktní, aby byly schopny zachytit co nejširší okruhy možných eventualit, které se v životě vyskytují nebo se v budoucnu mohou vyskytnout. Jeví-li se navrhovateli jako nedostatečné, že naplnění relativně neurčitého znaku typově popisujícího trestné jednání je určováno až na základě odborného zjišťování (expertízy), k tomu Ústavní soud uvádí, že jde o běžný postup, který je aplikován nejen v případech posuzování naplnění uvedených pojmů ve shora uvedené judikatuře, ale i v obdobných případech u dalších skutkových podstat trestných činů. Podobně se postupuje například při určení stavu vylučujícího způsobnosti navozeného požitím návykové látky (např. alkoholu) u trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 trestního zákoníku. Proto Ústavní soud považuje užití neurčitých právních pojmů v případech, kdy je úmyslem zákonodárce omezit rozsah kriminalizace určitého jednání nebo opomenutí, resp. stanovit dolní kvantitativní hranici trestnosti, za ústavně konformní, a proto neshledal navrhovatelem tvrzený rozpor s ústavním pořádkem. Ovšem i nadále bude úlohou obecných soudů (zejména Nejvyššího soudu) náležitě interpretovat dané neurčité právní pojmy a rozptýlit tak případné přetrvávající pochybnosti při jejich výkladu.

Navrhovatel rovněž namítal protiústavnost § 289 odst. 3 trestního zákoníku s odůvodněním, že zmocnění v něm zakotvené svou povahou odpovídá zmocnění obsaženému v původním znění § 289 odst. 2 trestního zákoníku, které Ústavní soud zrušil nálezem ze dne 23. 7. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 13/12 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3eGtcIB>).

Problémem je, že stejně jako ve výše zmíněném nálezu, to, v jakém právním předpisu má být množství rostlin a hub obsahujících omamnou nebo psychotropní látku uvedeno, resp. úlohou Ústavního soudu je posoudit, zda vláda může dané množství rostlin nebo hub svým nařízením stanovit či nikoliv.

Ústavní soud dospěl ve shodě s nálezem sp. zn. Pl. ÚS 13/12 k závěru, že vláda nemůže svým nařízením stanovit, jaké je *množství větší než malé*. Vymezení, které jednání je trestným činem, je totiž podle čl. 39 Listiny základních práv a svobod svěřeno pouze zákonu, k jehož vydání je kompetentní pouze Parlament České republiky. Považoval-li zákonodárce za podstatné přesně definovat, jaké je pro účely právní kvalifikace skutkových podstat trestných činů množství větší než malé u psychotropních látek, mohl tak podle Ústavního soudu učinit toliko formou zákona.

Po nabytí vykonatelnosti nálezu sp. zn. Pl. ÚS 13/12 se jako řešení jeví určování množství rostlin a hub obsahujících omamnou nebo psychotropní látku cestou judikatury obecných soudů, což se podle Ústavního soudu v praxi osvědčilo. K vymezení pojmu „množství větší než malé“ v § 284 a § 285 trestního zákoníku již existuje rozsáhlá a ustálená judikatura obecných soudů, na základě které je možno učinit ústavně konformní výklad uvedeného pojmu. Navíc lze předpokládat, že Nejvyšší soud bude i nyní postupovat obdobným způsobem jako po nálezem sp. zn. Pl. ÚS 13/12, kdy vydal za účelem sjednocení dosavadní judikatury v dané oblasti stanovisko sp. zn. Tpjn 301/2013.

Účinky nálezu se odvíjí teprve ode dne, kdy bude nález vyhlášen ve Sbírce zákonů. Nosné důvody nálezu lze proto uplatnit pouze do budoucna, nikoli pro rozhodování soudu o skutečích, k nimž došlo za trvání napadené právní úpravy. Opačný přístup k zahájeným, ale i již ukončeným věcem, by totiž nevedl pro adresáty zrušeného ustanovení v rozporu se smyslem tohoto nálezu k vyšší míře právní jistoty.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 98/20 je dostupný [zde](#).

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 30

Poskytování lékařské péče ve výkonu trestu odnětí svobody ve světle práva na soudní ochranu

Ústavní soud, Brno, TZ 30/2021

II. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaroslav Fenyk) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Krajského soudu v Ostravě a Vrchního soudu v Olomouci, neboť jimi bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Stěžovatel vykonává trest odnětí svobody. V červnu loňského roku žádal o přerušení výkonu tohoto trestu ze zdravotních důvodů, u obecných soudů však neuspěl. Obrátil se proto na Ústavní soud.

V ústavní stížnosti uvádí, že se v roce 2015 podrobil transplantaci jater a je odkázán na imunosupresivní léčbu s neustálým lékařským dohledem, pravidelnými odběry vzorků a vyšetřeními ve specializovaném pracovišti IKEM. Ve vězení však onemocněl žloutenkou, nebyly mu po jistou dobu podávány léky a k vyšetření v IKEM nebyl vždy dopraven, což podle něj mohlo vést k fatálním následkům. Namítá, že ve výkonu trestu nejsou dostatečně zajištěny podmínky pro náležitou odbornou péči, kterou ve svém zdravotním stavu potřebuje. Obecné soudy podle něj vycházely z nedostatečných skutkových zjištění, resp. nepřihlíděly k zásadním skutečnostem, které měly ve věznici vliv na významné zhoršení jeho zdravotního stavu.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Pokud odsouzený v objektivně špatném zdravotním stavu před obecnými soudy uplatní na základě zcela konkrétní minulé skutečnosti svědčící o porušení léčebného režimu, které samo o sobě mohlo vést k rapidnímu zhoršení jeho zdravotního stavu, námitku, která je potenciálně způsobilá vyvrátit závěr, že ve výkonu trestu je mu zajištěna dostatečná lékařská péče, a obecné soudy se s touto námitkou nevypořádají, nezaměří dokazování na relevantní skutečnosti, zejména na to, zda hrozí opakování porušení léčebného režimu a jeho následky, a toliko odkáží na závěr lékařské zprávy vězeňského lékařského střediska, která se sama touto námitkou rovněž nezabývá, poruší tím stěžovatelovo ústavně zaručené základní právo na soudní ochranu garantované čl. 36 odst. 1 Listiny.

Úkolem obecných soudů bude nyní zjistit, zda je v současnosti vyloučeno opakování porušení léčebného režimu u stěžovatele, a pokud ne, zda následky takového porušení nevylučují závěr, že stěžovateli je zajištěna ve výkonu trestu natolik dostatečná zdravotní péče, že umožňuje pokračování ve výkonu trestu. Ústavní soud tímto nálezem nikterak nepředepisuje, jak mají soudy o stěžovatelově návrhu rozhodnout. Obecné soudy se však musí v dalším řízení zabývat stěžovatelovým tvrzením, že v důsledku pochybení Vězeňské služby již v minulosti došlo k porušení léčebného režimu nepodáním imunosupresiv, jakož i jeho tvrzením, že i jedno takové vynechání může vést k nezvratnému poškození jeho zdraví. K prověření pravdivosti těchto tvrzení pak v případě potřeby obecné soudy doplní dokazování.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3063/20 je dostupný zde.

*Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu*

TZ 31

I výkon práva, který odpovídá zákonu, může být shledán v rozporu s dobrými mravy

Ústavní soud, Brno, TZ 31/2021

IV. senát Ústavního soudu vyhověl ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti DEMVED a. s. a nálezem zrušil rozhodnutí obecných soudů, neboť jimi byla porušena její práva na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Stěžovatelka jako kupující uzavřela dne 31. 5. 2006 s majitelkou bytové jednotky kupní smlouvu, jejímž předmětem byl převod vlastnického práva k předmětnému bytu na stěžovatelku. V rozhodné době probíhala na majetek dotčené ženy exekuce a hrozilo, že přijde o střechu nad hlavou. Za této situace nabídla stěžovatelka ženě pomoc spočívající v tom, že od ní bytovou jednotku odkoupí za cenu určenou znaleckým posudkem vypracovaným v probíhajícím exekučním řízení s tím, že kupní cena bude uhrazena mj. přímo na účet soudního exekutora za účelem vyplacení exekuce a současně stěžovatelka nechá ženu nadále bydlet v bytě za běžné nájemné. V návaznosti na kupní smlouvu byla dne 15. 6. 2006 uzavřena smlouva o nájmu bytu na dobu určitou do 31. 5. 2015, s jednorázově sjednaným nájemným, které bylo započteno proti povinnosti stěžovatelky jako pronajímatele zaplatit část kupní ceny za byt.

Více než pět let po uzavření kupní smlouvy, v srpnu 2011, se žena (dále jen žalobkyně) začala domáhat určení vlastnického práva k bytové jednotce s poukazem na neplatnost uzavřené smlouvy o nájmu bytu z důvodu neurčitě sjednané výše nájemného a plateb spojených s používáním bytu. V návaznosti na to označila za neplatný i zápočet na úhradu kupní ceny. Písemným podáním ze dne 15. 6. 2012, tedy po více než šesti letech po uzavření kupní smlouvy, žalobkyně odstoupila od kupní smlouvy, a to z důvodu tvrzeného prodlení stěžovatelky s úhradou kupní ceny. Poté, co Nejvyšší soud dvakrát spor vrátil na začátek k soudu prvního stupně, určily obecné soudy, že žalobkyně je vlastníkem bytové jednotky.

Stěžovatelka se poté obrátila na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména namítala, že napadenými rozhodnutími je aprobován stav, kdy stěžovatelka v plném rozsahu vyplatila exekuci žalobkyně, čímž jí zachovala možnost bydlení, a navíc po dobu dvanácti let hradila veškeré náklady spojené s jejím bydlením. Vzhledem k tomu, že žalobkyně užívala byt dlouhodobě již před uzavřením nájemní smlouvy jako její vlastní, musela mít povědomost o výši jednotlivých plateb – platby tak přestala platit ne proto, že by neznala jejich výši, ale protože na ně neměla peníze. Soudy podle stěžovatelky rovněž dostatečně nezohlednily tzv. korektiv dobrých mravů a nevezaly v potaz, že žalobkyně zneužila pomoci stěžovatelky ke splacení svých dluhů a následně od kupní smlouvy zcela účelově a v rozporu s dobrými mravy odstoupila.

Po seznámení se s ústavní stížností, s vyjádřeními účastníků řízení a po prostudování vyžádaného spisu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud považuje korektiv dobrých mravů za souhrn etických, obecně uznávaných a zachovávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů, či § 6 a § 8 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, může vystupovat jako nejzazší korektiv autonomie vůle. Základní práva a svobody, jako je i právo na ochranu majetku podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod, působí i v horizontálních vztazích (mezi soukromými osobami) tak, že prozařují normami podústavního práva. Zvláště při aplikaci korektivu dobrých mravů a funkčně obdobných ustanovení je třeba toto působení zohledňovat. Přitom není vyloučeno, že i výkon práva, který odpovídá zákonu, může být shledán v rozporu s dobrými mravy a že mu proto bude soudem odeprána právní ochrana, a to zejména

tehdy, je-li zřejmé, že výkon práva vede k nepřijatelným důsledkům projevujícím se jak mezi účastníky, tak na postavení některého z nich navenek.

V této věci obecné soudy výše uvedené zásady při posuzování jednání žalobkyně nerespektovaly. Žalobkyně jako prodávající odstoupila od kupní smlouvy uzavřené se stěžovatelkou dne 31. 5. 2006 z důvodu tvrzeného prodlení stěžovatelky jako kupujícího s úhradou kupní ceny, a to za situace, kdy povinnost stěžovatelky zaplatit žalobkyni část kupní ceny měla být započtena proti povinnosti žalobkyně uhradit stěžovatelce nájemné a žalobkyně již převážnou část nájemného spotřebovala. Za výše popsaných okolností je nutno odstoupení žalobkyně od kupní smlouvy ze dne 31. 5. 2006 považovat za účelové, odporující dobrým mravům. Předmětné odstoupení od smlouvy žalobkyní tak představuje výkon práva, který vede k nepřijatelným důsledkům projevujícím se jak mezi účastníky, tak v postavení některého z nich navenek a je tedy v rozporu s dobrými mravy. Obecné soudy v předmětné věci jednání žalobkyně v celkovém kontextu jako účelové neposoudily a odstoupení žalobkyně od kupní smlouvy ze dne 31. 5. 2006 jako odporující dobrým mravům neshledaly. Tímto svým postupem porušily právo stěžovatelky na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny a právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Věc se nyní vrací k Okresnímu soudu v Pardubicích, který bude při svém dalším rozhodování vázán právním názorem Ústavního soudu.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3542/20 je dostupný [zde](#).

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 32

Ústavní soud zamítl návrh na zrušení daňového osvobození nemovitých věcí ve vlastnictví státu

Ústavní soud, Brno, TZ 32/2021

Plénum Ústavního soudu (soudce zpravodaj Radovan Suchánek) zamítlo návrh skupiny 24 senátorů (dále jen navrhovatelka) na zrušení některých ustanovení zákona České národní rady č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů, dotýkajících se daňového osvobození pozemků, zdanitelných staveb a jednotek ve vlastnictví České republiky.

Navrhovatelka zejména namítala, že daňové osvobození státu vede ke snížení rozpočtových příjmů obecní samosprávy coby podstatného prvku demokratického právního státu a může zakládat nedůvodnou nerovnost mezi obcemi. Rozsah daňového osvobození má být podle navrhovatelky vázán na určitou činnost, a nikoliv na osobu vlastníka. Je toho názoru, že paušálním osvobozením státu od daně z nemovitých věcí stát nadřazuje své vlastnické právo nad právy jiných vlastníků.

Ústavní soud dospěl k závěru, že návrh není důvodný.

Výnos z daně z nemovitých věcí náleží obci, na jejímž území se zdaňovaná nemovitost nachází. Tvoří v průměru necelá 3 % na celkových daňových příjmech rozpočtů obcí, u menších obcí však může dosáhnout až 10 %. Obce přitom inkasují čistý výnos z této daně, aniž by náklady na její správu refundovaly státu. Daňové osvobození zakotvené v napadených ustanoveních pak představuje výrazný korekční prvek daně z nemovitých věcí. Jde-li však o daňové osvobození státu, zde platí, že osvobození se nikdy nevztahuje na pozemky, stavby a zdanitelné jednotky, které jsou využívány k podnikání.

Ústavní soud se obecně staví k přezkumu daňových zákonů zdrženlivě. Posuzování vhodnosti a nezbytnosti jednotlivých součástí daňové politiky je ponecháno na úvaze demokraticky zvoleného zákonodárce, pokud dopad daně na osoby nemá „rdousící efekt“ a neporuší princip rovnosti. K tomu Ústavní soud konstatuje, že sama navrhovatelka „rdousící účinek“ napadené úpravy nenamítá, když ten ostatně musí být posuzován pohledem daňových poplatníků, a nikoliv obcí coby příjemců daně z nemovitých věcí.

Ústavní soud se dále zabýval tím, zda jsou napadená ustanovení způsobilá zasáhnout do práva obcí na samosprávu podle čl. 8 Ústavy České republiky, a to způsobem odůvodňujícím jejich zrušení. Dospěl k závěru, že nikoliv. Daňové osvobození části pozemků, staveb a jednotek ve vlastnictví státu nemůže již s ohledem na poměrně nízký podíl příjmů obce plynoucích z daně z nemovitých věcí na jejich celkových příjmech vést k „rdousícímu účinku“. Ani u nejmenších obcí nelze dovodit, že by napadená úprava znemožňovala jejich samosprávnou existenci.

Ústavní soud nemohl přisvědčit ani námitce navrhovatelky tvrdící paušální osvobození státu jako vlastníka. Jak již bylo uvedeno výše, daňové osvobození státu je vyloučeno v případě, že jsou nemovité věci užívány k podnikání. K daňovému osvobození nemovitostí užívaných k podnikání nedochází ani v případě, kdy jsou pronajaty či propachtovány obci, kraji, organizační složce státu anebo příspěvkové organizaci.

Ústavní soud pro úplnost dodává, že se daňové osvobození vztahuje například také na nemovité věci ve vlastnictví kraje, které se nacházejí v jeho územním obvodu, a to v zásadě za shodných podmínek jako v případě nemovitostí ve vlastnictví státu, tj. s vyloučením těch z nich, které jsou užívány k podnikání. Kraje jsou přitom vyššími územními samosprávnými celky, které mají obdobně jako obce ústavně zaručené právo na samosprávu. Vztahuje-li se tedy daňové osvobození pozemků, staveb a jednotek nejen na ty ve vlastnictví státu, ale na podstatně širší okruh daňových subjektů, je tím značně oslaben argument o „privilegovaném“ postavení státu vůči jiným subjektům.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 97/20 je dostupný zde.

Miroslava Čihalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 33

Ústavní soud vyslovil neústavnost § 82b odst. 3 věty třetí zákona o dani z přidané hodnoty, ve znění účinném do 31. března 2019 (právní fikce doručení písemnosti správcem daně e-mailovou zprávou okamžikem jejího odeslání)

Ústavní soud, Brno, TZ 33/2021

Plénium Ústavního soudu (soudce zpravodaj Pavel Šámal) vyhovělo návrhu Městského soudu v Praze na vyslovení neústavnosti § 82b odst. 3 věty třetí zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění účinném do 31. března 2019, neboť shledalo, že porušuje právo účastníků daňového řízení na řádně vedené daňové řízení a tzv. jinou právní ochranu v jeho rámci (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky) a v konečném důsledku princip respektování autonomní sféry jednotlivce (čl. 2 odst. 3 Listiny) a zákaz libovůle (čl. 2 odst. 2 Listiny).

Městský soud v Praze podal návrh na vyslovení neústavnosti předmětného ustanovení v souvislosti s jím vedeným řízením o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu. Žalobkyně v uvedené věci, která je obchodní společností se sídlem a osobou registrovanou k dani z přidané hodnoty (dále jen DPH) na Slovensku, žádala o vrácení DPH. Finanční úřad jí poslal dne 2. 11. 2016 výzvu, na kterou žalobkyně nereagovala, a proto úřad její žádost zamítl rozhodnutím ze dne 31. 3. 2017. Žalobkyně následně dne 18. 6. 2018 podala odvolání s tím, že jí výzva, resp. rozhodnutí bylo e-mailem doručeno až v tento den. Odvolací finanční ředitelství její odvolání zamítlo a žalobkyně poté podala žalobu k Městskému soudu v Praze.

Ústavní soud dospěl k závěru, že návrh je důvodný.

Napadené ustanovení zakládá právní fikci doručení písemnosti správcem daně e-mailovou zprávou okamžikem jejího odeslání. Týká se doručování oznámení, výzvy a rozhodnutí správce daně ve věci vrácení daně osobě registrované k dani v jiném členském státě, jež má vliv na uplatnitelnost procesních oprávnění účastníka řízení o vrácení DPH, včetně opravných prostředků.

Ústavní soud se uplatněním fikce při doručování elektronickými prostředky (e-mailem) v daňovém řízení zabýval v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/15 (text nálezu a tisková zpráva jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3u6dpsA>). Ústavní soud jím zrušil ustanovení zákona o DPH, jež stanovilo fikci doručení úkonu správce daně (výzvy) veřejnou datovou sítí (e-mailem) okamžikem odeslání, neboť s doručením daného úkonu právní řád spojoval počátek lhůty pro povinnost daňového subjektu doplnit údaje, jejíž nesplnění mohlo vést k uložení pokuty. K odůvodnění uvedl, že doručování veřejnou datovou sítí na elektronickou adresu (e-mailem) nelze považovat za „zcela spolehlivé“, přitom zrušené ustanovení ukládalo povinnost, o které se její adresát bez své viny ani nemusel dozvědět, a bylo proto v rozporu s čl. 2 odst. 3 a čl. 4 odst. 1 Listiny. Obecná východiska uvedená v tomto nálezu lze použít i při přezkumu nyní napadeného ustanovení.

Ústavní soud považuje za neoddělitelnou součást práva na soudní ochranu rovněž právo účastníků na řádně vedené soudní řízení (fair trial). S přihlédnutím k obecnému dosahu principu právního státu lze obdobný požadavek vznést i na jiná právní řízení než řízení soudní, samozřejmě s respektem k jejich zvláštnostem procesů správy státních záležitostí. V rámci daňového řízení je nepochybně konkretizovaným požadavkem principu právního státu požadavek, aby jednání správních (daňových) orgánů respektovala základní práva a svobody jedince. Sem spadá požadavek, aby se adresát právních aktů daňových orgánů mohl seznámit předem (požadavky právní jistoty, určitosti, důvěry v právu, předvídatelnosti veřejnoprávního jednání podle čl. 1 odst. 1 Ústavy, výhrada zákona podle čl. 11 odst. 5 Listiny nutně spojená s požadavkem právní jistoty) s tím, co od něj bude vyžadováno v mezích vrchnostenského daňového jednání (čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny). K tomu rovněž patří skutečná možnost se

s obsahem doručované písemnosti seznámit (tzv. materiální přístup k doručování). Byla-li účastníkovi soudního řízení taková možnost upřena, dochází k porušení uvedených ustanovení Listiny.

Ústavní soud podrobil předmětné ustanovení tzv. testu proporcionality, při kterém posuzoval jeho vhodnost, nezbytnost a přiměřenost. Dospěl přitom k závěru, že ustanovení v testu neobstojí. Ačkoliv sleduje legitimní cíl, kterým je rychlé a efektivní doručení úkonů správce daně v řízení za účelem stanovení a výběru daně, nespĺňuje kritérium nezbytnosti. Vláda nepřednesla žádný argument, proč není možné, obdobně jako u doručování datovou schránkou či listinou, navázat účinky doručení přinejmenším na uplynutí lhůty, která počíná běžet od stanoveného okamžiku doručení. Takové řešení by přitom vedlo ke sledovanému cíli, a to ve srovnatelné míře, šlo-li by o prodloužení v řádu dní.

Lze proto uzavřít, že **spojuje-li právní úprava řízení o vrácení daně osobě registrované k dani v jiném členském státě Evropské unie účinky úkonů správce daně spočívajících v doručení oznámení, výzvy a rozhodnutí ve věci vrácení daně osobě registrované k dani v jiném členském státě e-mailem s okamžikem jejich odeslání, porušuje právo účastníků daňového řízení na řádně vedené daňové řízení a tzv. jinou právní ochranu v jeho rámci (čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy) v části týkající se doručení rozhodnutí, proti nimž jsou přípustné opravné prostředky, a v konečném důsledku princip respektování autonomní sféry jednotlivce (čl. 2 odst. 3 Listiny) a zákaz libovůle (čl. 2 odst. 2 Listiny), neboť uvedené právní účinky jsou spojeny se skutečností odeslání rozhodnutí, a proto se nemusí rozhodnutí do sféry účastníka řízení (adresáta) bez jeho vlastní viny dostat vůbec, anebo se do ní dostane s časovým odstupem, protože veřejnou datovou síť nelze považovat za zcela spolehlivou.**

Ústavní soud nepřehlédl, že nadále platí zákonné ustanovení se stejným obsahem a účinky jako napadené ustanovení – novelizací zákona o DPH totiž došlo pouze k technické změně, a to přečíslování odstavců. Toto aktuální znění však nebylo napadeno, a proto nemůže Ústavní soud přistoupit k jeho zrušení. Příslušné kroky ke změně právního řádu jsou za této situace na zákonodárci.

Co se však týká nyní napadeného § 82b odst. 3 věty třetí zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění účinném do 31. března 2019, orgány veřejné moci jsou povinny promítnout důsledky shledané neústavnosti do své rozhodovací praxe a toto ustanovení při řešení konkrétních případů nepoužít.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 23/20 je dostupný zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 34

Ústavní soud vyslovil neústavnost § 82b odst. 3 věty třetí zákona o dani z přidané hodnoty, ve znění účinném do 31. března 2019 (právní fikce doručení písemnosti správcem daně e-mailovou zprávou okamžikem jejího odeslání)

Ústavní soud, Brno, TZ 33/2021

Plénium Ústavního soudu (soudce zpravodaj Pavel Šámal) vyhovělo návrhu Městského soudu v Praze na vyslovení neústavnosti § 82b odst. 3 věty třetí zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění účinném do 31. března 2019, neboť shledalo, že porušuje právo účastníků daňového řízení na řádně vedené daňové řízení a tzv. jinou právní ochranu v jeho rámci (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky) a v konečném důsledku princip respektování autonomní sféry jednotlivce (čl. 2 odst. 3 Listiny) a zákaz libovůle (čl. 2 odst. 2 Listiny).

Městský soud v Praze podal návrh na vyslovení neústavnosti předmětného ustanovení v souvislosti s jím vedeným řízením o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu. Žalobkyně v uvedené věci, která je obchodní společností se sídlem a osobou registrovanou k dani z přidané hodnoty (dále jen DPH) na Slovensku, žádala o vrácení DPH. Finanční úřad jí poslal dne 2. 11. 2016 výzvu, na kterou žalobkyně nereagovala, a proto úřad její žádost zamítl rozhodnutím ze dne 31. 3. 2017. Žalobkyně následně dne 18. 6. 2018 podala odvolání s tím, že jí výzva, resp. rozhodnutí bylo e-mailem doručeno až v tento den. Odvolací finanční ředitelství její odvolání zamítlo a žalobkyně poté podala žalobu k Městskému soudu v Praze.

Ústavní soud dospěl k závěru, že návrh je důvodný.

Napadené ustanovení zakládá právní fikci doručení písemnosti správcem daně e-mailovou zprávou okamžikem jejího odeslání. Týká se doručování oznámení, výzvy a rozhodnutí správce daně ve věci vrácení daně osobě registrované k dani v jiném členském státě, jež má vliv na uplatnitelnost procesních oprávnění účastníka řízení o vrácení DPH, včetně opravných prostředků.

Ústavní soud se uplatněním fikce při doručování elektronickými prostředky (e-mailem) v daňovém řízení zabýval v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/15 (text nálezu a tisková zpráva jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3u6dpsA>). Ústavní soud jím zrušil ustanovení zákona o DPH, jež stanovilo fikci doručení úkonu správce daně (výzvy) veřejnou datovou sítí (e-mailem) okamžikem odeslání, neboť s doručením daného úkonu právní řád spojoval počátek lhůty pro povinnost daňového subjektu doplnit údaje, jejíž nesplnění mohlo vést k uložení pokuty. K odůvodnění uvedl, že doručování veřejnou datovou sítí na elektronickou adresu (e-mailem) nelze považovat za „zcela spolehlivé“, přitom zrušené ustanovení ukládalo povinnost, o které se její adresát bez své viny ani nemusel dozvědět, a bylo proto v rozporu s čl. 2 odst. 3 a čl. 4 odst. 1 Listiny. Obecná východiska uvedená v tomto nálezu lze použít i při přezkumu nyní napadeného ustanovení.

Ústavní soud považuje za neoddělitelnou součást práva na soudní ochranu rovněž právo účastníků na řádně vedené soudní řízení (fair trial). S přihlédnutím k obecnému dosahu principu právního státu lze obdobný požadavek vznést i na jiná právní řízení než řízení soudní, samozřejmě s respektem k jejich zvláštnostem procesů správy státních záležitostí. V rámci daňového řízení je nepochybně konkretizovaným požadavkem principu právního státu požadavek, aby jednání správních (daňových) orgánů respektovala základní práva a svobody jedince. Sem spadá požadavek, aby se adresát právních aktů daňových orgánů mohl seznámit předem (požadavky právní jistoty, určitosti, důvěry v právu, předvídatelnosti veřejnoprávního jednání podle čl. 1 odst. 1 Ústavy, výhrada zákona podle čl. 11 odst. 5 Listiny nutně spojená s požadavkem právní jistoty) s tím, co od něj bude vyžadováno v mezích vrchnostenského daňového jednání (čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny). K tomu rovněž patří skutečná možnost se

s obsahem doručované písemnosti seznámit (tzv. materiální přístup k doručování). Byla-li účastníkovi soudního řízení taková možnost upřena, dochází k porušení uvedených ustanovení Listiny.

Ústavní soud podrobil předmětné ustanovení tzv. testu proporcionality, při kterém posuzoval jeho vhodnost, nezbytnost a přiměřenost. Dospěl přitom k závěru, že ustanovení v testu neobstojí. Ačkoliv sleduje legitimní cíl, kterým je rychlé a efektivní doručení úkonů správce daně v řízení za účelem stanovení a výběru daně, nespĺňuje kritérium nezbytnosti. Vláda nepřednesla žádný argument, proč není možné, obdobně jako u doručování datovou schránkou či listinou, navázat účinky doručení přinejmenším na uplynutí lhůty, která počíná běžet od stanoveného okamžiku doručení. Takové řešení by přitom vedlo ke sledovanému cíli, a to ve srovnatelné míře, šlo-li by o prodloužení v řádu dní.

Lze proto uzavřít, že **spojuje-li právní úprava řízení o vrácení daně osobě registrované k dani v jiném členském státě Evropské unie účinky úkonů správce daně spočívajících v doručení oznámení, výzvy a rozhodnutí ve věci vrácení daně osobě registrované k dani v jiném členském státě e-mailem s okamžikem jejich odeslání, porušuje právo účastníků daňového řízení na řádně vedené daňové řízení a tzv. jinou právní ochranu v jeho rámci (čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy) v části týkající se doručení rozhodnutí, proti nimž jsou přípustné opravné prostředky, a v konečném důsledku princip respektování autonomní sféry jednotlivce (čl. 2 odst. 3 Listiny) a zákaz libovůle (čl. 2 odst. 2 Listiny), neboť uvedené právní účinky jsou spojeny se skutečností odeslání rozhodnutí, a proto se nemusí rozhodnutí do sféry účastníka řízení (adresáta) bez jeho vlastní viny dostat vůbec, anebo se do ní dostane s časovým odstupem, protože veřejnou datovou síť nelze považovat za zcela spolehlivou.**

Ústavní soud nepřehlédl, že nadále platí zákonné ustanovení se stejným obsahem a účinky jako napadené ustanovení – novelizací zákona o DPH totiž došlo pouze k technické změně, a to přečíslování odstavců. Toto aktuální znění však nebylo napadeno, a proto nemůže Ústavní soud přistoupit k jeho zrušení. Příslušné kroky ke změně právního řádu jsou za této situace na zákonodárci.

Co se však týká nyní napadeného § 82b odst. 3 věty třetí zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění účinném do 31. března 2019, orgány veřejné moci jsou povinny promítnout důsledky shledané neústavnosti do své rozhodovací praxe a toto ustanovení při řešení konkrétních případů nepoužít.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 23/20 je dostupný [zde](#).

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 35

K ústavněprávním aspektům tzv. „ztráty šance“ a její aplikaci v praxi

Ústavní soud, Brno, TZ 35/2021

IV. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jan Filip) částečně vyhověl ústavní stížnosti a zrušil rozsudek Nejvyššího soudu, neboť jím bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatelů na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ve zbytku ústavní stížnost odmítl.

Stěžovatelé jsou pozůstalými rodiči, resp. sourozenci mladé ženy, která v únoru roku 2011 zemřela po ukončení těhotenství císařským řezem v Nemocnici Jihlava, příspěvkové organizaci. Stěžovatelé se následně v řízení před obecnými soudy neúspěšně domáhali proti nemocnici a obchodní společnosti Kooperativa pojišťovna, a. s. Vienna Insurance Group z titulu náhrady škody každý zaplacení částky 240 000 Kč (v případě rodičů) a 175 000 Kč (v případě sourozenců). Soudy dospěly k závěru, že nemocnice sice porušila svou právní povinnost, neboť jí poskytnutá zdravotní péče byla *non lege artis*, ale že mezi protiprávním jednáním a poškozením zdraví pacientky není vztah příčinné souvislosti, kdy hlavní příčinou úmrtí byla krvácení z cévní malformace mozku, k níž mohlo dojít bez závažné příčiny. Soudy se rovněž zabývaly otázkou, zda by došlo k úmrtí poškozené, kdyby byl císařský řez proveden o den dříve a dospěly na základě provedení dokazování k závěru, že u pacientky byla určitá šance na přežití (podle znaleckého posudku Všeobecné fakultní nemocnice v Praze 50%). Spor vyvrcholil před Nejvyšším soudem, který k použití tzv. teorie ztráty šance, kde újmou není újma skutečně způsobená, ale je jí samotná ztracená příležitost (zde na přežití pacientky), uvedl, že buď v evropském kontextu značné kontroverze a i ve věci, kterou řešil Ústavní soud pod sp. zn. I. ÚS 1919/08 (text usnesení je dostupný zde: <https://bit.ly/3yEeU15>), byla v konečném rozhodnutí, stejně jako v předcházejících sporech, odmítnuta.

Stěžovatelé se poté obrátili na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti uvedli, že poškozená trpěla v těhotenství tzv. preeklampií (jde o závažný stav vznikající v těhotenství, který může vyústit v eklampsii – život ohrožující záchvat tonicko-klonických křečí), pro kterou byla léčena farmakologicky. Ačkoliv poškozená měla opakovaně potíže, se kterými byla naposledy den před diagnostikovanou eklampií a následným akutním císařským řezem na kontrole na gynekologicko-porodnickém oddělení nemocnice, nebyla hospitalizována. Den po zákroku pak zemřela. Stěžovatelé považují napadená rozhodnutí obecných soudů za protiprávní a nespravedlivá. Jsou toho názoru, že by soudy měly aplikovat doktrínu tzv. ztráty šance, která by vyrovnávala slabší postavení poškozených a blížila se ideji spravedlivého řešení následků majících původ ve vztahu lékař- pacient; v tomto směru poukázali na judikaturu Ústavního soudu (např. nález sp. zn. III. ÚS 3067/13, tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3wCAODh>). Dále upozorňují na údajnou rozpornost právních názorů jednotlivých senátů Nejvyššího soudu, přičemž odkazují na rozsudek, vydaný v návaznosti na výše zmíněný nález Ústavního soudu.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Nedostál-li jinak k rozhodnutí příslušný senát Nejvyššího soudu své povinnosti postupovat podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, když ve věci rozhodl sám, aniž s odůvodněním svého odlišného názoru věc předložil k rozhodnutí velkému senátu, porušil ústavně zaručené základní právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny, neboť nerespektoval právně-státní princip, podle kterého může veřejná moc jednat, jen když jí to zákon umožňuje (obecný zákaz svévole) a jen v případech, v mezích a způsobem, který zákon stanoví (zákaz libovůle), jak to vyžadují čl. 2 odst. 2 Listiny a čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky. K tomu došlo i k právě posuzované věci.

Toliko ve formě tzv. *obiter dicti* považuje Ústavní soud za důležité zdůraznit následující. Lidský život i zdraví jsou nedůležitějšími lidskými statky, které (zcela logicky) požívají výslovné ústavněprávní

ochrany (viz čl. 6 odst. 1, čl. 7 odst. 1 a čl. 31 Listiny), přičemž je povinností (i) obecných soudů jako orgánů veřejné moci, aby při výkladu a použití podústavního práva tato základní práva braly v úvahu, aby je promítaly do svého rozhodování (čl. 4 Ústavy). Mohlo by se na první pohled jevit, že osoba dotčená zásahem zdravotnického zařízení, jež lze kvalifikovat jen jako „ztrátu šance“, chráněna těmito ustanoveními není. Tak tomu ovšem být nemůže. Důvodem je, že mezi vznikem újmy v podobě poškození zdraví a „ztráty šance“ často neexistuje dostatečně identifikovatelný předěl. z hlediska ústavnosti zpravidla často nebude možné určit, jaký ústavně chráněný statek mohl být v tom kterém případě pochybení zdravotnického zařízení dotčen, tedy zda jím bude zdraví či život jednotlivce anebo „jen“ jeho psychický stav. I tzv. ztráta šance tak je statkem chráněným výše uvedenými ustanoveními a spolu s tím rovněž např. čl. 7, 10 nebo 26 Listiny (podle situace).

Způsob, jak při řešení těchto sporů postupovat, je již věcí úvahy obecných soudů, nicméně jako logické řešení se nabízí řešení vycházet nebo přihlídnout ke vzniklé újmě a k podílu zdravotnického zařízení na jejím vzniku v podobě ztráty šance na uzdravení.

Současně je nutno odmítnout, že by nastal stav právní nejistoty, resp. že by došlo k porušení zásady předvídatelnosti práva. Lze vskutku předpokládat určitý nárůst počtu soudních sporů, neboť by se zvýšila šance pacientů, kteří byli dotčeni (resp. se cítili být dotčeni) vadným léčebným postupem, na odškodnění, nicméně tuto skutečnost nelze vnímat jen negativně (tlak na zlepšení kvality lékařské péče), kromě toho by bylo na obecných soudech, zda stanoví určité hranice právní odpovědnosti tam, kde by podíl zdravotnického zařízení na poškození zdraví pacienta byl minimální, a omezí tak množství spekulativně vedených soudních sporů. Samotné soudní řízení, resp. dokazování v něm by přitom probíhalo prakticky stejně jako dosud, a jejich výsledek by byl vcelku předvídatelný, neboť by do značné míry závisel na zmíněném podílu stanoveném ve znaleckém posudku.

Ústavní soud se necítí být povolán „diktovat“ Nejvyššímu soudu, aby bez dalšího doktrínu ztráty šance aplikoval. V tomto stadiu pouze zdůrazňuje ústavněprávní aspekty věci, které dosud zůstávají stranou rozhodování obecných soudů s tím, že je nyní na Nejvyšším soudu, aby přistoupil na takové řešení, které by poskytovalo adekvátní ochranu pacientům zdravotnického zařízení v tomto a podobných případech. Takovým řešením může být již zmíněná doktrína, která se z již uvedených důvodů jeví jako velmi vhodná, a její případné odmítnutí by mělo být postaveno na rozumných věcných důvodech.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3416/20 je dostupný [zde](#).

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 36

Ústavnost dotváření práva Nejvyšším soudem při interpretaci smyslu a účelu konkurenční doložky v souvislosti s odstoupením zaměstnavatele od ní

Ústavní soud, Brno, TZ 36/2021

II. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Ludvík David) vyhověl ústavní stížnosti stěžovatelky, jež je obchodní korporací, a zrušil rozhodnutí Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Ostravě, neboť jimi bylo porušeno základní právo stěžovatele podle čl. 26 odst. 1 Listiny v aspektu práva podnikat, a to ve spojení s čl. 2 odst. 3 Listiny (ústavní garance svobodného jednání, autonomie vůle a smluvní svobody) a s čl. 1 odst. 1 Ústavy (vykročení z mezí soudcovského dotváření práva).

Stěžovatelka napadla uvedená rozhodnutí obecných soudů, jimiž bylo vyhověno žalobě jejího bývalého (vedoucího) zaměstnance na zaplacení peněžité částky, jež představovala vyrovnání oproti plnění zaměstnancova závazku nekonkurovat podle konkurenční doložky, sjednané stranami v pracovní smlouvě. Rozhodnou právní otázkou se přitom stala platnost ujednání v rámci konkurenční doložky, že zaměstnavatel může odstoupit od konkurenční doložky kdykoliv po dobu trvání pracovního poměru, a to i bez udání důvodu; právo z tohoto ujednání stěžovatelka realizovala.

Ústavní soud ve svém nálezu akcentuje obecný princip, že jednotlivci, tedy fyzická i právnické osoby, musí mít v materiálním právním státě zachovánu prioritu svého svobodného jednání, i v relaci k jednání státní moci. Autonomie vůle jednotlivce přitom zajisté není a nemůže být neomezená. Zde výchozí ustanovení zákoníku práce - § 310 odst. 4 – říká, že zaměstnavatel může od konkurenční doložky odstoupit pouze po dobu trvání pracovního poměru zaměstnance. Občanský zákoník v § 2001 stanoví, že od smlouvy lze odstoupit, ujednejí-li si to strany nebo stanoví-li tak zákon.

Nejvyšší soud interpretoval v nyní posuzované věci část konkurenční doložky mezi stranami o možnosti odstoupení zaměstnavatele v průběhu trvání pracovního poměru bez udání důvodu jako absolutně neplatnou. Vyšel ze svého vícekrát následovaného rozsudku ze dne 28. 3. 2012 sp. zn. 21 Cdo 4394/2010, jenž sice uznává účel konkurenční doložky, spočívající primárně v ochraně zaměstnavatele před únikem informací konkurenčnímu podnikateli, ale poté vyslovuje závěr, že měl-li by zaměstnavatel danou možnost odstoupení – z jakéhokoli důvodu (sic!) nebo bez jeho uvedení - od konkurenční doložky v době trvání pracovního poměru zaměstnance, „výrazně by se to muselo dotknout práv a oprávněných zájmů zaměstnance“. Tento závěr je dokonce vysloven „automaticky“, bez ohledu na okolnosti, jež mohou nastat mezi účastníky konkrétního pracovněprávního vztahu.

Ústavní soud již v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 24/04 a později I. ÚS 190/15 vytyčil předpoklady možného dotváření práva obecnými soudy, přičemž tu zdůraznil přísnost ústavního přezkumu a nezbytnou přesvědčivost důvodů, o něž se takové dotváření práva musí opírat. Paušální vyloučení alternativy odstoupení od konkurenční doložky zaměstnavatelem (bez udání důvodu) Nejvyšším soudem, provázené sankcí absolutní neplatnosti právního jednání, však upírá stranám volný prostor, jenž jim poskytují nejen § 310 odst. 4 zákoníku práce ve spojení s § 2001 občanského zákoníku, ale především čl. 2 odst. 3 Listiny s jeho garancí svobodného jednání, autonomie vůle a smluvní svobody. Ústavním soudem kritizované dotváření práva se pak nejen negativně dotýká stěžovatelčina práva podnikat, ale v obecné rovině porušuje čl. 1 odst. 1 Ústavy s jeho implicitní zárukou právní jistoty v právním státě. Stran kontinuity náhledu

na účel, smysl a účinky institutu konkurenční doložky tu Ústavní soud, v rámci rozsáhlejšího výkladu včetně komparace se zahraničními judikáty, též následuje závěry rozhodujícího senátu vyslovené v nálezu sp. zn. II. ÚS 3101/18 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3uOniv9>).

S ohledem na konkrétní skutkové okolnosti toho či onoho případu nelze zajisté vyloučit svévoli nebo zneužití práva na odstoupení od konkurenční doložky, případně i bez udání důvodu, zaměstnavatelem. V takových situacích musí ovšem dojít k náležitému prokázání relevantních skutečností, nikoli k jejich „nahrazení“ automatickým předpokladem neplatnosti odstoupení od konkurenční doložky. Ústavní soud vypočítává v závěru nálezu obecným soudům pět typových situací, jež tu mohou připadat v úvahu.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1889/19 je dostupný zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 37

K odměně exekutora za exekuci pohledávky z úvěrové smlouvy, která byla pravomocně skončena před 11. 5. 2011

Ústavní soud, Brno, TZ 37/2021

I. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Pavel Rychetský) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Krajského soudu v Ostravě, neboť jím bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Usnesením Okresního soudu v Ostravě byla v roce 2009 nařízena exekuce rozhodčího nálezu vydaného rozhodcem k vymožení pohledávky z úvěrové smlouvy a stěžovatel - soudní exekutor - byl následně pověřen jejím provedením. V 2010 vydal stěžovatel vyrozumění o tom, že zcela vymohl pohledávku včetně jejího příslušenství a nákladů exekuce. V říjnu roku 2018 Obvodní soud pro Prahu 2 požádal o zaslání spisu rozhodce s tím, že soud je povinen zkoumat existenci platné rozhodčí doložky v návaznosti na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012. Zároveň vyzval stěžovatele, aby sdělil, zda pro případ zastavení exekuce požaduje její náklady. Stěžovatel soudu sdělil, že exekuce byla plně vymožena a pravomocně ukončena ke dni 31. 8. 2010, přičemž náklady ve výši 51 492 Kč byly určeny v pravomocném příkazu k úhradě nákladů exekuce a také byly povinnými plně uhrazeny. V prosinci 2018 okresní soud usnesením exekuci zastavil a uložil oprávněné Komerční bance, a.s. povinnost zaplatit stěžovateli náhradu nákladů exekuce ve výši 7 865 Kč (tedy pouze částku stanovenou podle pravidel vztahujících se k odměně určené při zastavení exekuce soudem). Po zhodnocení znění předmětné rozhodčí doložky dospěl soud k závěru, že je neplatná pro netransparentnost výběru rozhodce. Okresní soud v odůvodnění usnesení odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu a Ústavního soudu a uzavřel, že exekuce neměla být podle vývoje judikатурních závěrů započatých usnesením Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011 vůbec vedena a povinní nemohou být zatíženi povinností k úhradě jejich nákladů. Zastavení exekuce podle názoru soudu zavinila oprávněná, která ji vyvolala a vedla na základě rozhodčího nálezu vydaného podle neplatné rozhodčí doložky, a které nic nebránilo po ustálení judikatury ohledně neplatnosti rozhodčích doložek navrhnout zastavení exekuce. Stejného názoru byl rovněž odvolací Krajský soud v Ostravě.

Stěžovatel se poté obrátil na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména namítal, že podle svého nejlepšího vědomí a svědomí v souladu s tehdejšími stavem právního řádu a související judikaturou řádně vymohl celou dlužnou částku včetně nákladů exekuce, za což mu náležela odměna ve výši 39 410 Kč bez DPH, která byla stanovena z vymožené částky. Stěžovatel uvedl, že tuto odměnu nabyl v plném souladu s tehdejšími právními předpisy a rozhodovací praxí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu a nemohl jakkoli očekávat, že mu tento majetek, který řádně nabyl do svého vlastnictví, bude v důsledku nové judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu odebrán rozhodnutím okresního soudu a krajského soudu více než osm let poté, co majetek řádně nabyl.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Dne 11. 5. 2011 Nejvyšší soud vydal usnesení sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, které znamenalo zásadní obrat v posuzování platnosti rozhodčích doložek a rozhodčích nálezů. V tomto usnesení Nejvyšší soud uvedl, že rozhodčí smlouva (doložka) je absolutně neplatná pro rozpor se zákonem, pokud neobsahuje přímé určení rozhodce, respektive konkrétní způsob jeho určení. Jednoznačný posun a ustálení judikatury ohledně neplatnosti rozhodčích doložek v exekučním řízení nastal až usnesením Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2013 sp. zn. 31 Cdo 958/2012. Jak vyplývá z rozsáhlé judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu v této oblasti (viz např. nálezy sp. zn. II. ÚS 996/18 ze dne 4. června 2019, tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/2S2j8m4>), nejdříve po datu 11. 5. 2011, ale spíše až od 10. 7. 2013, bylo možné na později zahájené či po tomto datu probíhající exekuční řízení aplikovat právní názory a postupy z těchto rozhodnutí vyplývající.

Při aplikaci principu incidentní retrospektivy dochází k užití nových judikатурních závěrů na řízení ještě probíhající, nikoli na řízení již pravomocně skončená. Je nepochybné, že odlišný závěr by nepřijatelným způsobem naboural právní jistotu účastníků řízení a bez dalšího není jakési znovuotevírání řízení pravomocně skončených na základě později uskutečněného judikатурního odklonu v právním státě akceptovatelné.

Pokud Ústavní soud již v minulosti dospěl k závěru, že širší pojetí incidentní retrospektivy (než takové, podle kterého se na oprávněné aplikuje ustanovení o stavění promlčecí lhůty, pokud uplatnili rozhodčí doložku před 11. 5. 2011), by bylo k poskytovatelům úvěrů příliš tvrdé a kladoucí na ně nepřiměřené požadavky ohledně předvídání budoucí judikatury, tím spíše musí takový závěr učinit ohledně takového pojetí retrospektivního působení judikaturního odklonu, podle kterého by se mělo vztahovat i na řízení pravomocně skončená před jeho přijetím. Závěr, který by po účastnících řízení vyžadoval předvídat, jak se vyvine judikatura po skončení jejich řízení, je v právním státě neakceptovatelný až absurdní.

Obecné soudy proto nemohou zastavovat exekuční řízení podle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu s odkazem na judikaturní odklon týkající se neplatnosti rozhodčích doložek zahájený usnesením Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, pokud exekuční řízení bylo pravomocně skončeno před tzv. rozhodným dnem, tj. 11. 5. 2011. Opačný postup není možný, nevyplyvá z právní úpravy, z rozhodovací praxe soudů ani z doktríny, a po účastnících řízení by v jeho důsledku bylo nepřijatelně vyžadováno předvídání judikaturního odklonu předtím, než vůbec nastal.

Obecné soudy v této věci tedy zcela pominuly fakt, že v době, kdy bylo exekuční řízení skončeno vymožením nároku (tj. nejpozději ke dni 8. 9. 2010), nemohli ještě účastníci řízení ani stěžovatel vědět, jaké judikaturní závěry v budoucnu vzniknou (nejdříve dne 11. 5. 2011). Ústavní soud takový postup nemůže aprobovat, neboť po stěžovateli (i dalších účastnících) by bylo nepřijatelně vyžadováno předvídání judikaturního odklonu předtím, než vůbec nastal. Je třeba konstatovat, že v důsledku rozhodnutí obecných soudů v této věci musel stěžovatel vrátet odměnu exekutora, kterou již více než osm let předtím legitimně nabyl. Věc se nyní vrací ke Krajskému soudu v Ostravě, který při svém dalším rozhodování musí při aplikaci vyhlášky o odměně exekutora vycházet z pravidel pro stanovení odměny podle výše vymožené pohledávky a nikoliv z pravidel vztahujících se k odměně určené při zastavení exekuce soudem.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2331/19 je dostupný zde.

*Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu*

TZ 38

K povinnosti řádného odůvodnění rozhodnutí o podmíněném propuštění z výkonu trestu

Ústavní soud, Brno, TZ 38/2021

III. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jiří Zemánek) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Městského soudu v Praze, neboť jím bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Stěžovatel byl stíhán za rozsáhlou majetkovou trestnou činnost, které se měl dopustit v letech 2001 až 2003 ve prospěch zločinného spolčení. Později byl v řízení před obecnými soudy uznán vinným a pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání pěti let a trestu zákazu činnosti výkonu funkce insolvenčního správce a likvidátora na šest let. V říjnu roku 2020 požádal stěžovatel o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s odůvodněním, že již vykonal polovinu trestu, po celou dobu jeho výkonu se choval řádně, beze zbytku plnil své povinnosti a několikrát byl kázeňsky pochválen, přičemž za své řádné chování byl zařazen v první prostupné skupině vnitřní diferenciaci. Zároveň uvedl, že na svobodě má zajištěno jak ubytování, tak i zaměstnání na pozici firemního právníka. Obvodní soud pro Prahu 6 vzhledem ke všem okolnostem jeho žádosti vyhověl a zároveň mu stanovil zkušební dobu podmíněného propuštění v trvání šesti let. Ke stížnosti státního zastupitelství Městský soud v Praze usnesení obvodního soudu zrušil a žádost stěžovatele o podmíněné propuštění zamítl. Shledal, že na podmíněné propuštění neexistuje zákonný nárok a poukázal na to, že stěžovatel se sice ve výkonu trestu chová bezproblémově, nicméně jeho hodnocení není nadprůměrné. Stěžovatel se poté obrátil na Ústavní soud. Ve své ústavní stížnosti zejména namítá, že je rozhodnutí městského soudu nespravedlivé a neodůvodněné. Stěžovatel je přesvědčen, že splnil všechny podmínky, při jejichž splnění má soud odsouzeného propustit na svobodu.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud připomíná, že neexistuje ústavně zaručené právo na to, aby bylo vyhověno žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Posouzení splnění jeho zákonných podmínek je věcí soudcovské úvahy. Je tedy na obecných soudech, aby zkoumaly a posoudily, zda podmínky pro aplikaci tohoto institutu jsou dány a aby své úvahy v tomto směru přiměřeným způsobem odůvodnily. Mimořádnost tohoto zákonného institutu ovšem neznamená, že by snad soudy měly možnost libovolného rozhodování či že by se na toto rozhodování nevztahovala povinnost rozhodovat předvídatelně a přesvědčivě.

Smysl institutu podmíněného propuštění spočívá v motivování odsouzeného, aby svým chováním a plněním svých povinností ve výkonu trestu prokázal polepšení. Bylo-li dosud odpykanou částí trestu již dosaženo účelu trestem sledovaného, je další výkon trestu nepotřebný a také neodůvodněný. Rozhodli-li soud, že ani splnění všech podmínek podmíněného propuštění neznamená automatické vyhovění žádosti, zaměnil tak limitovanou soudcovskou úvahu za úvahu zcela volnou o tom, že tento mimořádný benefit přísluší jen těm nejlepším odsouzeným. Takové právní východisko je však zcela v rozporu s nálezovou judikaturou Ústavního soudu.

Stojí-li úvaha městského soudu v podstatě na „pocitu“, že dosavadní doba výkonu uloženého trestu není dostačující, pak zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění za situace, kdy stěžovatel vyvinul značné úsilí, aby byl účel trestu naplněn, se spíše jeví jako výraz jisté generální prevence vůči pachatelům organizované a společensky vysoce nebezpečné trestné činnosti. Každý případ je však třeba hodnotit individuálně a rozhodnutí o podmíněném propuštění je nutné odůvodnit vzhledem k osobě konkrétního odsouzeného. Nenaplnění podmínky polepšení stěžovatele je pak co do argumentace obecné, nedostatečně odůvodněné, zčásti vnitřně rozporné a formalistické, je-li opřeno zejména o existenci vykonatelné pohledávky, kterou stěžovatel nesplácí, přičemž chybí odpověď na otázku, zda stěžovatel

byl objektivně schopen ji spláčet dle představ městského soudu, když k tomu žádné dokazování prováděno nebylo.

Věc se nyní vrací k Městskému soudu v Praze, který bude při svém dalším rozhodování vázán právním názorem, vysloveným v tomto nálezu.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 688/21 je dostupný zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 39

Porušení blokace majetku v restitučním řízení

Ústavní soud, Brno, TZ 39/2021

III. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jiří Zemánek) zamítl ústavní stížnost obchodní společnosti KERAIN, a. s., neboť neshledal, že by rozhodnutími obecných soudů byla porušena základní práva stěžovatelky.

V řízení před obecnými soudy se Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou (v tomto řízení první vedlejší účastník) domáhal prostřednictvím žaloby podle § 18 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, určení vlastnictví pozemku, který byl jeho historickým majetkem. Pozemek na stát přešel bez náhrady v roce 1954 podle § 1 odst. 3 zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě, v roce 1961 se stal součástí majetku národního podniku v Braňanech (Severočeský hnědouhelný revír, důl Maxim Gorkij) a posléze v roce 1986 došlo k převodu správy národního majetku na státní podnik Severočeské keramické závody Most. Po Listopadu 1989 byl předmětný pozemek společně s dalším majetkem státního podniku vyjmut a převeden na Fond národního majetku České republiky na základě schváleného privatizačního projektu. Vlastníkem pozemku byla zapsána obchodní společnost Keramost, a.s. jako právní předchůdkyně stěžovatelky.

Obecné soudy v řízení určily, že vlastníkem předmětného pozemku je Česká republika. Dospěly přitom k závěru, že v důsledku personálního propojení jednotlivých subjektů spojených konkrétními osobami, které se podílely na privatizačním projektu a které měly mít vědomost o majetku, se kterým tyto subjekty hospodaří a u něhož prováděly v době privatizace lustraci, nelze dovozovat na straně stěžovatelky existenci dobré víry. Ze stejného důvodu nebylo možno uvažovat ani o vydržení předmětného pozemku.

Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti zpochybňuje závěry obecných soudů ohledně neexistence dobré víry její právní předchůdkyně obchodní společnosti Keramost, a. s. i jí samotné, a to zejména s poukazem na okolnosti provázající privatizaci majetku (množství převáděného majetku a reálná nemožnost statutárních orgánů, či osob podílejících se na privatizaci, provádět kontrolu veškerého majetku s ohledem na jeho možnou blokaci).

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

Legitimní očekávání původního vlastníka na vypořádání jeho historického majetku je ústavně chráněnou hodnotou, nástrojem jejíž ochrany se stala tzv. blokační ustanovení restitučních předpisů, vylučující za stanovených podmínek majetkové převody z titulu předmětu privatizace, kterým je, ve vztahu k historickému majetku církví se značným prodlením, jež nemá jít k tíži oprávněných osob, přijatá speciální úprava – § 13 zákona č. 428/2012 Sb.

Prolomení blokace majetku, který byl nebo mohl být dotčen restitucí, je přípustěno jen za okolností konkrétního případu zcela mimořádné povahy, jejichž absence znamená absolutní neplatnost samotného majetkového převodu podle § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, jakož i případných dalších majetkových dispozic. K preferenci vlastnického práva nabyvatele převedeného majetku či k prolomení blokace z důvodu vydržení pouhá dobrá víra nabyvatele nepostačuje.

Za mimořádné okolnosti nelze považovat stěžovatelčino tvrzení ohledně množství nemovitostí, které byly předmětem privatizace, a z toho plynoucí faktickou nemožnost důsledného prověření s ohledem na jejich možnou blokaci. S ohledem na personální propojení zpracovatelů privatizačního projektu se členy statutárních či řídicích orgánů stěžovatelky jako nabyvatelky předmětného pozemku pak nemohla být u ní shledána existence dobré víry jako nutná podmínka pro vydržení pozemku. Vzhledem k tomu je namíste odmítnout i tvrzení stěžovatelky o její legitimní důvěře ve správnost jednání státu při privatizaci.

Právě absence mimořádných okolností i dobré víry představuje zásadní rozdíl oproti závěrům obsaženým v nálezu sp. zn. III. ÚS 2707/18 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3cR7i5k>), na který stěžovatelka opakovaně poukazovala, a v něm odkazovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 2640/17 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3vBggui>), ukládajícím povinnost soudu zkoumat jejich přítomnost, a proto i výsledek posouzení je ve stávající věci odlišný.

K výroku a odůvodnění nálezu uplatnil odlišné stanovisko soudce Radovan Suchánek.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2269/20 včetně disentu je dostupný zde.

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu

TZ 40

Pavel Rychetský obdržel nejvyšší státní vyznamenání Slovenské republiky

Prezidentka Slovenské republiky Zuzana Čaputová dnes udělila předsedovi českého Ústavního soudu Řád Bílého dvojkříže. Jde o nejvyšší státní vyznamenání, které se uděluje občanům jiných států za mimořádné zásluhy o všestranný rozvoj vztahů se Slovenskou republikou, za posílení postavení Slovenské republiky v mezinárodních vztazích, naplnění zahraničněpolitických priorit nebo mimořádné šíření dobrého jména Slovenské republiky v zahraničí. V minulosti ho obdrželi například Dagmar Burešová, Milada Horáková (in memoriam), Angela Merkelová či Petr Pithart.

„Vyznamenání od paní prezidentky Zuzany Čaputové je pro mne velkou poctou. Dostal jsem jej z rukou osobnosti, které si velice vážím a kterou Slovensku závidím.“

JUDr. Pavel Rychetský, dr. h. c.
předseda Ústavního soudu

TZ 41

Ústavní soud zamítl návrh skupiny senátorů na zrušení ustanovení školského zákona, které posiluje roli školských poradenských zařízení ve vztahu k tzv. podpůrným opatřením

Ústavní soud, Brno, TZ 41/2021

Plénium Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaromír Jirsa) zamítlo návrh skupiny osmnácti senátorů (dále jen navrhovatelka) na zrušení § 16 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění zákona č. 82/2015 Sb. Napadené ustanovení vzniklo jako součást snahy o posílení principu inkluze při vzdělávání žáků. V souladu se zásadou rovnosti jsou žákům se speciálními vzdělávacími potřebami poskytována tzv. podpůrná opatření. Nová úprava posílila roli školských poradenských zařízení, neboť rozšířila jejich kompetenci i na diagnostiku a poradenství ve vztahu ke zmíněným podpůrným opatřením, bez jejichž doporučení se škola neobejde.

Novela podle navrhovatelky podstatně omezila poradenskou činnost odborníků (zejména speciálních pedagogů a dětských psychologů) působících v soukromé sféře, mimo síť školských poradenských zařízení. Za současné právní úpravy podle ní nelze využít služeb soukromých poradců a řešit s nimi specifické poruchy učení (např. dysgrafie, dyslexie), neboť se žák neobejde bez dalšího vyšetření a doporučení školským poradenským zařízením. Navrhovatelka proto spatřuje rozpor napadeného ustanovení s ústavním pořádkem v omezení svobodné volby poradenského pracovníka ze strany dotčených rodičů a jejich dětí tím, že se na pedagogicko-poradenské činnosti nemohou podílet odborníci vně systému státem zřizovaných školských poradenských zařízení, což podle ní porušuje právo na soukromí a rodinný život garantované čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Na straně druhé jde o samotné poskytovatele poradenských služeb, ve vztahu k nimž namítá nepřijatelný zásah do práva na svobodnou volbu povolání a práva podnikat ve smyslu čl. 26 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud dospěl k závěru, že návrh není důvodný.

Práva garantovaná čl. 26 odst. 1 Listiny patří do skupiny hospodářských práv. Ústavní soud při jejich přezkumu používá v první řadě tzv. test racionality (rozumnosti), který odráží jak nutnost respektovat poměrně rozsáhlou volnost v uvážení zákonodárce, tak i potřebu vyloučit jeho případné excesy. Ústavní soud tedy provedl tento test i v posuzovaném případě a uzavřel, že napadené ustanovení ve vztahu k právu podnikat z hlediska ústavnosti ob stojí (podrobně viz body 29 až 47 odůvodnění nálezu).

Lze shrnout, že stát je v oblasti vzdělávání, jež garantuje občanovi bezplatně a při jehož organizaci se snaží dostát i dalším závazkům (jako například vyhovět maximálně individuálním potřebám každého žáka), nadán širokou volností v uvážení, co se týče nastavení systému, uplatňovaných postupů a procedur. Vyšší míra regulace podnikání v této oblasti je proto legitimní. Byť i mohou být soukromí dětská psychologové a speciální pedagogové ve srovnání s dřívější úpravou oproti odborníkům působícím ve školských poradenských zařízeních znevýhodněni, sama tato skutečnost pro vyslovení neústavnosti napadené právní úpravy nepostačuje, neboť je jí sledován legitimní cíl (naplňování ústavně zaručeného práva občana na bezplatné vzdělání, se zaměřením na žáky ať už fyzicky či duševně znevýhodněné, či naopak výrazně talentované), ve vztahu k němuž není zjevně nerozumná.

Ústavní soud se nemohl ztotožnit ani s názorem navrhovatelky, že napadená právní úprava nepřijatelně omezuje právo rodiče na výchovu dítěte či právo dítěte na vzdělání, neboť napadená úprava v obecné rovině svobodné volbě rodiče nebrání. Byť lze pochopit, že někteří rodiče mohou povinné zapojení školského poradenského zařízení vnímat jako komplikaci, z napadeného ustanovení neplyne zákaz spolupracovat současně s odborníkem podle vlastního výběru, v jehož schopnosti má žák (rodič) důvěru či s nímž má dobré zkušenosti, a informace následně sdílet se školským poradenským zařízením.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 93/20 je dostupný zde. *Miroslava Číhalíková Sedláčková tisková mluvčí Ústavního soudu*

TZ 42

Ústavní soud zamítl návrh senátorů na zrušení tzv. daňového balíčku: zákon platí i bez podpisu prezidenta republiky

Ústavní soud, Brno, TZ 42/2021

Plénium Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaroslav Fenyk) zamítlo návrh skupiny 19 senátorů (dále jen navrhovatelka) na zrušení zákona č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony.

Z hlediska svého obsahu napadený zákon, označovaný také jako „daňový balíček“, zejména ruší tzv. superhrubou mzdu a místo ní zavádí zdanění příjmů fyzických osob sazbami 15 a 23 procent. Dále napadený zákon zvyšuje základní slevu na poplatníka na 27 840 Kč v roce 2021 a na 30 840 Kč v roce 2022, upravuje také tzv. stravenkový paušál jako alternativní zaměstnanecký benefit a zavádí zrychlené odpisy hmotného majetku.

Navrhovatelka požadovala zrušení napadeného zákona jako celku nikoliv kvůli jeho obsahu, ale pouze z důvodu namítaného rozporu zákonodárného procesu s ústavním pořádkem. Vady legislativního procesu spatřuje v tom, že napadený zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů i přesto, že nebyl podepsán prezidentem republiky (dále jen prezident), ale byl vrácen Poslanecké sněmovně k novému hlasování, a navíc nebyl podepsán ani předsedou Poslanecké sněmovny, ale pouze jejím místopředsedou. Navrhovatelka poukazuje na přípis prezidenta ze dne 28. 12. 2020 zaslaný předsedovi Poslanecké sněmovny, který považuje podle obsahu za tzv. suspenzivní veto, tedy akt obsahující projev vůle prezidenta vrátit přijatý zákon ve smyslu čl. 50 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen Ústava). Jestliže tedy byl daňový balíček vyhlášen ve Sbírce zákonů, aniž by o něm hlasovala Poslanecká sněmovna znovu, došlo podle navrhovatelky ke zjevnému porušení formálních náležitostí, které Ústava spojuje s procesem přijímání zákonů.

Ústavní soud obdržel vyjádření Poslanecké sněmovny, Senátu, vlády a prezidenta republiky. Po prostudování všech podkladů dospěl k závěru, že návrh není důvodný.

Ústavní soud připomíná, že se již v minulosti kritérii ústavnosti zákonodárného procesu zabýval v řadě svých nálezů, v nichž formuloval východiska zcela uplatnitelná i v nyní posuzované věci (blíže viz bod 44 odůvodnění nálezu). Závěry předchozí judikatury lze shrnout tak, že Ústavní soud ctí zásadu zdrženlivosti a ruší právní úpravu výjimečně, nebyla-li v rámci zákonodárného procesu dodržena jeho esenciální pravidla a pochybení dosahuje ústavněprávních rozměrů. K takovému závěru však Ústavní soud v této věci nedospěl.

Podle čl. 50 odst. 1 Ústavy má prezident právo vrátit přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního, s odůvodněním do patnácti dnů ode dne, kdy mu byl postoupen. Podle čl. 50 odst. 2 Ústavy o vráceném zákonu hlasuje Poslanecká sněmovna znovu. Pozměňovací návrhy nejsou přípustné. Jestliže Poslanecká sněmovna setrvá na vráceném zákonu nadpoloviční většinou všech poslanců, zákon se vyhlásí. Jinak platí, že zákon nebyl přijat.

Vzhledem k tomu, že jde o projev vůle představitele výkonné moci – ústavního orgánu, který tímto postupem uplatňuje svoje oprávnění, kterým významným způsobem vstupuje do činnosti moci zákonodárné, musí být projev vůle prezidenta k uplatnění tohoto jeho oprávnění jednoznačný do té míry, že prakticky neskýtá prostor pro jiný výklad než ten, že je jím vyjádřena vůle uplatnit suspenzivní veto. Jinak řečeno, z projevu vůle musí bez relevantních pochybností vyplývat, že prezident uplatňuje oprávnění vrátit přijatý zákon k novému hlasování, jinak nejde o vrácení zákona podle čl. 50 odst. 1 Ústavy. Je na samotném prezidentovi, aby v případě, kdy chce uplatnit svoje oprávnění vrátit zákon k novému hlasování, tak učinil jasným, jednoznačným, a tedy nezaměnitelným způsobem. Posouzení jen úkonů uplatněných tímto způsobem jako veta je zajištěním právní jistoty v zákonodárství.

Z uvedených hledisek posoudil Ústavní soud přípis prezidenta ze dne 28. 12. 2020 a dospěl k závěru, že nejde o uplatnění suspenzivního veta, neboť jde o takový projev vůle prezidenta, který reálně umožňuje jiný výklad než ten, že šlo o vrácení napadeného zákona k novému hlasování, a to výklad, kterého se dovolává prezident sám.

Podle vyjádření Poslanecké sněmovny, vlády, ale také především prezidenta, došlo přípisem ze dne 28. 12. 2020 k projevu vůle prezidenta napadený zákon nepodepsat a současně jej ani nevrátit k novému hlasování v Poslanecké sněmovně, nýbrž jej postoupit předsedovi Poslanecké sněmovny za účelem jeho vyhlášení ve Sbírce zákonů.

Jde-li o rozhodnutí prezidenta svůj podpis pod napadený zákon nepřipojit, Ústavní soud především zdůrazňuje, že v historii samostatné České republiky, tedy za doby účinnosti nynější Ústavy, byl postup, kdy prezident zákon nepodepsal, ani nevrátil k novému hlasování, v několika případech uplatněn, jak upozorňují vláda i prezident ve svých vyjádřeních. V žádném z těchto případů nebylo takové opomenutí jeho povinnosti podepsat zákon vykládáno jako uplatnění práva vrátit přijatý zákon podle čl. 50 odst. 1 Ústavy Poslanecké sněmovně. V některých takových případech zákonů došlo i k jejich přezkumu před Ústavním soudem v řízení o abstraktní kontrole norem, přičemž v žádném z nich Ústavní soud neshledal protiústavnost procedury přijetí zákona z důvodu jeho nepodepsání prezidentem. Z uvedené ústavní praxe i judikatury Ústavního soudu, od které nemá Ústavní soud důvod se nyní odchylovat, vyplývá, že podpis prezidenta není podmínkou vyhlášení zákona, přestože prezident je k podpisu přijatého návrhu zákona ústavně povinen.

Samotný podpis prezidenta není *conditio sine qua non* platnosti zákona. Nicméně je třeba konstatovat – i s přihlédnutím ke (zcela převažujícím) názorům nauky – že napadený postup prezidenta republiky není v souladu s Ústavou. Je jeho povinností přijatý zákon podepsat nebo uplatnit veto – *tertium non datur*. Na druhé straně však samotné nepřipojení podpisu prezidenta k přijatému zákonu nedosahuje dostatečné intenzity, aby to mělo vliv na (řádné) ukončení legislativního procesu, tedy nebrání vyhlášení a tím nabytí platnosti a účinnosti přijatého zákona.

Ústavní soud se dále zaměřil na to, že prezident vedle toho, že napadený zákon nepodepsal, jej současně „vrátil“ předsedovi Poslanecké sněmovny „k dalšímu opatření“. K tomu Ústavní soud konstatuje, že přípis prezidenta ze dne 28. 12. 2020 nelze považovat za uplatnění oprávnění prezidenta podle čl. 50 odst. 1 Ústavy, neboť nejde o projev vůle prezidenta, ze kterého by nezaměnitelným způsobem vyplývalo, že má být napadený zákon vrácen Poslanecké sněmovně k novému hlasování. Tento projev vůle lze naopak interpretovat tak, jak činí sám prezident a jak učinily následně postupující ústavní orgány, tzn. že napadený zákon prezident nepodepsal, neuplatnil k němu právo suspenzivního veta a postoupil jej k vyhlášení ve Sbírce zákonů. Nad rámec uvedeného Ústavní soud dodává, že ze sněmovních tisků vyplývá, že dlouhodobě praktikovaným postupem při uplatňování oprávnění prezidenta vrátit přijatý zákon k novému hlasování Poslanecké sněmovně, je takový projev prezidenta, ve kterém výslovně a jednoznačně konstatuje, že jde o postup podle čl. 50 odst. 1 Ústavy, na který je přímo v textu odkazováno.

Ústavní soud v souvislosti s námitkami navrhovatelky, že napadený zákon nebyl podepsán ani předsedou Poslanecké sněmovny, ale pouze zastupujícím místopředsedou Poslanecké sněmovny a předsedou vlády – připomenul svou předchozí judikaturu, ze které vyplývá, že z ústavního hlediska lze akceptovat ústavní praxi, která s odkazem na čl. 29 odst. 1 Ústavy a § 29 odst. 1 písm. g) a § 30 odst. 1 a 2 jednacího řádu Poslanecké sněmovny připouští zastoupení předsedy Poslanecké sněmovny některým z jeho místopředsedů i při podepisování zákonů, ač k tomu sama Ústava mlčí (nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2017, sp. zn. Pl. ÚS 26/16, tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3vMVh7T>).

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/21 je dostupný zde. *Miroslava Číhalíková Sedláčková tisková mluvčí Ústavního soudu*

TZ 43

Specifika odškodňování nemajetkové újmy způsobené veřejně činné osobě nezákonným trestním stíháním

Ústavní soud, Brno, TZ 43/2021

II. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj David Uhlíř) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil rozhodnutí obecných soudů, neboť jimi bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu a spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Proti stěžovateli bylo v roce 2011 zahájeno trestní stíhání pro jednání právně kvalifikované jako trestný čin zjednáni výhody při zadávání veřejné zakázky v souběhu s trestným činem zneužití pravomoci úřední osoby. Tohoto jednání se měl stěžovatel dopustit tak, že měl u dvou veřejných zakázek nechat provést vícepráce bez řádně vyhlášeného výběrového řízení, přestože si byl vědom, že vícepráce přesáhly limit stanovený tehdy platnou právní úpravou. Trestní řízení nakonec o pět let později skončilo pravomocným zproštěním obžaloby. Z důvodu nezákonně vedeného trestního stíhání vznesl stěžovatel vůči státu nárok na náhradu nemajetkové újmy. V tomto směru poukázal zejména na to, že se trestné činnosti měl dopustit v pozici primátora Statutárního města Přerov. Stěžovatel, člen ČSSD, jako primátor působil ve dvou funkčních obdobích po sobě a rovněž byl senátorem. V roce 2014 v komunálních ani v senátních volbách z důvodu trestního stíhání nekandidoval.

Stěžovatel požadoval odškodnění nemajetkové újmy ve výši 20 milionů korun. Ministerstvo spravedlnosti mu přiznalo pouze 81 250 Kč a zbylé částky se následně domáhal prostřednictvím žaloby proti státu. Zatímco soud prvního stupně přiznal stěžovateli náhradu nemajetkové újmy ve výši 800 750 Kč, odvolací soud tuto částku snížil na polovinu. Dovolání bylo Nejvyšším soudem odmítnuto. Stěžovatel se poté obrátil se svou ústavní stížností na Ústavní soud.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavněprávní základ nároku jednotlivce na náhradu škody v případě trestního stíhání, které je skončeno zproštěním obžaloby, je třeba hledat nejen v ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, ale v obecné rovině především v čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky, tedy v principech materiálního právního státu. Má-li být stát skutečně považován za materiální právní stát, musí nést objektivní odpovědnost za jednání svých orgánů, kterým státní orgány nebo orgány veřejné moci přímo zasahují do základních práv jednotlivce. Osoba, která byla povinna se podrobit úkonům orgánů činných v trestním řízení, musí mít záruku, že pokud trestnou činnost nespáchala, dostane se jí odškodnění. Pokud by taková perspektiva neexistovala, nebylo by možné trvat na povinnosti jednotlivce taková omezení v rámci trestního stíhání snášet. Tato záruka musí být dána i v případě, jestliže je pro poškozenou osobu výše újmy či příčinná souvislost problematicky prokazatelná.

V daném případě je klíčové, že stěžovatel byl po dlouhá léta veřejně činnou osobou, významným politikem, senátorem a dokonce primátorem statutárního města. Často bývá uváděno, že politik či veřejně činná osoba musí strpět větší míru zásahů do svého soukromí a každé podezření z trestné činnosti je tu třeba řádně prověřit, na druhou stranu tomu musí odpovídat povinnost adekvátně odškodnit nedůvodný zásah státu a situaci tak alespoň částečně narovnat. Do jisté míry srovnatelnou situací se Ústavní soud zabýval v nálezu ze dne 12. 1. 2021, sp. zn. I. ÚS 4293/18 (tisková zpráva a text nálezu jsou dostupné zde: <https://bit.ly/3x147jz>). V tomto nálezu Ústavní soud mj. vyslovil, že pokud stát zasáhne do života člověka nedůvodným trestním stíháním, poškodí či dokonce zničí jeho postavení ve společnosti a mnohdy i v rodině, musí výše odškodnění odpovídat takovému zásahu. Výše odškodnění nemateriální újmy totiž jistým způsobem vypovídá i o úctě státu k soukromému a veřejnému životu jednotlivých lidí.

Obecné soudy však v právě projednávaném případě nahlížely na otázku příčinné souvislosti a faktickou nemožnost stěžovatele prokázat přesnou výši finanční újmy v důsledku nezákonného trestního stíhání příliš úzce. Rovněž nelze souhlasit s názorem obecných soudů, že k ukončení politické kariéry stěžovatele došlo nikoliv v důsledku trestního stíhání, ale v příčinné souvislosti s propadem volebních preferencí politické strany. V tomto je naopak třeba přitakat stěžovateli, že nebýt trestního stíhání, tak by s velmi vysokou pravděpodobností jeho politická kariéra pokračovala i nadále. Úvahy soudů o tom, že s největší pravděpodobností by stěžovatel nebyl zvolen do Senátu Parlamentu ČR, a to i v případě, že by k jeho trestnímu stíhání nedošlo, jsou čistě spekulativní.

Ústavní soud je dalek toho, aby v daném případě sám přesně určoval finanční částku, která stěžovateli po právu náleží ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny, nebo dával podrobný návod pro její výpočet; to není a ani nemůže být jeho úkolem. Zrovna tak Ústavní soud netvrdí, že taková suma odpovídá (původnímu) požadavku stěžovatele ve výši 20 000 000 Kč. Rozhodně však z ústavního hlediska nelze vzhledem ke všem okolnostem věci, které vyšly najevo, považovat za přiměřenou dosud přiznanou částku. Obecné soudy musí znovu odpovědně zvážit veškeré klíčové okolnosti tohoto mimořádného případu a rozhodnout; odůvodnění jejich rozhodnutí však již nesmí vykazovat shora vytknuté ústavněprávní deficity.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 417/21 je dostupný [zde](#).

Miroslava Číhalíková Sedláčková
tisková mluvčí Ústavního soudu